

# *Nord og sør*

---

En kommentert oversettelse av Elizabeth Gaskells

*North and South*

(utdrag)

Tuva Engen



Masteroppgave i litterær oversettelse

Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk

Det humanistiske fakultet

Universitetet i Oslo

Høsten 2010

Takk til Ragnhild Eikli for fantastisk veiledning, fine samtaler, gode ideer og oppmuntrende ord.

Jeg vil også takke familien min for at dere alltid er der for meg og for all hjelp og støtte under arbeidet med denne oppgaven: Sindre – verdens beste bror som alltid klarer å få meg i bedre humør, pappa – som kan svare på alle grammatiske spørsmål, og mamma – som ser en utvei når jeg ikke gjør det – det hadde ikke gått uten deg!

Sist, men ikke minst, takk til mine gode venninner og medstudenter – Siri og Gry – for nyttige forslag til oversettelsen, oppklaring av uforståelige setninger, korrekturlesing, oppmuntring og klemmer.

## Innholdsfortegnelse:

<b>Om roman og forfatter .....</b>	<b>4</b>
<b>Handlingsreferat av <i>North and South</i> .....</b>	<b>5</b>
<b>Om utvalg av kapitler .....</b>	<b>6</b>
<b><i>Nord og sør</i> .....</b>	<b>8</b>
Kapittel 22, <i>Et slag og dets konsekvenser</i> .....	9
Kapittel 38, <i>Oppfylte løfter</i> .....	21
Kapittel 52, <i>Skyene letter</i> .....	34
<b>Kommentar til oversettelsen .....</b>	<b>38</b>
1. Oversetterteoretisk kontekst .....	39
2. Kulturell og temporal avstand .....	40
2.1. Valg av hovedstil .....	40
2.2. Ulike stilnivåer og oversettelse av Lancashire-dialekt .....	42
2.3. Høflige tiltaleformer .....	44
2.4. Kulturspesifikke ord .....	47
3. Språklige utfordringer .....	51
3.1. Valg av hovedstrategi .....	51
3.2. Transposisjon og modulering .....	52
3.3. Setningslengde og bevaring av Gaskells stil .....	57
3.4. Ordlikhet .....	59
3.5. Oversettelse av mottositer .....	63
4. Konklusjon .....	65
<b>Litteraturliste .....</b>	<b>67</b>
<b>Vedlegg: <i>North and South</i> .....</b>	<b>70</b>
Chapter XXII, <i>A Blow and its Consequences</i> .....	70
Chapter XXXVIII, <i>Promises Fulfilled</i> .....	81
Chapter LII, <i>Pack Clouds Away</i> .....	92

## Om roman og forfatter

Elizabeth Cleghorn Gaskell (1810-65) havner ofte i skyggen av samtidige romanforfattere som Dickens, Eliot og Brontë-søstrene. Det er i dag likevel bred enighet om at Gaskell må regnes som en like sentral viktoriansk forfatter som de forannevnte. Gaskell er i tillegg til sine romaner særlig kjent for sin biografi om sin gode venninne Charlotte Brontë.

*North and South* er Gaskells fjerde roman og ble først publisert som føljetong i Dickens' ukesmagasin *Household Words* fra september 1854 til januar 1855. Romanen ble deretter utgitt i bokform, da med flere kapitler og små passasjer satt inn, ettersom den opprinnelig var skrevet i serieform med de begrensninger dette medfører. Gaskells originale tittel på romanen var *Margaret Hale*, etter hovedpersonen, men hun forandret den senere til *North and South* etter oppfordring fra Dickens og forleggerne.

Gaskell mistet moren tidlig og vokste derfor opp hos tanten sin i landsbyen Knutsford i Cheshire – et jordbruksdistrikt i Nord-England. Hun giftet seg i 1832 med William Gaskell, prest og forfatter. De bosatte seg i Manchester etter giftermålet. Som en følge av den industrielle revolusjon hadde Manchester utviklet seg til å bli en av eller endog den mest sentrale industribyen i verden. Byen hadde omfattende bomullsproduksjon og fikk i løpet av 1800-tallet benevnelsen "Cottonopolis". Gaskell brukte kjennskapen til både industrisamfunn og landsbyliv aktivt i sitt forfatterskap. I hennes første roman, *Mary Barton* (1848), er handlingen lagt til Manchester og industrisamfunnet, mens *Cranford* (1851) beskriver det provinsielle og landlige miljøet Gaskell kjente fra oppveksten. I *North and South* blir forskjellen mellom industrisamfunn og jordbrukssamfunn brukt aktivt. Hovedpersonene i romanen, John Thornton og Margaret Hale, kommer fra hver sin verden – det nye og det gamle England – nord og sør. Romanen skildrer hvordan de gradvis nærmer seg hverandres virkelighet: Han lærer henne om livets harde realiteter, og hun lærer ham om viktigheten av medmenneskelighet.

Gaskell er ved siden av Dickens den første som beskriver fattigdommen og nøden i den voksende arbeiderklassen under den industrielle revolusjon. Som prestekone i Nord-England så hun med sine egne øyne de vanskelige forholdene og strevet med å overleve. I *North and South* gir hun arbeiderne en stemme, særlig i karakteren Higgins. Higgins kjemper for arbeidernes rettigheter og blir fremstilt som en mangefasettert person med både styrker og svakheter. Fra et 1800-tallsperspektiv er det betydningsfullt at en person fra arbeiderklassen blir portrettert på en slik måte. Det samme gjelder Gaskells gjengivelse av arbeiderklassedialekt, nærmere bestemt Lancashire-dialekt. Dette kunne hun gjøre med stor

tyngde fordi hennes ektemann, William, var ekspert på denne lokale dialekten. Elizabeth Gaskell uttalte selv at det fantes dialektord med et meningsinnhold som det ikke gikk an å uttrykke på andre måter.

Den eneste av Elizabeth Gaskells romaner som så langt er blitt oversatt til norsk er *Cranford*. Denne er til gjengjeld blitt oversatt to ganger: første gang av Ragnar Houg i 1947 med tittelen *Cranford: den uforliknelige prosa-idyll fra de gode gamle dager*, og andre gang av Frithjov Iversen i 1967, da med tittelen *Cranford – en småbyidyll*.

Min hovedgrunn for å velge nettopp *North and South* som tekst for oversettelse er at det er en roman jeg setter høyt: både på grunn av kjærlighetshistorien om Margaret og mr. Thornton, men også på grunn av Gaskells levende beskrivelse av industrisamfunnet. Gaskell tilhører dessuten en litteraturepoke jeg alltid har satt pris på og lest mye fra. En annen grunn var utfordringene ved å oversette en eldre tekst både hva angår det språklige og den kulturelle og temporale avstanden.

### **Handlingsreferat av *North and South***

Margaret Hale flytter med sine foreldre fra Helstone i Sør-England til industribyen Milton i Nord-England. Faren fikk religiøs tvil i sin prestegjerning og vil derfor begynne å livnære seg som privatlærer. De siste årene har Margaret bodd hos slektninger i London, men flytter tilbake til foreldrene når kusinen Edith gifter seg. Margaret har for øvrig nylig avvist et frieri fra Ediths svoger, Henry Lennox. I Milton møter Margaret et helt annet samfunn enn hun er vant til og får raskt sympati med de fattige fabrikkarbeiderne. Når hun treffer farens elev, John Thornton, sjef for bomullsfabrikken Marlborough Mills, misliker hun ham fra første stund, primært fordi de er dypt uenige om hvilke rettigheter arbeiderne bør ha. Mr. Thornton beundrer likevel Margaret. Både moren hans, mrs. Thornton, og søsteren Fanny liker Margaret mindre godt.

Mrs. Hale blir etter hvert meget syk. Det eneste lyspunktet i Margarets liv er vennskapet med fabrikkarbeideren Nicholas Higgins og datteren Bessy. Bessy er lungesyk og har ikke lenge igjen å leve. Higgins er frontfigur og pådriver for en generalstreik på fabrikkene i Milton. Gemyttene kommer i kok da mr. Thornton henter inn arbeidskraft fra Irland. De vanlige arbeiderne gjør opprør og stormer Marlborough Mills. Omtrent samtidig ankommer Margaret Thornton-familiens hus for å låne en vannmadrass til moren. Etter oppfordring fra Margaret går mr. Thornton ut for å snakke med de streikende arbeiderne. De

roer seg ikke, og da hun frykter at de vil gå til angrep på ham, går Margaret selv ut og stiller seg som et skjold foran ham. Hun blir skadet av en stein i hodet, kastet mot mr. Thornton. Denne hendelsen gir mr. Thornton håp om at Margaret har følelser for ham. Som en følge av dette frir han dagen etter, men blir avvist.

Når mrs. Hale ligger på dødsleiet, kommer Frederick, Margarets bror, på hemmelig besøk. Han er ettersøkt for mytteri og lever i eksil i Cadiz i Spania. Da Frederick skal reise, følger Margaret ham til stasjonen sent på kvelden. Mr. Thornton ser dem sammen og trekker den slutning at Frederick er grunnen til at Margaret avviste ham. Før Frederick kommer seg av gårde, havner han i et basketak med en tidligere bekjent, Leonards, og uheldige omstendigheter gjør at Leonards senere dør. Det blir etterforskning omkring dette dødsfallet, og Margaret blir tvunget til å lyve av hensyn til brorens sikkerhet. Mr. Thornton som er fredsdommer i saken sørger for at det ikke blir noen videre etterforskning selv om han pines ved tanken på at Margaret har løyet, og at han har sett henne sammen med en annen mann.

Etter streikens avslutning står Higgins uten arbeid fordi han ikke ville love arbeidsgiveren sin, Hamper, å ikke organisere seg. Higgins føler seg i tillegg ansvarlig for naboen Bouchers selvmord og beslutter seg derfor for å forsørge både enken og de seks barna hans. Av den grunn lar han seg overtale av Margaret til å gå den tunge veien til mr. Thornton for å be om arbeid. Mr. Thornton avviser ham først bryskt, men angrer seg senere og ansetter ham. Margaret begynner gradvis å se på mr. Thornton med andre øyne, men da faren hennes uventet dør må hun forlate Milton for å flytte tilbake til slektningene i London. Da farens gamle venn, mr. Bell, også dør, er Margaret enearving til alt han eier. Blant hans eiendommer er Marlborough Mills. Mr. Thornton har problemer med å drive fabrikken på en lønnsom måte og kommer til London for å diskutere forretninger med Henry Lennox. Higgins har i mellomtiden fortalt mr. Thornton at mannen han så Margaret sammen med på stasjonen var broren hennes. Da Margaret og mr. Thornton endelig kommer på tomannshånd, blir alt ordnet mellom dem og Marlborough Mills kan startes opp igjen med Margarets midler.

## **Utvalg av kapitler**

I en roman med denne lengden var det langt fra enkelt å velge ut kapitler å oversette. Valget mitt falt til slutt på kapittel 22 – ”A Blow and its Consequences”, kapittel 38 – ”Promises Fulfilled” og kapittel 52 – ”Pack Clouds Away”. Kapittel 22 beskriver opprøret som følger etter at mr. Thornton har hentet inn arbeidskraft fra Irland, og hvor Margaret blir skadet i forsøket på å beskytte ham. I kapittel 38 pines mr. Thornton ved tanken på Margaret og en

annen mann. Mrs. Thornton tar opp med sønnen at Margaret har blitt observert i følge med en mann sent på kvelden. Fordi Margarets mor ba mrs. Thornton om hjelp til å rettlede datteren etter sin død, besøker mrs. Thornton Margaret for å irettesette henne for upassende oppførsel. I tillegg inneholder kapitlet at Higgins kommer for å be mr. Thornton om arbeid. Kapittel 52 er romanens siste kapittel der ting faller på plass mellom Margaret og mr. Thornton.

Utvelgelsen av kapitler har flere årsaker. Jeg ønsket for det første å ha noenlunde likevekt mellom dialog og beskrivende passasjer. Tematisk var det viktig for meg å velge kapitler som illustrerer hva jeg anser for å være romanens to viktigste komponenter: det første er forholdet mellom Margaret Hale og John Thornton; det andre er det sosiale aspektet – arbeiderne og industrisamfunnet. Kapittel 22 pekte seg derfor tidlig ut som et naturlig valg fordi det beskriver et viktig vendepunkt for de to hovedpersonene. Det inneholder videre det viktige arbeiderangrepet mot fabrikken. Kapittel 38 var også et ganske opplagt valg med sitt store handlingsspenn. Dessuten ville jeg inkludere et utdrag med Higgins både på grunn av hans sentrale rolle i romanen og på grunn av den utfordringen det er å oversette dialekten hans. Kapittel 52 – romanens siste kapittel der alt blir avklart mellom Margaret og mr. Thornton – utgjorde for meg en naturlig og passende avslutning.

*Nord og sør*



## Kapittel 22

### *Et slag og dets konsekvenser*

*”Knappt med penger, brød ble dyrt,  
og jobbene forsvant,  
og så ble irske horder hyrt,  
for mindre lønn de spant.”*

Kornlov-rim

Margaret ble vist inn i dagligstuen. Den var nå tilbake i sin vanlige, tildekkede tilstand. Vinduene var halvåpne på grunn av heten, og persiennene dekket for glassrutene – slik at gjenskjæret fra et grått dystert lys fra brolegningen nedenfor kastet alle skyggene i gal retning; og sammen med det grønntonede lyset ovenfra, fikk det Margarets eget ansikt slik hun så det i speilene, til å se blekt og gustent ut. Hun satte seg ned og ventet; ingen kom. En gang i mellom virket det som om vinden brakte den fjerne sammensatte lyden nærmere, men det var ingen vind! Den døde bort i dyp stillhet mellom slagene.

Fanny kom endelig inn.

”Mamma kommer om et øyeblikk, miss Hale. Hun ba meg be om unnskyldning for alt sammen. De vet kanskje at min bror har hentet inn arbeidere fra Irland, og det har gjort folket i Milton ytterst forarget – som om han ikke hadde rett til å skaffe arbeidskraft fra der han kunne; og de dumme krekene her ville ikke arbeide for ham uansett, og nå har de skremt disse stakkars utsultede irene slik med sine trusler at vi ikke våger å slippe dem ut. De kan kanskje få øye på dem sammenstimlet i det øverste rommet i spinneriet – og de skal sove der for å være trygge for de udyrene som verken vil arbeide eller la dem arbeide. Og mamma ordner med mat til dem, og John snakker med dem, for noen av kvinnene gråter og vil dra tilbake. Å! Her har vi mamma!”

Mrs. Thornton kom inn med et alvorlig uttrykk i ansiktet, hvilket fikk Margaret til å føle at hun hadde ankommet på et dårlig tidspunkt for å belemre henne med sin forespørsel. Imidlertid hadde jo mrs. Thornton innstendig oppfordret henne til å be om hva de enn måtte trenge under morens sykdomsforløp. Mens Margaret stille og rolig fortalte om morens behov for hvile og dr. Donaldsons ønske om at hun fikk lindring av en vannmadrass, rynket mrs. Thornton brynene og fikk et stramt drag om munnen. Margaret stanset. Mrs. Thornton svarte ikke med en gang. Hun for så opp og utbrøt:

”De er ved porten! Rop på John, Fanny! Kall ham inn fra spinneriet! De er ved porten! De kommer til å slå den inn! Rop på John, hører du!”

Og samtidig kunne man høre den stadig voksende buldringen like utenfor muren – som var det mrs. Thornton hadde lyttet til i stedet for å ense Margarets ord – og en økende larm av sinte stemmer raste bak den massive treporten som ristet som om den usette gale folkemassen brukte kroppene sine som rambukker; de trakk seg bakover i samlet flokk, for deretter å komme tilbake med større og mer målrettet kraft inntil deres felles styrke fikk den solide porten til å skjelve som siv i vinden.

Kvinnene samlet seg rundt vinduene, fylt med både fascinasjon og redsel over scenen som utspilte seg på utsiden. Mrs. Thornton, tjenestejentene, Margaret – de sto der alle sammen. Fanny hadde vendt tilbake, løp skrikende oppover trappene som om hun ble forfulgt på hvert trinn, og hadde kastet seg ned i hysterisk hulking på sofaen. Mrs. Thornton speidet etter sønnen som fortsatt befant seg i spinneriet. Han kom ut, så opp mot vinduene – på klyngen av bleke ansikter – og smilte oppmuntrende til dem før han låste fabrikkdøren. Så ropte han om en av dem kunne komme ned og slippe ham inn; Fanny hadde stengt ytterdøren i sin ville flukt. Mrs. Thornton gikk selv. Og det kunne virke som om hans velkjente og myndige stemme ga den rasende folkemassen utenfor smaken på blod. Hittil hadde de vært stemmeløse, ordløse, trengte all sin pust i det harde strevet med å bryte ned porten. Men nå, da de hørte ham snakke innenfor, utstøtte de slikt et uhyggelig stønn at til og med mrs. Thornton var hvit av frykt da hun kom foran ham inn i rommet. Selv så han litt oppjaget ut, men øynene gnistret som svar på basunens rop om fare, og han hadde et stolt uttrykk av trass i ansiktet som fikk ham til å se ut som en edel om enn ikke en vakker mann. Margaret hadde alltid fryktet at motet skulle svikte henne i en nødssituasjon, og at det skulle vise seg at hun faktisk var det hun fryktet – en feiging. Men nå, da faren var så nærliggende og det var naturlig å føle frykt, glemte hun seg selv og kjente kun en intens tilstedeværelse – en følelse så intens at den grenset til smertefull – overfor det som skulle skje.

Mr. Thornton kom åpenhjertig mot henne:

”Jeg er lei for at De har besøkt oss på dette uheldige tidspunktet, miss Hale, i det jeg frykter at De kan komme til å bli involvert i den farlige situasjonen vi befinner oss i. Mor! Er det ikke bedre om dere forflytter dere til de bakre rommene? Jeg er ikke sikker på om de har klart å komme seg inn fra Pinner’s Lane til gårdsplassen; men hvis ikke, er dere tryggere der enn her. Gå Jane!” fortsatte han, henvendt til stuepiken. Og hun gikk av gårde, etterfulgt av de andre.

”Jeg går ingen steder!” sa moren. ”Jeg blir der du er.” Og sannelig, retrett til de bakre rommene var til ingen nytte; folkemengden hadde omringet baksiden av uthusene og sendte frem sitt truende brøl bakenfor. Tjenerne trakk seg tilbake til kvistværelsene mens de skrek og hylte. Mr. Thornton smilte foraktelig da han hørte dem. Han kastet et blikk på Margaret som sto for seg selv ved vinduet nærmest fabrikken. Øynene glitret, og kinnene og leppene hadde fått en dypere farge. Som om hun følte blikket hans på seg, vendte hun seg mot ham og stilte et spørsmål som hadde ligget henne på hjertet en stund:

”Hvor er de stakkars importerte arbeiderne? Der borte i fabrikken?”

”Ja! Jeg forlot dem sammenkrøpet i et lite rom ved toppen av en rømningstrapp, ba dem om å ta alle forholdsregler og flykte ned dit dersom de hørte noen form for angrep mot spinneridørene. Men det er ingen fare med dem – det er meg de er ute etter.”

”Når kan soldatene være her?” spurte moren med lav, men ikke ustø stemme.

Han tok ut uret med den samme beherskede fatningen han gjorde allting med. Han gjorde et raskt overslag:

”Hvis vi går ut fra at Williams kom seg av gårde med en gang jeg ba ham om det og ikke møtte for store hindringer – så må det ennå være tyve minutter til.”

”Tyve minutter!” sa moren, og for første gang var det redsel å spore i stemmen hennes.

”Lukk igjen vinduene med en eneste gang, mor!” utbrøt han. ”Porten kommer ikke til å klare enda et angrep. Lukk igjen det vinduet der, miss Hale!”

Margaret lukket igjen vinduet og gikk så for å hjelpe mrs. Thornton som skalv på hendene.

Av en eller annen grunn fulgte det nå et opphold på flere minutter i gaten som var ute av syne. Mrs. Thornton så med vill engstelse på sønnens ansiktsuttrykk som for å finne en forklaring på den plutselige stillheten. Ansiktet hans hadde stivnet i et uttrykk av foraktfull trass; verken håp eller frykt kunne avleses der.

Fanny reiste seg opp.

”Er de borte?” spurte hun, hviskende.

”Borte!” svarte han. ”Hør!”

Hun hørte; de kunne alle sammen høre det ene store anstrengte stønnet, knakingen av treverk som sakte ga etter, metall som ble bøyd, den tunge portens mektige fall. Fanny sto opp, vaklet – gikk et skritt eller to mot moren – besvimte – og falt forover i armene hennes. Mrs. Thornton løftet henne opp med en styrke som var like mye viljens som kroppens og bar henne bort.

”Takk og lov!” sa mr. Thornton da han så henne gå ut. ”Er det ikke best at De går ovenpå, miss Hale?”

Margaret formet et ”nei” med leppene – men han kunne ikke høre hva hun sa på grunn av bulderet av utallige skritt rett utenfor selve husveggen og brummingen av lave, dype, sinte stemmer med et blodtørstig brus av tilfredshet i seg, enda mer uhyggelig enn de desperate skrikene bare noen minutter tidligere.

”Det spiller uansett ingen rolle,” sa han som et forsøk på å oppmuntre henne. ”Jeg er veldig lei for at De er blitt fanget i all denne uroen, men det kan ikke vare lenge nå, bare noen få minutter til, og så vil soldatene være her.”

”Gode Gud!” skrek Margaret plutselig, ”der er Boucher. Jeg kjenner igjen ansiktet hans selv om han er rød av sinne – han kjemper for å komme seg foran – se! Se!”

”Hvem er Boucher?” spurte mr. Thornton kjølig og kom nær nok vinduet til å få øye på mannen Margaret var så opptatt av. Med en gang de så mr. Thornton, utstøtte de et brøl – å kalle det ikke-menneskelig blir en underdrivelse – det var som det demoniske begjæret til et eller annet sultent villdyr når maten blir holdt tilbake. Til og med mr. Thornton trakk seg bakover et øyeblikk, forferdet over intensiteten i det hatet han fremkalte.

”La dem bare skrike!” sa han. ”Bare fem minutter til – jeg håper bare at de stakkars irene ikke blir helt vettskremte av de grufulle lydene. Hold motet oppe i fem minutter til, miss Hale.”

”Ikke tenk på meg,” sa hun fort. ”Men hva om fem minutter? Kan De ikke gjøre noe for å roe ned disse stakkars skapningene? Det er forferdelig å se dem.”

”Soldatene vil være her øyeblikkelig, og det vil bringe dem til fornuft.”

”Til fornuft!” sa Margaret raskt. ”Hva slags fornuft?”

”Den eneste fornuften som fungerer på menn som har forvandlet seg til villdyr. Ved Gud! De har vendt seg mot inngangen til spinneriet!”

”Mr. Thornton,” sa Margaret, mens hun skalv over hele kroppen, ”gå ned i dette øyeblikk dersom De ikke er en feiging. Gå ned og vis Dem som en mann. Redd disse stakkars fremmede som De har lokket hit. Snakk til arbeiderne Deres som om de var mennesker. Snakk til dem på en vennlig måte. Ikke la soldatene komme og meie ned stakkarer som er drevet til vanvidd. Jeg kan se en der ute som er nettopp det. Hvis De har noen form for mot eller et eneste edelt trekk i Dem, gå ut og snakk med dem – mann til mann.”

Han snudde seg og så på henne mens hun snakket. En mørk sky kom over ansiktet hans mens han lyttet. Han strammet kjevemusklene da han hørte ordene hennes.

”Jeg går ned. Kan jeg kanskje be Dem om å følge med meg nedenunder og stenge slåen for døren etter meg; min mor og søster vil trenge den beskyttelsen.”

”Å! Mr. Thornton. Jeg er ikke sikker – jeg kan ta feil – bare – ”.

Men han var allerede borte; han var i hallen nedenunder; han hadde åpnet inngangsdøren; alt hun kunne gjøre var å følge raskt etter, stenge døren bak ham og klyve opp trappetrinnene igjen med et urolig hjerte og et forstumlet hode. Igjen fant hun sin plass ved det borterste vinduet. Han befant seg på trinnene under; det kunne hun se av de tusen sinte øynene som pekte ditover, men hun verken så eller hørte noe som helst bortsett fra den ville gleden i suset av sinte stemmer. Hun slo opp vinduet på vidt gap. Mange i mengden var bare gutter – ondsinnede og tankeløse – ondsinnede fordi de var tankeløse; noen var menn – avmagrede som ulver og ville etter et bytte. Hun visste hvordan det hang sammen; de var som Boucher, med sultende barn hjemme – satte all sin lit til kampen for høyere lønn, og var blitt fra seg av raseri da de oppdaget at irer var blitt hentet inn for å ta brødet fra barna deres. Margaret visste hvordan det hele hang sammen; hun kunne lese det i Bouchers ansikt – ytterst fortvilet og rødt av sinne. Om bare mr. Thornton kunne si noe til dem – bare la dem høre stemmen hans – ville ikke det være bedre enn den voldsomme bankingen og dundringen mot den iskalde stillheten som ikke verdiget dem et eneste ord, ikke en gang et tegn på sinne eller bebreidelse. Men kanskje han snakket til dem nå; et øyeblikk stilnet bråket, uartikulert som i en dyreflokk. Hun rev av seg kysen og bøyd seg forover for å høre. Hun kunne bare se; for dersom mr. Thornton hadde gjort et forsøk på å snakke, hadde det første instinktet til å lytte forsvunnet like fort som det var kommet, og mennene raste verre enn noen gang. Han sto med armene i kors, stiv som en statue med undertrykket uro i det bleke ansiktet. De forsøkte å skremme ham – få ham til å vike tilbake; de egget hverandre til en eller annen direkte voldshandling. Margaret følte intuitivt at om et øyeblikk ville opprøret bryte ut; det første slaget ville føre til en eksplosjon, og blant de hundrevis av forbitrede menn og hensynsløse gutter ville selv mr. Thorntons liv være i fare; og at i neste øyeblikk ville uroen ha gått utover alle grenser og feiet bort alle barrierer av fornuft og forståelse for konsekvenser. Selv mens hun kikket ut, så hun unggutter i de bakre rekkene som bøyd seg ned for å ta av seg sine tunge tresko – det lettest tilgjengelige kastevåpenet de kunne finne; hun så at det var gnisten som ville antenne kruttet, og etter å ha utstøtt et nødskrik som ingen hørte, stormet hun ut av rommet og ned trappene – hun hadde løftet den store jernslåen bort fra døren med overveldende kraft – hadde slått døren opp på vidt gap – og så sto hun der, stilt overfor havet av sinte menn, og hennes anklagende blick traff dem som brennende piler. Treskoene ble stanset i hendene som holdt dem – ansiktene, som for bare et øyeblikk siden var så ville, så nå tvilrådige ut, som om de spurte

seg hva dette kunne bety. For hun sto mellom dem og deres fiende. Hun klarte ikke å få frem et ord, men holdt armene ut mot dem til hun fikk igjen pusten.

”Å, bruk ikke vold! Han er bare én mann, og dere er mange”, men ordene døde hen, for hun hadde ingen tone i stemmen; den var ingenting annet enn en hes hvissing. Mr. Thornton sto litt til siden; han hadde flyttet seg slik at han ikke sto rett bak henne som om han var på vakt for hva som enn måtte komme mellom ham og fare.

”Gå!” gjentok hun (og nå lød stemmen hennes som et skrik). ”Soldatene er sendt bud etter – de kommer. Gå av sted i fred. Gå deres vei. Dere skal få gehør for klagene deres, hva de enn måtte være.”

”Kommer det irepakket til å bli sendt tilbake?” lød en skarp og truende røst fra mengden.

”Det bestemmer ikke dere!” utbrøt mr. Thornton. Og i samme øyeblikk brøt stormen ut. Buingen tiltok og fylte luften, men Margaret hørte det ikke. Hun hadde blikket festet på gruppen med unggutter som hadde utrustet seg med tresko for en liten stund siden. Hun så håndbevegelsene – hun visste betydningen av dem – hun forsto deres formål. Ett øyeblikk til, og mr. Thornton ville bli slått ned – han som hun inntrengende hadde bedt og drevet ut til dette farefylte stedet. Hvordan hun kunne redde ham var det eneste som sto i hodet på henne. Hun slo armene rundt ham; hun gjorde kroppen sin om til et skjold mot de illsinte menneskene på den andre siden. Rolig og med armene i kors ristet han henne av seg.

”Gå vekk,” sa han med sin dype røst. ”Dette er ikke noe sted for Dem.”

”Jo, det er det!” sa hun. ”De har ikke sett det jeg nettopp så.” Dersom hun trodde at hennes kjønn ville fungere som beskyttelse, dersom hun med blyge øyne hadde vendt seg bort fra mennenes grusomme vrede i håp om at når hun igjen så på dem, ville de ha stanset og tenkt seg om, lusket av gårde og forsvunnet – så tok hun feil. Det hensynsløse sinnet hadde ført dem altfor langt til at de kunne stoppe nå – hadde i hvert fall ført noen av dem for langt; for det er alltid de ville ungguttene med sin forkjærlighet for grufull spenning som står i spissen for opptøyene – uten tanke på det blodbadet det kan avstedkomme. En tresko suste gjennom luften. Margarets øyne fulgte som hypnotisert med på dens ferd; den bommet på målet, og hun snudde seg bort, syk av redsel; men hun flyttet seg ikke, gjemte bare ansiktet på mr. Thorntons arm. Så snudde hun seg og snakket på nytt:

”For Guds skyld! Ikke ødelegg for dere selv med slik vold. Dere vet ikke hva dere gjør.” Hun strevde med å gjøre seg forstått.

En skarp småstein kom mot henne, streifet pannen og kinnet, og hun så et blendende lys foran øynene sine. Hun lå som død mot mr. Thorntons skulder. Han slo ut armene og holdt rundt henne med den ene:

”Godt gjort!” sa han. ”Dere kommer for å jage bort uskyldige fremmedfolk. Dere kaster dere – flere hundre av dere – over én mann, og når en kvinne står fremfor dere og ber dere for deres egen skyld om å være fornuftige vesener, så lar dere deres simple vrede gå utover henne! Godt gjort!” De var helt stille mens han snakket. Storøyde og måpende betraktet de den smale stripen av mørkerødt blod; det var som om de våknet opp fra sin transelignende tilstand av raseri. De som sto nærmest porten smøg seg skamfulle ut; det var én felles bevegelse å spore gjennom hele mengden – en tilbaketrekkende bevegelse. Bare én stemme skrek ut:

”Steinen var ment for deg, men du var beskytta bak et kvinnfolk!”

Mr. Thornton ristet av raseri. Blodstrømmen hadde brakt Margaret til bevissthet – bare så vidt ved bevissthet. Han la henne varsomt på trappeavsatsen og lot hodet hennes støtte seg mot dørkarmen.

”Kan De hvile her?” spurte han. Uten å vente på et svar gikk han sakte ned trinnene rett inn i mengden. ”Nå, drep meg, dersom det er deres brutale vilje. Det er ingen kvinne som kan verne meg nå. Dere kan slå meg i hjel – dere vil aldri klare å få meg til å tenke annerledes om det jeg har bestemt meg for – ikke dere!” Han sto blant dem med armene i kors – den nøyaktig samme holdningen han hadde inntatt på trappetrinnene.

Men tilbaketrekkingen mot porten hadde begynt – like ureflektert, kanskje like blindt som raseriet først hadde oppstått. Eller kanskje det skyldtes tanken på soldatene som nærmet seg og synet av det bleke, oppadvendte ansiktet med lukkede øyne, hvitt og urørlig som marmor, til tross for tårene som strømmet fra de lange sammenklistrede øyevippene og dryppet ned; og fra såret kom det dråper av blod i en enda sterkere flom enn tårene. Til og med de mest fortvilede – Boucher selv – trakk seg tilbake, vaklet, skulte og gikk til slutt sin vei, mumlet iltert forbannelser mot sin overordnede som sto med ubøyelige holdning og så trassig på deres retrett. Idet retretten forandret seg til flukt (som det lå i dens natur å gjøre) for han opp trappen til Margaret.

Hun forsøkte å reise seg uten hans hjelp.

”Det er ingenting,” sa hun med et matt smil. ”Det er bare et skrubbsår, og jeg ble slått i svime idet det skjedde. Å, jeg er så takknemlig for at de er borte!” Og hun brøt ut i hemningsløs gråt.

Han kunne ikke si seg enig med henne. Raseriet hadde ikke minket i ham; det økte heller da den overhengende faren forsvant. Lyden av soldatene som nærmet seg hørtes bare fem minutter for sent til at de nå forsvunne pøblene fikk merke ordensmakten. Han håpet at de ville se troppene og roe seg ned ved tanken på sin knepne flukt. Mens disse tankene gikk gjennom hodet hans, klamret Margaret seg fast til dørstolpen for å støtte seg, men et slør kom over øynene hennes – han rakk akkurat å ta henne i mot. ”Mor – mor!” ropte han: ”Kom ned – de er borte, og miss Hale er skadet!” Han bar henne inn i spisestuen og la henne på sofaen der, la henne mykt ned og så på det rene, hvite ansiktet, og overveldet av sine egne følelser brast det ut av ham:

”Å, min Margaret – min Margaret! Ingen vet hva du betyr for meg! Død – kald som du ligger der, du er den eneste kvinnen jeg noen gang har elsket! Å, Margaret – Margaret!”

Han stotret og stammet, knelte ned ved siden av henne, ordene ble ikke talt, men jamret; han for opp, skamfull over seg selv da moren kom inn. Hun la ikke merke til noen ting, bortsett fra at sønnen var litt blekere og litt mer alvorlig enn vanlig.

”Miss Hale er skadet, mor. En stein streifet tinningen hennes. Hun har mistet en god del blod, er jeg redd.”

”Hun ser alvorlig skadet ut – det er nesten så jeg kunne tro at hun var død,” sa mrs. Thornton, meget forskrekket.

”Hun har bare besvimt. Hun har snakket til meg etter at det skjedde.” Men mens han snakket, kjentes det som om alt blodet i kroppen fosset til hjertet, og han skalv over hele seg.

”Gå og rop på Jane – hun kan finne de tingene jeg trenger, og du må gå til dine irske arbeidere som er fra seg av skrekk og skriker og bærer seg.”

Han gikk. Han gikk av sted som det var tunge lodd festet til hver del av ham som førte ham bort fra henne. Han ropte på Jane; han ropte på søsteren. Hun burde få all mulig kvinnelig omsorg og pleie. Men han kjente hvert pulsslag når han tenkte på hvordan hun hadde kommet ned og stilt seg selv i den ytterste fare – kunne det ha vært for å beskytte ham? På det tidspunktet hadde han dyttet henne bort og snakket bryskt til henne; han hadde ikke sett annet enn den unødvendige faren hun hadde stilt seg selv i. Han gikk til de irske arbeiderne mens hver eneste nerve i kroppen hans dirret ved tanken på henne, og han syntes det var vanskelig å forstå nok av det de sa til å kunne trøste og berolige dem. De var skjønt enige om at her ville de ikke bli værende og forlangte å bli sendt tilbake.

Og så måtte han tenke og snakke og overtale.

Mrs. Thornton fuktet Margarets tinninger med eau de cologne. Da spriten kom i kontakt med såret, åpnet Margaret øynene til stor overraskelse for både mrs. Thornton og



Jane; men det var åpenbart at hun ikke visste hvor hun var eller hvem de var. Ringene under øynene ble mørkere, leppene dirret og trakk seg sammen, og hun mistet bevisstheten på nytt.

”Hun må ha fått et forferdelig slag,” sa mrs. Thornton. ”Er det noen som kan gå etter en doktor?”

”Ikke jeg, frue, om jeg må be,” sa Jane og vek tilbake. ”De pøblene kan være overalt. Jeg tror ikke kuttet er så dypt som det ser ut til, frue.”

”Den risikoen vil jeg ikke ta. Hun ble skadet i vårt hus. Selv om du er en feiging, Jane, så er ikke jeg det. Jeg går.”

”Jeg ber Dem, frue, la meg sende en fra politiet. Mange av dem har kommet opp hit, og det er soldater her også.”

”Og likevel er du redd for å gå! Jeg vil ikke ha noe av at de blir heftet med våre gjøremål. De vil ha hendene fulle med å fange bråkmakere. Du er ikke for redd til å bli værende her i huset da?” spurte hun hånlig. ”Og fortsett å fukte miss Hales panne, vil du? Jeg kommer ikke til å være borte i mer enn ti minutter.”

”Kan ikke Hannah gå, frue?”

”Hvorfor skal Hannah gå? Hvorfor kan alle bortsett fra deg selv gå? Nei, Jane, hvis ikke du går, så gjør jeg det.”

Mrs. Thornton gikk først til rommet der hun hadde forlatt Fanny liggende på sengen. Hun for opp da moren kom inn.

”Å, mamma, som du skremte meg! Jeg trodde at det var en mann som hadde kommet seg inn i huset.”

”For noe sludder! Alle mennene er borte nå. Det er soldater rundt huset, de forsøker å komme på noe å gjøre – nå da det er for sent. Miss Hale ligger på sofaen i spisestuen og er stygt skadet. Jeg er på vei til doktoren.”

”Å nei! Ikke gå, mamma! De kommer til å drepe deg.” Hun klamret seg fast til morens kjole. Mrs. Thornton feide henne bryskt bort.

”Finn en annen som kan gå, men den piken må ikke blø i hjel.”

”Blø! Å, så vemmelig! Hvordan ble hun skadet?”

”Det vet jeg ikke – jeg har ikke hatt tid til å spørre om det. Gå ned til henne, Fanny og se om du kan være til noen hjelp. Jane er sammen med henne, og jeg håper at det ser verre ut enn det er. Jane nekter å forlate huset, feige kvinnemenneske! Og jeg akter ikke å utsette meg for at flere fra tjenerskapet nekter, så jeg går selv.”

”Å, kjære vene!” sa Fanny gråtende og forsøkte å ta seg sammen; hvor avskrekkende tanken på sår og blodsutgytelse enn var, gikk hun heller nedenunder enn å bli forlatt alene.

”Å, Jane!” sa hun, og smøg seg inn i spisestuen, ”hva er galt? Så blek hun er! Hvordan ble hun skadet? Kastet de steiner inn i stuen?”

Margaret så virkelig hvit og gusten ut selv om hun begynte å gjenvinne bevisstheten. Men hun var fremdeles fryktelig ør og fortumlet etter besvimelsen. Hun var seg bevisst bevegelse i rommet og den forfriskende virkningen av eau de colognen, og ønsket ingenting annet enn at Jane skulle fortsette å påføre den; men da de sluttet å snakke, var hun like mye ute av stand til å åpne øynene eller ytre seg som mennesker som ligger i en dvalelignende tilstand klarer å bevege kroppen eller gi lyd fra seg for å stanse de uhyggelige forberedelsene til sin egen gravferd, mens de fortsatt er fullstendig klar over, ikke bare hva angår handlingene til menneskene rundt dem, men også hensikten bak disse handlingene.

Jane tok en pause for å svare på miss Thorntons spørsmål.

”Hun ville vært trygg nok, frøken, dersom hun var blitt værende i stua eller kommet opp til oss; vi var i det fremste kvistværelset og kunne se alt sammen på trygg avstand.”

”Hvor var hun da?” sa Fanny og kom gradvis nærmere mens hun sakte og sikkert vennet seg til synet av Margarets bleke ansikt.

”Like foran inngangsdøra – sammen med herren!” sa Jane uttrykkelig.

”Sammen med John! Med min bror! Hvordan kom hun seg dit?”

”Nei, frøken, det kan ikke jeg si noe om” svarte Jane, og kastet lett på hodet. ”Men Sarah – ”

”Hva med Sarah?” sa Fanny med utålmodig nysgjerrighet.

Jane begynte å fukte Margarets panne på nytt som om det Sarah gjorde eller sa ikke akkurat var noe hun likte å gjenta.

”Hva med Sarah?” spurte Fanny skarpt. ”Ikke bruk slike halvsetninger; snakk så jeg forstår deg.”

”Vel, frøken, siden De absolutt vil vite det – Sarah, forstår De, hadde den beste utsikten fordi hun sto ved det høyre vinduet; og hun sier og sa også på det bestemte tidspunktet at hun så miss Hale med armene rundt herrens hals, omfavna ham foran alle de folka.”

”Jeg tror ikke på deg,” sa Fanny. ”Jeg vet at hun bryr seg om min bror; det er lett for alle å se, og hun ville sikkert gitt hva som helst dersom han ville gifte seg med henne – hvilket han aldri kommer til å gjøre, det kan jeg fortelle henne. Men jeg tror ikke på at hun ville være så vågal og freidig at hun ville slå armene rundt halsen på ham.”

”Stakkars unge dame! Hvis det var det hun gjorde, så er i hvert fall dette en høy pris å betale. Jeg er overbevist om at slaget har ført til en slik blodstrøm til hodet at hun aldri vil komme seg. Hun ser jo ut som et lik nå.”

”Å, jeg skulle ønske mamma kunne komme!” sa Fanny og vred hendene. ”Jeg har aldri vært i samme rom som en død person før.”

”Ikke gå, frøken! Hun er ikke død. Øyelokkene beveger seg, og her kommer det tårer nedover kinnene. Snakk til henne, miss Fanny!”

”Føler De Dem bedre nå?” spurte Fanny med skjelvende stemme.

Det var ikke noe svar å få, ikke noe tegn på gjenkjennelse; men en svak rosa farge vendte tilbake til leppene selv om resten av ansiktet var blekt som snø.

Mrs. Thornton kom forkavet inn sammen med den nærmeste legen hun kunne finne.

”Hvordan er det med henne? Kjære Dem, føler De Dem bedre?” sa hun da Margaret åpnet sine slørete øyne og stirret døsigt på henne. ”Her er mr. Lowe kommet for å se til Dem.”

Mrs. Thornton snakket høyt og tydelig som til en døv person. Margaret forsøkte å reise seg og trakk sitt rufsete, tykke hår instinktivt over kuttet.

”Jeg føler meg bedre nå,” sa hun med lav og kraftløs stemme. ”Jeg var bare litt uvel.”

Hun lot ham ta hånden hennes for å kjenne på pulsen. En sterk rødme kom et øyeblikk over ansiktet hennes da han ba om å få se nærmere på såret i pannen, og hun kastet et raskt blick opp på Jane som om hun krympet seg mer for hennes granskende blick enn for doktorens undersøkelse.

”Det er ikke alvorlig, tror jeg. Jeg føler meg bedre nå. Jeg må komme meg hjem.”

”Ikke før jeg har lagt på bandasje, og De har hvilt Dem litt.”

Hun satte seg hastig ned uten et ord til og tillot ham å forbinde såret.

”Nå, om jeg må be,” sa hun, ”jeg må komme meg av gårde. Mamma kommer ikke til å se det, vil hun vel? Det er under hårfestet, ikke sant?”

”Helt og holdent; ingen kan vite det.”

”Men De kan ikke gå,” sa mrs. Thornton urolig. ”De er ikke frisk nok til å gå.”

”Jeg er nødt,” sa Margaret bestemt. ”Tenk på mamma. Dersom de fikk høre om det – dessuten, jeg er nødt til å gå,” sa hun bastant. ”Jeg kan ikke bli værende her. Kan jeg be om en drosje?”

”De er fortsatt ganske rød og feberhet,” konstaterte mr. Lowe.

”Det er bare fordi jeg må være her når jeg så gjerne vil gå. Luften her inne – å komme meg ut vil gjøre meg mer godt enn noe annet,” tryglet hun.

”Jeg tror virkelig at det er som hun sier,” svarte mr. Lowe. ”Dersom moren er så syk som De fortalte meg på veien hit, kan det få alvorlige følger dersom hun får høre om disse opptøyene og ikke ser datteren komme tilbake til den tiden hun forventer. Såret er ikke dypt. Jeg kan skaffe en drosje dersom tjenerne Deres fortsatt er for redde til å gå ut.”

”Å, takk skal De ha!” sa Margaret. ”Det vil gjøre meg mer godt enn noe annet. Det er luften i dette rommet som får meg til å føle meg så elendig.”

Hun lente seg tilbake på sofaen og lukket øynene. Fanny gjorde tegn til at moren skulle følge henne ut av rommet og fortalte henne noe som gjorde mrs. Thornton like oppsatt på Margarets avreise som sistnevnte selv. Ikke at hun til fulle trodde på Fannys påstand, men hun festet nok lit til den til at hennes opptreden virket meget anstrengt da hun ønsket Margaret farvel.

Mr. Lowe vendte tilbake med drosjen.

”Hvis De vil tillate det, vil jeg følge Dem hjem, miss Hale. Gatene er ikke helt rolige ennå.”

Margaret var nå helt våken og klar i hodet, og av frykt for å gjøre faren og moren urolige var hun svært oppsatt på å bli kvitt både mr. Lowe og drosjen før hun nådde Crampton Crescent. Lenger enn det ville hun foreløpig ikke se. Den vemmelige drømmen der skamløse ord var blitt ytret om hennes egen person, var umulig å glemme – men måtte bli skjøvet til side til hun følte seg sterkere – for – hun var veldig svak; og tankene søkte etter noe håndfast å konsentrere seg om for å unngå at hun nok en gang mistet bevisstheten i enda et fryktelig, kvalmende besvimelsesanfall.

## Kapittel 38

### *Oppfylte løfter*

*”Så stolt, så stolt hun reiste seg,  
med tårer på sitt kinn,  
hva enn du tror, kom med ditt ord,  
jeg sier ingenting.”*

Skotsk folkevis

Det var ikke bare det at mr. Thornton visste at Margaret hadde snakket usant – selv om hun trodde at dette var den eneste grunnen til at hans oppfatning av henne var så endret – men det var også det faktum at denne usannheten utgjorde en vedvarende påminnelse om en annen beiler. Han kunne ikke glemme de hengivne og alvorlige blikkene som var blitt vekslet mellom henne og en annen mann – en adferd som tydet på nær fortrolighet, om ikke et sikkert tegn på kjærlighet. Tanken på dette plaget ham uavbrutt; hvor enn han gikk og hva han enn holdt på med, så hadde han dette bildet på netthinnen. I tillegg til dette (og han bet tennene sammen hver gang han tenkte på det) kom tidspunktet, mørk skumringstid, og stedet, så langt hjemmefra og med forholdsvis liten sannsynlighet for å bli sett. Den mer storsinnede siden av ham hadde først tenkt at dette siste kunne være tilfeldig, helt uskyldig og ha sin naturlige forklaring; for med en gang hun ble gitt retten til å elske og bli elsket (og hadde han en eneste grunn til å nekte henne denne retten? Hadde ikke ordene hennes vært tydelige nok da hun avviste hans kjærlighet?) kunne hun lett latt seg forlede til en lengre spasertur på et senere tidspunkt enn hun hadde forutsett. Men så var det denne usannheten! Som jo bar vitne om at hun tydelig innså at noe var galt og måtte forties, en oppførsel som var så ulikt henne. Han måtte yte henne den rettferdigheten selv om det hele tiden ville ha vært en lettelse å anse henne for å være ytterst uverdig hans respekt. Det var dette som var mer smertefullt enn noe annet – at han inderlig elsket henne og syntes at hun til tross for sine feil og mangler fortsatt var mer henrivende og mer fortreffelig enn noen annen kvinne; likevel måtte han innse at hun var så knyttet til en annen med følelser så sterke at hun gikk imot sin egen sanne natur. Selve usannheten som smusset henne til, var et bevis på hvor blindt hun elsket en annen – denne mørke, spedbygde, elegante, vakre mannen – mens han selv var grov og hard og kraftig bygget. Han kjempet en innbitt kamp mot denne voldsomme sjalusien. Han tenkte på det blikket, den holdningen! Hvordan han ville ha lagt sitt liv ved hennes føtter for slike kjærlige

øyekast, for slik en hengiven omfavnelse! Han fnøs av seg selv for å ha verdsatt den mekaniske måten hun hadde beskyttet ham fra pøblenes raseri på; nå hadde han sett hvor mild og fortryllende hun så ut når hun var sammen med en mann hun virkelig elsket. Ord for ord husket han det skarpe svaret hennes – ”Det fantes ikke en mann i hele den mengden som hun ikke mye heller ville ha gjort det samme for enn ham.” Han var i samme selskap som de pøblene i hennes ønske om å avverge blodsutgytelse; men denne mannen – denne skjulte beileren – var ikke i selskap med noen; han hadde både blikk, ord, håndtrykk, løgner og fortielse helt for seg selv.

Mr. Thornton var klar over at han aldri før, i hele sitt lange liv, hadde vært så amper som han var nå; hver gang han ble stilt et spørsmål, følte han en trang til å gi et kort, bryskt svar – mer et bjeff enn tale; og bevisstheten om dette smertet hans stolthet, for han hadde alltid berømmet seg selv for sin selvbeherskelse, og han var derfor fast bestemt på at han skulle klare å beherske seg. Så han klarte å undertrykke irritasjonen selv om det var enda vanskeligere og tyngre enn vanlig. Han var stillere enn han pleide hjemme og tilbrakte kveldene i uopphørlig gange frem og tilbake, noe som ville ha ergret moren umåtelig dersom den var blitt foretatt av hvem som helst annen, og hun hadde heller ikke til hensikt å være særlig overbærende, ikke engang overfor denne elskede sønnen.

”Kan du holde opp – kan du sitte ned et øyeblikk? Jeg har noe å si til deg, hvis du bare kunne slutte med den endeløse vandringen.”

Han satte seg ned med det samme på en stol langsmed veggen.

”Jeg vil snakke med deg om Betsy. Hun sier at hun må forlate oss, at kjærestens død har gjort henne så nedtrykt at hun ikke lenger kan gå helhjertet inn for arbeidet.”

”Ja vel. Da må vi vel se oss om etter en annen kokke.”

”Det der er mannlig tankegang. Det handler ikke bare om matlaging, det er også det at hun kjenner alle kriker og kroker i dette huset. Dessuten har hun fortalt meg noe om din venninne, miss Hale.”

”Miss Hale er ingen venninne av meg. Det er mr. Hale som er min venn.”

”Det er jeg glad for at du sier, for hvis hun hadde vært din venninne, ville du nok blitt svært opprørt over det Betsy sier.”

”La meg få høre det,” sa han, med den avbalanserte roen han hadde anlagt de siste dagene.

”Betsy sier at den kvelden kjæresten hennes – jeg glemmer navnet hans – for hun sier alltid bare ’han’ – ”

”Leonards.”

”Den kvelden Leonards sist ble sett på stasjonen – da han sist ble sett på vakt, rettere sagt – var miss Hale der og spaserte rundt med en ung mann som Betsy tror drepte Leonards med et slag eller dytt.”

”Leonards ble ikke drept av noe slag eller dytt.”

”Hvordan vet du det?”

”Fordi jeg uttrykkelig stilte det spørsmålet til legen på sykehuset. Han fortalte meg at Leonards led av en langvarig indre sykdom fremkalt av drikkfeldighet, og at den kjensgjerning at han plutselig ble dårligere mens han var i beruset tilstand avgjorde spørsmålet om hvorvidt det siste dødbringende anfallet ble fremkalt av drikkfeldighet eller selve fallet.”

”Fallet! Hvilket fall?”

”Fremkalt av det slaget eller dyttet som Betsy snakker om.”

”Så det var et slag eller dytt?”

”Jeg tror det.”

”Og hvem gjorde det?”

”Ettersom det ikke var noen rettslig undersøkelse som følge av doktorens uttalelse, kan jeg ikke si noe om det.”

”Men miss Hale var der?”

Ikke noe svar.

”Og sammen med en ung mann?”

Fremdeles ikke noe svar. Til slutt sa han: ”Mor, jeg sier jo at det ikke var et likskue – ingen etterforskning. Ingen rettslig etterforskning, altså.”

”Betsy sier at Woolmer (en mann hun kjenner som arbeider i en kolonialbutikk ute ved Crampton) kan sverge på at miss Hale befant seg på stasjonen på det tidspunktet og spaserte frem og tilbake med en ung mann.”

”Jeg skjønner ikke hva det har med oss å gjøre. Miss Hale står fritt til å gjøre som hun vil.”

”Det er jeg glad for at du sier,” sa mrs. Thornton ivrig. ”Du har helt rett i at det betyr veldig lite for oss – ingenting for deg i det hele tatt – etter alt som har vært! Men jeg – jeg avga et løfte til mrs. Hale om at jeg ikke ville tillate datteren å trå feil uten å gi henne råd og korreks. Jeg akter så visst å la henne få vite hva jeg mener om en slik opptreden.”

”Jeg ser ikke noe galt i det hun gjorde den kvelden,” sa mr. Thornton, reiste seg opp og kom bort til moren; han ble stående ved kaminhyllen med ansiktet vendt bort fra rommet.

”Du ville ikke ha bifalt at Fanny ble sett ute, på et temmelig øde sted etter mørkets frembrudd, i følge med en ung mann. Og da har jeg ikke engang nevnt det smakløse tidspunktet for slik en spasertur; moren var jo ennå ikke lagt i jorden. Ville du ha syntes noe om at din søster ble lagt merke til av en butikksvenn mens hun gjorde dette?”

”For det første, er det ikke så mange år siden jeg selv var svenn hos en manufakturhandler, så handlingen endrer ikke karakter for meg etter hvem som legger merke til den. For det andre er det en vesentlig forskjell mellom miss Hale og Fanny. Jeg kan forestille meg at den ene kan ha tungtveiende grunner som kan og bør få henne til å overse en tilsynelatende uanstendighet i sin opptreden. Jeg har aldri opplevd at Fanny har hatt tungtveiende grunner for noe som helst. Hun trenger andre mennesker til å beskytte seg. Jeg har inntrykk av at miss Hale er sin egen beskytter.”

”Det er sannelig et pent bilde du tegner av din søster! Ærlig talt, John, man skulle tro at miss Hale hadde gjort nok for å få deg til å se klart. Jeg er nå overbevist om at hun lokket frem et ekteskapstilbud fra deg ved en framfusende forestilling av falske følelser for deg – for nettopp å sette deg opp mot denne unge mannen. Hele hennes opptreden er forståelig for meg nå. Du tror at han er kjæresten hennes, antar jeg – det er én ting vi kan enes om.”

Han snudde seg mot moren, med et ansikt som var grått og dystert. ”Ja, mor. Jeg tror at han er kjæresten hennes.” Da han hadde snakket ferdig, snudde han seg rundt igjen og vred seg som om han hadde fysiske smerter. Han støttet ansiktet mot hånden. Så, før hun fikk mulighet til å svare, vendte han seg brått igjen:

”Mor. Han er kjæresten hennes – hvem han nå er; men hun kan ha behov for hjelp og kvinnelig veiledning – det kan være vanskeligheter eller fristelser som jeg ikke vet om. Jeg frykter at det er tilfelle. Jeg ønsker ikke å vite hva de er; men siden du alltid har vært en god – jo! – og en kjærlig mor for meg, gå til henne, vinn hennes fortrolighet og fortell henne hva det er best å gjøre. Jeg vet at noe ikke er som det skal være – noe fryktelig – som må være forferdelig smertefullt for henne.”

”For Guds skyld, John!” sa moren som nå virkelig var rystet. ”Hva mener du? Hva mener du? Hva er det du vet?”

Han svarte ikke på spørsmålet hennes.

”John! Jeg vet ikke hva det er meningen at jeg skal tro hvis du ikke sier noe. Du har ingen rett til å si hva du har gjort mot henne.”

”Ikke mot henne, mor! Jeg *kan* ikke si noe i mot henne.”



”Vel! Du har ingen rett til å si hva du har gjort, hvis ikke du sier mer. Det er slike halvkvedede viser som ødelegger en kvinnes rykte.”

“Hennes rykte! Mor, du våger ikke å –”. Han snudde seg helt rundt og så på henne med glødende øyne. Deretter rettet han seg opp med fatning og verdighet og sa: ”Jeg kommer ikke til å si noe mer enn dette hvilket er verken mer eller mindre enn den enkle sannhet, og jeg er sikker på at du tror meg – jeg har gode grunner til å tro at miss Hale er i en eller annen knipe eller vanskelighet som henger sammen med et forhold som basert på mitt kjennskap til miss Hales karakter, er fullstendig uskyldig og rett. Hva mine grunner for dette er, nekter jeg å si. Men la meg aldri mer høre noen si et eneste vondt ord om henne eller komme med en eneste alvorlig beskyldning; det hun nå trenger er råd fra en snill og god kvinne. Du lovet mrs. Hale at du ville være den kvinnen!”

“Nei!” sa mrs. Thornton. “Jeg er glad for å si at jeg ikke lovet snillhet og godhet, for jeg følte på det tidspunktet at det kunne være utenfor min makt å gi dette til en med miss Hales natur og lynne. Jeg lovet råd og veiledning slik som jeg ville gi min egen datter; jeg vil snakke til henne som jeg ville gjort til Fanny, dersom hun hadde vært ute på vift med en ung mann etter mørkets frembrudd. Jeg vil snakke ut fra de omstendighetene jeg kjenner til, uten å være påvirket verken den ene eller andre veien av disse ”sterke grunnene” som du ikke vil betro meg. Da vil jeg ha oppfylt mitt løfte og gjort min plikt.”

“Hun vil aldri finne seg i det,” sa han oppfarende.

“Hun vil bli nødt til å finne seg i det dersom jeg snakker på vegne av hennes avdøde mor.”

“Vel!” sa han, og rev seg løs, “ikke fortell meg noe mer om det. Jeg holder ikke ut å tenke på det. Det er i alle fall bedre at du snakker til henne enn at hun ikke blir snakket til i det hele tatt. Å! Det blikket fylt med kjærlighet!” fortsatte han sammenbitt mens han stengte seg inne på sitt eget værelse. ”Og den forbannede løgneren som vitner om en eller annen forferdelig underliggende skam som skygger for det lyset jeg trodde alltid skinte på henne! Å, Margaret, Margaret! Mor, som du har pinet meg! Å! Margaret, hvorfor kunne du ikke bare ha elsket meg? Jeg er riktignok ukultivert og hard, men jeg ville aldri ha bedt deg om å snakke usant for min skyld.”

Jo mer mrs. Thornton tenkte på det sønnen hadde sagt da han tryglet henne om å se på Margarets feiltrinn med barmhjertige øyne, jo bitrere stemt følte hun seg i forhold til henne. Hun kjente en hensynsløs glede ved tanken på å ”si sin mening rett ut” under dekke av å oppfylle sin plikt. Hun nøt tanken på å vise at hun selv slett ikke lot seg blende av Margarets skjønnhet som så mange andre mennesker gjorde. Hun fnøs foraktelig mens hun så for seg sitt

offer; det kullsvarte håret, den rene glatte huden og de klare skinnende øynene ville ikke spare henne for ett ord av den velfortjente og strenge bebreidelsestalen mrs. Thornton tilbrakte halve natten med å forberede i hodet.

”Er miss Hale inne?” Hun visste at hun var det, for hun hadde sett henne ved vinduet, og hun hadde allerede føttene inne i gangen før Martha i det hele tatt hadde fått mulighet til å svare.

Margaret satt alene og skrev til Edith og gjenga mange detaljer fra morens siste dager. Det var en følelsesbetont beskjeftigelse, og hun måtte tørke bort de ubudne tårene da mrs. Thorntons ankomst ble meldt.

Hun var så mild og elegant i måten hun mottok henne på at den besøkende mistet noe av motet, og det ble umulig å fremføre talen som hadde virket så enkel å forberede uten noen tilhører. Margarets lave, klangfulle stemme var enda mykere enn vanlig, manerene mer elskverdige, for i sitt hjerte følte hun en veldig takknemlighet overfor mrs. Thornton for at hun viet henne oppmerksomhet med et besøk. Hun anstrengte seg for å finne interessante samtaleemner; roste Martha, tjenestepiken som mrs. Thornton hadde funnet til dem; hadde spurt Edith om en liten gresk melodi som hun hadde fortalt miss Thornton om. Mrs. Thornton ble brakt aldeles ut av fatning. Hennes skarpe damascenersverd virket nå upassende og ubrukelig blant roseblader. Hun var stille som følge av at hun forsøkte å manne seg opp til sin plikt. Til sist tvang hun seg selv til å gjøre det ved en plutselig mistanke om – enda så usannsynlig som det var – at denne hjerteligheten skyldtes et ønske om å gjøre mr. Thornton forsonlig stemt; at på en eller annen måte hadde det andre forholdet falt gjennom, og at det nå passet miss Hale å minnes sin vrakede beiler. Stakkars Margaret! Det var kanskje så mye sannhet i mistanken som dette: at mrs. Thornton var mor til en hvis aktelse hun verdsatte og nå fryktet hun hadde mistet, og at denne tanken ubevisst bidro til hennes naturlige ønske om å behage en som viste henne godhet med sitt besøk. Mrs. Thornton reiste seg opp for å gå, men ennå virket det som om hun hadde noe mer på hjertet. Hun kremtet kort og begynte:

”Miss Hale, jeg har en forpliktelse å oppfylle. Jeg lovet Deres arme mor at jeg så langt min usle dømmekraft kunne vurdere, ikke ville tillate Dem å opptre på noen måte galt, eller (her gjorde hun sin tale litt mildere stemt) uaktsomt uten å gi korreks; i det minste ikke uten å tilby Dem mitt råd uansett om De ville følge det eller ikke.”

Margaret sto foran henne med oppsperrde øyne, rødmet som om hun sto på tiltalebenken og stirret på mrs. Thornton. Hun trodde at hun var kommet for å snakke til henne om usannheten hun hadde fortalt – at mr. Thornton hadde brukt moren som mellomledd for å forklare faren hun hadde utsatt seg selv for, dersom dette skulle komme frem i en fullsatt

rettssal. Og selv om hjertet hennes sank ved tanken på at han ikke hadde valgt å komme selv for å ta henne fatt, la henne be om unnskyldning før hun til slutt ville gjenvinne hans aktelse, så følte hun seg allerede alt for irttesatt til å bære noen skyld i denne saken på en spak og tålmodig måte.

Mrs. Thornton fortsatte:

”Da jeg første gang fikk høre fra en av tjenerne mine at De var blitt sett mens De spaserte rundt med en herre, så langt hjemmefra som Outwood stasjon, så sent om aftenen, hadde jeg vanskelig for å tro at det kunne være sant. Men min sønn kunne dessverre bekrefte historien. Det var meget taktløst av Dem, for å si det mildt; mang en ung kvinne har mistet sitt gode navn og rykte av mindre – ”

Margarets øyne gnistret. Dette var noe uventet – dette var alt for krenkende. Dersom mrs. Thornton hadde snakket til henne om løgnen hun hadde fortalt, vel og bra – hun ville da ha vedkjent seg det og latt seg selv bli ydmyket. Men å legge seg opp i hennes opptreden – og snakke om hennes gode navn og rykte! Hun – mrs. Thornton, en utenforstående – det var simpelthen for uforskammet! Hun aktet ikke å svare henne – ikke med et eneste ord. Mrs. Thornton la merke til kampånden i Margarets øyne, og det påkalte kamplysten hos henne også.

“For Deres mors skyld mener jeg at det vil være riktig å advare Dem mot slik uanstendig oppførsel; selv om det faktisk ikke påfører Dem direkte skade, kommer De i det lange løp til å tape anseelse i andre menneskers øyne.”

”For min mors skyld,” sa Margaret gråtkvalt, ”vil jeg tåle meget, men jeg kan ikke tåle alt. Jeg er sikker på at hun aldri ønsket at jeg skulle bli krenket.”

”Krenket, miss Hale!”

”Ja, frue,” sa Margaret mer sindig, ”jeg føler meg krenket. Hva er det De vet om meg som skulle få Dem til å mistenke – Å!” sa hun, før hun brøt sammen og dekket ansiktet i hendene – ”nå forstår jeg, mr. Thornton har fortalt Dem at – ”

”Nei, miss Hale,” sa mrs. Thornton; for hennes rettskafne natur fikk henne til å avbryte tilståelsen Margaret var på nippet til å komme med, selv om hennes nysgjerrige side brant etter å høre den. ”Stopp. Mr. Thornton har ikke fortalt meg noe som helst. De kjenner ikke min sønn. De er ikke hans bekjentskap verdig. Han sa kun dette. Hør nøye etter, unge dame, slik at De kan forstå – hvis det er mulig – hva slags mann det er De har avvist. Denne fabrikanten fra Milton med sitt store ømme hjerte, hånet som det jo ble, sa til meg så sent som i går aften: ’Gå til henne. Jeg har gode grunner for å tro at hun er i en eller annen knipe, som et resultat av et forhold av noe slag, og hun trenger kvinnelig veiledning.’ Jeg mener å huske

at dette var hans eksakte ord. Mer enn det – utover å innrømme at De befant Dem på Outwood stasjon i selskap med en herre om aftenen den seksogtyvende – så har han ikke sagt noe som helst – ikke et eneste vondt ord om Dem. Dersom han har kjennskap til noe som kan få Dem til å hulke slik, holder han det for seg selv.”

Margaret gjemte fremdeles ansiktet i hendene, og fingrene var nå blitt våte av tårer. Mrs. Thornton ble litt mildere stemt.

”Så, så, miss Hale. Dersom jeg bare får en forklaring, vil jeg kanskje se annerledes på det tilsynelatende uanstendige ved situasjonen.”

Fremdeles ikke noe svar. Margaret overveide hva hun skulle si; hun ønsket å stå høyt i kurs hos mrs. Thornton, og likevel kunne hun ikke – burde kanskje ikke – gi en forklaring. Mrs. Thornton ble utålmodig.

”Jeg er meget lei for å måtte avslutte et bekjentskap, men det er først og fremst for Fannys skyld – som jeg sa til min sønn, dersom Fanny hadde oppført seg slik, ville vi ha ansett det som en alvorlig vanære – og Fanny kunne la seg forlede – ”

”Jeg kan ikke gi Dem en forklaring,” sa Margaret lavmælt. ”Jeg har gjort noe som er galt, men ikke på den måten De tenker eller tror. Det virker som om mr. Thornton dømmer meg mer barmhjertig enn De gjør,” – hun gjorde sitt beste for å svelge gråten – ”men jeg tror, frue, at De mener å gjøre det De tror er rett.”

”Takk skal De ha,” sa mrs. Thornton og rettet seg opp: ”Jeg var ikke klar over at det var tvil om min mening. Dette er siste gang jeg kommer til å legge meg opp i Deres affærer. Jeg var i utgangspunktet uvillig til å gå med på det da Deres mor spurte meg. Jeg hadde ikke gitt mitt samtykke i min sønns hengivenhet for Dem selv om jeg hadde mine mistanker. Jeg syntes ikke De var ham verdig. Men da De blottstilte Dem selv som De gjorde på tidspunktet for opptøyene, og stilte Dem selv åpen for kommentarer fra både tjenere og arbeidsfolk, følte jeg at det ikke lenger var riktig å sette meg imot min sønns ønske om å fri til Dem – et ønske som han for øvrig alltid hadde nektet for inntil dagen for opptøyene.” Margaret rykket til og trakk pusten med en lang, hvesende lyd, noe mrs. Thornton imidlertid ikke enset. ”Han dro av sted, men De hadde tydeligvis skiftet mening. I går sa jeg til min sønn at jeg trodde det var mulig at De kunne ha hørt eller fått vite noe om denne andre beileren, enda så kort tid som hadde gått – ”

”Hva må De tro om meg, frue?” spurte Margaret og kastet hodet bakover med en stolt mine, slik at halsen krummet seg som en svanes. ”Det er ingenting mer De kan si, mrs. Thornton. Jeg avslår hvert eneste forsøk på å rettferdiggjøre meg selv for noe som helst. Nå ber jeg om tillatelse til å forlate rommet.”

Og med den stille elegansen til en fornærmet prinsesse feiet hun ut av rommet. Mrs. Thornton hadde nok humoristisk sans til å være i stand til å se det komiske i situasjonen hun var blitt satt i. Det var ingenting annet for henne å gjøre enn å finne veien ut selv. Hun var ikke utpreget forarget over Margarets oppførsel. Hun brydde seg ikke nok om henne til det. Margaret hadde tatt mrs. Thorntons irettesettelse så sterkt til seg som denne damen hadde forventet, og hennes heftige utbrudd bløtgjorde den besøkende adskillig mer enn om hun hadde vært taus eller tilbakeholden. Det viste at ordene hennes hadde hatt sin effekt. ”Unge dame,” tenkte mrs. Thornton for seg selv, ”du har et temmelig heftig temperament selv du. Dersom du og John hadde kommet sammen, ville han ha måttet holde en fast hånd over deg for å få deg til å forstå din plass. Men jeg tror ikke at du vil gå og vandre med din kavalier så sent om aftenen med det første. Til det har du for meget stolthet og kraft i deg. Jeg liker at en pike farer opp ved tanken på å bli snakket om. Det viser at hun verken er lettsindig eller djerv av natur. En slik pike kan være djerv, men hun vil aldri være lettsindig. Så mye skal jeg gi henne. Nå, hva Fanny angår, vil hun være lettsindig, men aldri djerv. Hun har ikke noe mot i seg i det hele tatt, stakkars liten!”

Mr. Thornton hadde ikke en like tilfredsstillende formiddag som moren. Hun fikk i alle fall utført sin planlagte oppgave. Han forsøkte å skaffe seg en oversikt over hvor han sto og over hvilken skade streiken hadde påført ham. Mye av kapitalen var bundet i nytt og kostbart maskineri, og han hadde i tillegg kjøpt et stort parti bomull med tanke på noen store bestillinger. Han var nå kommet veldig på etterskudd med disse bestillingene som følge av streiken. Selv med sine egne vante og rutinerte arbeidsfolk ville han ha hatt visse vanskeligheter med å oppfylle forpliktelsene sine i tide, og den manglende kompetansen til de irske arbeiderne som måtte læres opp i en periode som forutsatte et usedvanlig høyt tempo, var en kilde til daglig irritasjon.

Det var ikke et gunstig tidspunkt for Higgins å komme med sin henstilling. Men han hadde lovet Margaret at han skulle gjøre det – koste hva det koste ville. Så, selv om hvert eneste minutt bare forsterket hans avsky, pinte hans stolthet og gjorde ham mer motvillig innstilt sto han likevel lent mot den steinharde veggen i time etter time, først på et ben, så på det andre. Til sist ble dørklinken brått løftet, og ut kom mr. Thornton.

”Jeg vil snakke med Dere, sir.”

”Har ikke tid nå, min gode mann. Jeg er sent nok ute som det er.”

”Greit, sir, jeg kan alltid vente til Dere kommer tilbake.”

Mr. Thornton var allerede halvveis nedover gaten. Higgins sukket. Men det var ingenting annet han kunne gjøre. Å treffe ”dirrektør’n” ute på gaten var den eneste måten han

kunne få snakket med ham på; dersom han hadde ringt på portnerklokken eller gått helt opp til huset for å spørre etter ham, ville han blitt henvist til oppsynsmannen. Så han sto rolig igjen; da arbeidsstokken gikk ut av gårdsplassen ved middagstider, nedlot han seg ikke til å svare, men nikket bare kort til de få mennene som kjente og snakket til ham og skulde så stygt han kunne på de nylig ankomne irske ”skruebrekkera”. Endelig kom mr. Thornton tilbake.

”Hva! Du her fortsatt!”

”Ja, sir. Jeg må snakke med Dere.”

”Så kom inn hit, da. Nei, forresten, vi går over gårdsplassen; karene er ikke tilbake ennå, og vi får være i fred. Jeg ser at disse gode mennene har gått til middag,” sa han og lukket døren inn til portvakten.

Han stanset på veien for å snakke med oppsynsmannen. Sistnevnte sa lavt:

”Jeg går ut i fra at De vet, sir, at den mannen heter Higgins og er en av lederne i fagforeningen og han som holdt den talen i Hurstfield.”

”Nei, det visste jeg ikke,” sa mr. Thornton og så skarpt rundt på sin følgesvenn. Han kjente Higgins ved navn som en opprørsk sjel.

”Kom igjen,” sa han i en kvassere tone enn tidligere. ”Det er slike menn,” tenkte han, ”som forstyrrer handelen og skader byen de selv bor i: rene og skjære folkeforførere, maktelskere som ikke bryr seg om at det skjer på bekostning av andre.”

”Vel, sir! Hva vil De meg?” sa mr. Thornton, og snudde seg rundt mot ham da de var kommet inn på regnskapskontoret.

”Navnet mitt er Higgins – ”

”Det vet jeg,” avbrøt mr. Thornton ham. ”Men hva er det De vil, mr. Higgins? Det er det jeg lurer på.”

”Jeg vil ha arbe’.”

”Arbeid! De er sannelig litt av en kar som kommer hit og spør om arbeid. De mangler ikke frekhetens nådegave, det er sikkert og visst.”

”Jeg har mine fiender og baktalere, akkurat som alskens fintfolk, men jeg tru’kke at no’n av døm no’n gang har kalt meg overbeskjeden,” sa Higgins. Det begynte å koke litt i ham, mer på grunn av mr. Thorntons holdning enn på grunn av det han sa.

Mr. Thornton fikk øye på et brev adressert til ham selv på bordet. Han tok det opp og leste det igjennom. Da han var ferdig så han opp og sa: ”Hva venter De på?”

”Et svar på spørsmålet mitt.”

”Jeg ga det til Dem i sted. Ikke kast bort mer tid her.”

”Dere kom med en kommentar, sir, om at jeg var frekk, men jeg har nå lært at det er gode manerer å si enten ”ja” eller ”nei” når’n blir spørt et vanlig spørsmål. Jeg ville bli takknemlig om Dere kunne gi meg arbe’. Hamper kan fortelle Dere at jeg er en god arbe’skar.”

”Jeg har på følelsen at De helst ikke bør sende meg til Hamper for en beskrivelse av Deres karakter, min gode mann. Jeg kan komme til å få høre mer enn De vil like.”

”Den rissiko’n er jeg villig til å ta. Det verste døm kunne komma til å si om meg er at jeg gjorde det jeg trudde var best, sjøl om det ikke var til det beste for meg sjøl.”

”Da får De vel gå og prøve hos Hamper da, og se om han vil gi Dem arbeid. Jeg har avskjediget over hundre av mine beste menn av ingen annen grunn enn at de fulgte Dem og Deres likesinnede, og De tror at jeg vil ansette Dem? Jeg kan likeså godt kaste et brennende trestykke rett inn i bomullsrestene.”

Higgins skulle til å gå, men så kom minnet om Boucher over ham, og han snudde seg rundt og var så imøtekommende som han kunne få seg til å bli.

”Dirrektør’n kan få mitt ord på at jeg ikke kommer til å si et eneste ord som kan gjørra skade, hvis at det er sånn at Dere gjør oss rett, og det er’kke det eneste: Jeg lover at når jeg ser at det Dere gjør er galt og at Dere oppfører Dere urettferdig, så vil jeg snakke med Dere på tomannshand først, og la det værre en rettferdig advarsel. Dersom at Dere og jeg ikke mener det samma om oppførsel’n Deres, kan Dere avskjedige meg på timen.”

”Har De hørt på maken, det er sannelig ikke ubetydelige tanker De har om Dem selv! Hamper har lidd et gedigent tap da han mistet Dem. Hvordan i alle dager kan han funnet på å gi slipp på Dem og den visdommen Deres?”

”Vel, vi skiltes med misnøye på begge si’er. Jeg ville ikke avgi løftet døm spurte om, og da ville døm ikke ha meg. Så jeg er fri til å ta på meg et annet angasjemang; og som jeg sa i stad, sjøl om jeg ikke sku’ ha sagt’e, så ska’ dirrektør’n veta at jeg er en god arbe’skar og en stabbil mann – i hvert fall når jeg holder meg unna flaska, og det skal jeg gjørra nå, hvis jeg aldri gjorde det før.”

”Slik at De kan legge Dem opp mer penger til en annen streik, formoder jeg?”

”Nei! Sjøl om jeg ville værre takknemlig om jeg kunne gjørra det; det er for å ta hand om enka og unga til en mann som blei drivi fra vettet av de derre skruebrekkera Deres, bytta ut med en eller annen irsk Paddy som ikke visste foran og bak på en vevstol.”

”Jaha! De bør heller begynne å tenke nytt dersom De har slike gode hensikter. Jeg vil ikke råde Dem til å bli værende i Milton: Her i byen er navnet Deres alt for godt kjent.”

”Dersom det var sommer’n,” sa Higgins, ”ville jeg ta på meg Paddy-arbe’ og gå som en rallar eller slåttekar eller ta no’ annet sjauerarbe’, og aldri se Milton igjen. Men nå er’e vinter’n og unga kommer til å sulte.”

”Jo, De ville min sann blitt en fin rallar! Mot en ire ville De ikke engang klart en halv dags arbeid med spaden.”

”Jeg ville bare ta betart for halve da’n for de tolv timene dersom at jeg bare klarte å gjørra en halvdags innsats på den ti’a. Dere veit ikke om no’ arbe’ en annen plass enn fabbrikkene, Dere da, der jeg kunne få forsøke meg, dersom at det nå er sånn at jeg er sånt et brennandes trestøkke som Dere sier? Jeg ville ta vekken som helst lønn døm ville gi meg, for ungas skyld.”

”Ser De ikke hva De da ville blitt? De ville blitt en skruebrekker. De ville forlange mindre lønn enn de andre sjauerne – alt for en annen manns barns skyld. Tenk bare på hvordan De selv ville håne hvilken som helst stakkars fyr som var villig til å ta det han kunne få for å ta hånd om barna sine. Det ville ikke ta lang tid før han ville få Dem og den fagforeningen Deres på nakken. Nei! Nei! Om det så bare er på grunn av minnet om hvordan De har behandlet de stakkars skruebrekkerne, så sier jeg ettertrykkelig nei til spørsmålet Deres. Jeg vil ikke gi Dem arbeid. Jeg skal ikke si at jeg ikke tror på påskuddet Deres for å komme hit og spørre om arbeid; jeg vet ingenting om det. Det kan være sant, eller det kan ikke være det. Jeg synes i hvert fall det høres ut som en veldig usannsynlig historie. La meg passere. Jeg vil ikke gi Dem arbeid. Der har De svaret Deres.”

”Det er oppfatta, sir. Jeg ville ikke ha brydd Dere hvis jeg ikke var blitt bedt om å komma av ei som syntes å tru at det fantes en mjuk plass i hjertet Deres. Hu tok feil, og jeg blei villeda. Men jeg er’kke den første mannen som er blitt villeda av et kvinnfolk.”

”Si til henne at hun skal passe sine egne saker neste gang i stedet for å kaste bort Deres tid i tillegg til min. Jeg tror at vi har kvinnene å takke for hver eneste pest og plage i denne verden. Av sted med Dem.”

”Jeg er takknemlig for vennligheta dirrektør’n har vist meg, og mest av alt for den høflige måten Dere sier farvel på.”

Mr. Thornton nedlot seg ikke til et svar. Men da han så ut av vinduet et minutt senere, ble han slått av den smale, bøyde skikkelsen som gikk ut av gårdsplassen: Det tunge ganglaget sto i merkelig kontrast til mannens så tydelige besluttomhet om å snakke med ham. Han gikk over til portvakten:

”Hvor lenge har den mannen ventet på å få snakke med meg?”

”Han sto utafor porten før klokka åtte, sir. Jeg tror han har stått der sia da.”



”Og den er nå –?”

”Akkurat ett, sir.”

“Fem timer,” tenkte mr. Thornton, “det er lang tid for en mann å vente, og ikke kunne gjøre annet enn først å håpe og så å frykte.”

## Kapittel 52

### *Skyene letter*

*"I sorg og fryd, i håp og frykt,  
Nå, for alltid, tynt og tykt,  
Kom fred og strid, kom regn og sol."*

Anonym

Dagen etter gikk Edith på tå hev hele formiddagen og passet på at Sholto ikke snakket for høyt som om enhver brå lyd ville forstyrre møtet som fant sted ovenpå. Klokken ble to, og de satt der fortsatt bak lukkede dører. Så hørtes lyden av en mann som løp nedover trappene, og Edith tittet ut av dagligstuen.

"Nå, Henry?" sa hun med spørrende blikk.

"Nå!" sa han temmelig kort.

"Kom inn og spis formiddagsmat!"

"Nei takk. Det kan jeg ikke. Jeg har allerede mistet altfor mye tid her."

"Så det er altså ikke avgjort ennå," sa Edith motløs.

"Nei! På ingen måte. Det kommer aldri til å bli avgjort hvis 'det' er det som jeg antar at du mener. Det kommer aldri til å skje, Edith, så slutt å tenke på det."

"Men det ville vært så hyggelig for oss alle sammen," argumenterte Edith. "Jeg ville alltid føle meg trygg i forhold til barna dersom jeg hadde Margaret i nærheten. Slik det er nå, er jeg alltid redd for at hun skal reise sin vei til Cadiz."

"Når jeg en gang gifter meg, skal jeg love deg å være på utkikk etter en ung dame som har et godt lag med barn. Det er alt jeg kan gjøre. For miss Hale vil ikke ha meg. Og jeg kommer ikke til å spørre henne."

"Men, hva har dere da snakket om?"

"Tusen ting du ikke ville forstå: investeringer og leieavtaler og landverdier."

"Å, du kan bare gå din vei hvis det er alt. Dere er begge to uutholdelig dumme dersom dere bare har snakket om slike kjedelige saker og ting hele dagen."

"Ja vel. Jeg kommer tilbake i morgen for å snakke litt mer med miss Hale, og da har jeg mr. Thornton med meg."

"Mr. Thornton! Hva har vel han med dette å gjøre?"

”Han er miss Hales leietager,” sa mr. Lennox og snudde seg. ”Og han ønsker å avslutte leieavtalen.”

”Å, er det slik det er. Jeg kan ikke forstå den slags detaljer, så du trenger ikke å si noe mer.”

”Den eneste detaljen du trenger å forstå er at vi må få ha den innerste stuen uforstyrret slik som i dag. Som regel går barna og tjenerne så mye ut og inn at det er umulig for meg å få klarhet i et eneste forretningsspørsmål, og avtalene vi skal gjøre i morgen er av stor viktighet.”

Ingen fant noen gang ut hvorfor mr. Lennox ikke dukket opp til det planlagte møtet den påfølgende dag. Mr. Thornton kom til avtalt tid; Margaret lot ham vente i nesten en time før hun selv kom inn med en blek og engstelig mine.

Hun begynte i all hast:

”Jeg er så lei for at mr. Lennox ikke er her – han ville ha gjort dette så mye bedre enn meg. Han er min rådgiver i dette” –

”Jeg er lei for at jeg kom, dersom det er uleilig for Dem. Skal jeg gå og se om jeg kan få tak i mr. Lennox på hans kontor?”

”Nei, men takk skal De ha. Jeg ønsket å fortelle Dem hvor bedrøvet jeg ble da jeg fikk vite at jeg kommer til å miste Dem som leietager. Men mr. Lennox sier at De snart vil gå lysere tider i møte – ”

”Hva kan vel mr. Lennox vite om det,” sa mr. Thornton stille. ”Han som selv er lykkelig og heldig i alt det en mann bryr seg om, er ikke i stand til å forstå hvordan det er ikke lenger å være ung – og likevel være kastet tilbake til utgangspunktet som krever ungdommens håpefulle energi – å føle at halvparten av livet er gått og ingenting er gjort – ingenting igjen av bortkastede muligheter bortsett fra den bitre erindringen om det som har vært. Miss Hale, jeg vil helst slippe å høre hva mr. Lennox mener om mine anliggender. Mennesker som selv er lykkelige og fremgangsrike tar gjerne alt for lett på andre folks ulykke.”

”De gjør ham urett,” sa Margaret mildt. ”Mr. Lennox har kun snakket om hvor sannsynlig han tror det er at De kan reise Dem igjen – at De kan få tilbake enda mer enn De har mistet – vær så snill – la meg få snakke ferdig!” Og etter å ha samlet seg enda en gang fortsatte hun skyndsomt med å snu og vende på en bunke med rettsdokumenter og regnskapsoppgjør. ”Å! Her er det! Han har også – tegnet opp et forslag for meg – jeg skulle ønske han var her for å forklare det – som viser at dersom De ville ta noen av mine penger, atten tusen og syvogfemti pund, som for øyeblikket ligger urørt i banken og kun gir meg to og en halv prosent rente – så kunne De gi meg en mye bedre fortjeneste og fortsette å drive

Marlborough Mills.” Stemmen var blitt klarere og sikrere nå. Mr. Thornton sa ingenting, og Margaret fortsatte å se etter papiret der forslagene for sikkerhets skyld sto skrevet ned, for hun var svært ivrig etter å fremstille det hele som en ren forretningsavtale der først og fremst hun ville ha fordelene. Mens hun lette etter dette papiret, stoppet nesten hjertet hennes å slå ved lyden av mr. Thorntons myke røst. Stemmen var hes og skalv med øm kjærlighet da han sa:

”Margaret!”

Hun så opp i et kort øyeblikk og forsøkte deretter å skjule de skinnende øynene ved å legge pannen i hendene. Han trådte nærmere, bønnfalt henne igjen, skjelvende og begjærlig sa han navnet hennes enda en gang.

”Margaret!”

Hodet sank enda lenger ned, ansiktet ble mer skjult og hvilte nesten på bordet foran henne. Han kom nær henne. Han knelte ved hennes side slik at ansiktet kom i samme høyde som øret hennes og halvveis hvisket, halvveis gispet følgende ord:

”Pass på. Med mindre du motsier meg skal jeg gjøre krav på deg som min egen på en merkelig selvsikker måte. – Send meg bort med en gang – hvis det er det du ønsker – Margaret!”

Den tredje gangen han sa navnet hennes, la hun ansiktet – som fremdeles var skjult av hennes hvite små hender – på skulderen hans, og gjemte ansiktet der også, og følelsen av hennes myke kinn mot hans var så skjønn at han verken lengtet etter å se hennes dype rødme eller kjærlige øyne. Han trakk henne nærmere til seg. Men begge forholdt seg tause. Til slutt mumlet hun gråtkvalt:

”Å, mr. Thornton. Jeg er ikke god nok!”

”Ikke god nok! Ikke gjør narr av min egen sterke følelse av uverdighet.”

Etter et minutt eller to befridde han varsomt hendene fra ansiktet hennes og løftet armene hennes til slik de en gang hadde ligget for å beskytte ham fra opprørerne.

”Husker du, min kjære?” mumlet han. ”Og hvordan jeg belønnet deg med min uforskammethet den neste dag?”

”Jeg husker hvor urettferdig jeg snakket til deg – det er alt.”

”Se her! Løft opp hodet. Jeg har noe å vise deg!” Sakte vendte hun ansiktet mot ham og glødet av vakker forlegenhet.

”Kjenner du igjen disse rosene?” spurte han og tok frem lommeboken der noen visne blomster lå gjemt.

”Nei!” svarte hun med oppriktig nysgjerrighet. ”Har jeg gitt dem til deg?”

”Nei, det kan du tro at du ikke har! Antagelig har du bare båret roser av samme sort.”

Hun så på dem og undret seg et øyeblikk før hun smilte litt og sa:

”De er fra Helstone, ikke sant? Jeg kjenner igjen de dype taggene rundt bladene. Å! Har du vært der? Når var du der?”

”Jeg ønsket å se stedet der Margaret ble til den hun er – selv på det verste tidspunktet av alle da jeg ikke eiet noe håp om noen gang å kalle henne min. Jeg dro dit på hjemveien fra Le Havre.”

”Gi dem til meg,” sa hun og forsøkte å vriste dem ømt ut av hånden hans.

”Som du vil. Men da må du betale for dem.”

”Hva i all verden skal jeg si til tante Shaw?” hvisket hun etter en liten stund med deilig stillhet.

”La meg snakke med henne.”

”Å nei! Jeg skylder henne såpass – men hva vil hun vel si?”

”La meg gjette. Hennes første utrop vil bli ’Den mannen!’”

”Hysj med deg!” sa Margaret. ”Hvis ikke skal jeg la deg få høre din mors forargelse når hun utbryter ’Den kvinnen!’”

# Kommentar til oversettelsen

Jeg har brukt Penguin Classics-utgaven av *North and South* fra 1995 under arbeidet med oversettelsen. Den vedlagte kildeteksten er hentet fra e-bok-utgaven av *North and South* fra *Project Gutenberg*. Jeg har forsikret meg om at e-boken er identisk med Penguin-utgaven. Sidehenvisninger til det oversatte utdraget refererer til e-bok-vedlegget. Når jeg henviser til sitater fra resten av romanen, angir disse sidetall i Penguin-utgaven.

## 1. Oversetterteoretisk kontekst

En vedvarende problemstilling innen vestlig oversettelsesteori er hvorvidt en oversettelse skal være en gjengivelse ord-for-ord eller en gjengivelse mening-for-mening. Dette temaet ble formulert så tidlig som av Cicero (100-tallet f. Kr) og Hieronymus (300-tallet). Begge fremholder at oversettelse bør dreie seg om overføring av mening heller enn ord-for-ord (Munday 2007: 19). På 1800-tallet uttrykker Friedrich Schleiermacher dette på en annen måte. Han hevder at en oversetters oppgave er å bringe forfatteren av originalteksten og leseren av den oversatte teksten sammen. Ifølge Schleiermacher har en oversetter to valg: enten bevege leseren mot forfatteren eller bevege forfatteren mot leseren. Han sier videre at ”[t]hese two paths are so very different from one another that one or the other must certainly be followed as strictly as possible, any attempt to combine them being certain to produce a highly unreliable result” (Schleiermacher 2004: 49). Schleiermacher mener at det første alternativet er å foretrekke fordi man vanskelig kan forestille seg hvordan forfatteren ville ordlagt seg på språket som teksten skal oversettes til, og at det da foreligger en sannsynlighet for at resultatet blir en etterligning i stedet for en oversettelse (Schleiermacher 2004: 59). Schleiermachers synspunkter har vært viktige for teoretikere på 1900-tallet fordi de peker på noe som også står sentralt i moderne oversettelsesteori: spørsmålet om en oversettelse skal være kildespråksorientert eller målspråksorientert. Dersom man skal følge Schleiermacher, vil det tilsi at man er nødt til å velge det ene eller det andre.

I andre halvdel av 1900-tallet introduseres et nytt begrep innen oversettelsesteori, nemlig *ekvivalens*. Begrepet knyttes først og fremst til Eugene Nida som skiller mellom *formell* og *dynamisk* ekvivalens innenfor oversettelse. Formell ekvivalens innebærer at det er formen og innholdet i budskapet som er det viktigste, ”the message in the receptor language should match as closely as possible the different elements in the source language” (Nida 2004: 156). I dynamisk ekvivalens er det forholdet mellom budskap og mottaker som er det essensielle; målet for oversettelse er å gjengi “the closest natural equivalent to the source-

language message” (Nida 2004: 163). En oversettelse vil befinne seg på en skala mellom disse ytterpunktene.

Gideon Toury diskuterer oversettelse i forhold til normer på både kildespråket og målspråket og ut i fra begrepene ”acceptability” og ”adequacy”. Toury hevder at en oversettelse som ligger nær målspråket og målkulturen vil være akseptabel, mens en som ligger nær kildespråket og kildekulturen vil være adekvat. En oversettelse vil være et kompromiss mellom normene i begge språkene, men ulike oversettelser vil befinne seg på forskjellige steder på denne aksene (Toury 2004: 208).

Oversettelse er ikke bare et spørsmål om å overføre fra et språk til et annet; det handler også om å forholde seg til en annen kultur. En oversetter må ikke bare vurdere om han eller hun vil orientere seg mot kildespråket eller målspråket; han eller hun må også ta hensyn til de kulturelle forskjellene mellom kildekulturen og målkulturen. En annen sentral problemstilling i moderne oversettelsesteori er om en oversettelse skal være fremmedgjørende eller hjemliggjørende. Tourys definisjon av en adekvat og akseptabel oversettelse tilsier at en adekvat oversettelse vil etterstrebe å beholde det fremmede ved kildekulturen i oversettelsen. Dette vil ikke være et mål i en akseptabel oversettelse der spesifikke ord og begreper fra kildekulturen kan forklares eller byttes ut med tilsvarende ord og begreper fra målkulturen. Det hersker uenighet om hvilken strategi som er å foretrekke. Nida mener at en oversetter bør ta hensyn til avstanden mellom de to kulturene og ser for eksempel ingenting i veien for å ha fotnoter som forklarer kulturelle forskjeller (Nida 2004: 164). Antoine Berman uttrykker derimot at ”receiving the Foreign as Foreign” – la det fremmede være fremmed – er å foretrekke (Berman 2004: 277). Kildespråksorientering kontra målspråksorientering og fremmedgjøring kontra hjemliggjøring vil være sentrale problemstillinger når jeg ser på ulike strategier i min egen oversettelse.

## **2. Kulturell og temporal avstand**

### **2.1. Valg av hovedstil**

I enhver oversettelsessituasjon vil det være en utfordring å overføre fra et språk til et annet og fra en kultur til en annen; i mitt valg av tekst er det i tillegg en temporal avstand å ta hensyn til. Det første jeg måtte vurdere, var i hvilken grad min oversettelse av *North and South* skulle gjenspeile at romanen er skrevet på midten av 1800-tallet. Ifølge Nida kan man ved



oversettelse av eldre tekster gå i den fellen å benytte to typer anakronismer: Den ene er å bruke for moderne ord; den andre er å anvende gammeldags språk. Begge kan gi leseren et feilaktig bilde av det som beskrives i teksten (Nida 2004: 165). Å oversette til norsk slik det ble skrevet på 1850-tallet er ikke et alternativ, ikke minst fordi norsk har gjennomgått en rekke språkreformer siden den gang. Jeg har heller ikke noe ønske om å ta i bruk altfor moderne ord og vendinger ettersom dette vil gi denne 1800-tallsromanen et unaturlig preg. Mitt mål har vært å finne en god balanse mellom disse ytterpunktene. Jeg synes det er viktig at den temporale avstanden markeres gjennom språket, samtidig som jeg ikke ønsker å velge en språkdrakt som nåtidens lesere vil oppfatte som gammelmoldig. Språket jeg har valgt kan beskrives som et konservativt bokmål. Der det er mer enn ett alternativ har jeg brukt konservative former fremfor mer radikale former. Et eksempel på dette er anvendelsen av preteritumsendelsen ”-et” i stedet for ”-te/-de” når dette er mulig, altså ”eiet” og ikke ”eide”. Bruk av både foranstilt og etterstilt pronomen er med på å illustrere balansen jeg har forsøkt å finne. Noen ganger ville et etterstilt pronomen fremstått som for moderne, derfor ”min bror” i stedet for ”broren min”; andre steder ville det etter min oppfatning blitt altfor stivt og formelt med foranstilt pronomen. I mange tilfeller er det et spørsmål om betoning og hva som gir best flyt. Både foranstilt og etterstilt pronomen er mulig på norsk og åpner for variasjon, og det vil være større åpenhet for bruk av foranstilt pronomen her enn i oversettelse av en nyere tekst. Jeg har unngått såkalt enkel bestemmelse i substantiv fordi jeg mener at dette lett kan gi et altfor gammelmoldig preg ettersom det brukes sjeldent i dagens norsk. Unntakene i min oversettelse er der hvor slike former kan betegnes som faste uttrykk, slik som ”det faktum at” og ”den kjensgjerning at”. Jeg har imidlertid valgt å benytte meg av gammel tellemåte selv om ny tellemåte ble innført i rettskrivningsreformen i 1951. Den nye tellemåten har vært gjeldende i snart seksti år, men har ennå ikke fått fotfeste i alle deler av befolkningen. Det er mitt inntrykk at den gamle tellemåten dessuten er forståelig for folk flest, og det synes derfor å være naturlig å benytte denne i en eldre tekst. Jeg har, som allerede nevnt, forsøkt å unngå altfor moderne ord, og jeg har i tillegg tatt i bruk ord som er svært sjelden i bruk nå til dags. Eksempler på det førstnevnte er ”formiddagsmat” i stedet for ”lunsj”, og ”rystet” i stedet for ”sjokkert”; eksempler på det andre kan være ”svenn” og ”drikkfeldighet”. Tidvis er dette en vanskelig og ikke helt uproblematisk vurdering. Grensen for hva som er moderne vil måtte være preget av mine subjektive vurderinger.

Det er for øvrig viktig å understreke at Gaskells stil ikke er muntlig, men derimot svært formell, og at valgene jeg har gjort også er motivert ut i fra dette. Dette gjelder ikke bare i de narrative passasjene, men også i dialogene. Romanen speiler en tid hvor høflighet og

formalitet var til stede i en langt større grad enn hva som er tilfelle i dag, og dette er i stor grad medvirkende i markeringen av den temporale avstanden. Ser man på Jane Austens romaner som ble skrevet et halvt århundre tidligere, var kravene til formell omgangstone enda sterkere til stede. I overgangen fra jordbrukssamfunn til industrisamfunn vokser det frem en ny middelklasse som til en viss grad tar opp i seg overklassens normer og omgangsformer. I Gaskells roman blir denne brytningstiden i tillegg illustrert i en nord-sør-dimensjon.

## **2.2. Ulike stilnivåer og oversettelse av Lancashire-dialekt**

Jeg har også forholdt meg til tre ulike stilnivåer. I tale hos tjenerskap har jeg brukt mer radikalt bokmål enn hva som er tilfelle hos hovedpersonene og i de fortellende passasjene. Der dette vil være aktuelt innebærer det bruk av a-ender i substantiv og verb i preteritum, samt diftonger i stedet for monoftonger. Det er ikke så mange replikker i utdragene jeg har oversatt; det kommer først og fremst til uttrykk i stuepiken Janes samtaler med mrs. Thornton og Fanny i kapittel 22. "Them rabble may be all about" er en markør på at hun snakker annerledes. I tillegg har portvakten én replikk mot slutten av kapittel 38, og da det ikke finnes noen markører i denne replikken må jeg forholde meg til andre deler av romanen. I kapittel 21 uttaler han følgende: "Th' folk are all coming up here I reckon?" Oppsynsmannen har også én replikk i kapittel 38, men ettersom dette er den eneste replikken han har i hele romanen, er det lite å gå på når det gjelder spørsmålet om talemåte. Dersom jeg skulle ha radikalisert språket i hans eneste replikk, måtte det ha blitt å bytte ut "vet" med "veit" og "fagforeningen" til "fagforeninga". Tatt i betraktning hans relativt høye posisjon antar jeg at språket hans ikke er ulikt mr. Thorntons. Persongalleriet i denne romanen omfatter i liten grad personer fra tjenerstanden; de sentrale aktørene tilhører middelklassen og arbeiderklassen. Det eneste unntaket er Dixon som er tjener hos familien Hale. Hun opptrer imidlertid ikke i de kapitlene jeg har oversatt. Følgende utdrag viser klart at det ville vært nødvendig å radikalisere språket hennes:

'There are three people I love: it's missus, Master Frederick, and her. Just them three. That's all. The rest be hanged, for I don't know what they're in the world for. Master was born, I suppose, for to marry missus. If I thought he loved her properly, I might get to love him in time. But he should ha' made a deal more on her, and not been always reading, reading, thinking, thinking. (s.130)

Gaskells bruk av Lancashire-dialekt er et viktig litterært grep. Oversettelse av dialekt er problematisk. Slik jeg ser det, har en oversetter to valgmuligheter når han eller hun møter på

dialektbruk i en kildetekst: nøytralisering eller å velge å bruke en dialekt på målspråket. Lancashire-dialektens særegenhet kan ikke beholdes, men man kan beholde dens funksjon i teksten ved å markere at det er stor forskjell på mr. Thorntons og Higgins' språk. Berman advarer mot å bytte ut en dialekt i kildeteksten med en dialekt på målspråket. Han uttaler at "a vernacular clings tightly to its soil and completely resists any direct translating into another vernacular" og at "an exoticization that turns the foreign from abroad into the foreign at home winds up merely ridiculing the original" (Berman 2004: 286). Berman har utvilsomt et godt argument, men man kommer etter min mening ikke utenom å bruke en dialekt på målspråket i mange oversettelser. Et kjent vellykket eksempel på norsk er Isak Rogdes oversettelse av Alice Walkers *The Color Purple* (*Fargen bortenfor*) der han tar i bruk Senja-dialekt. Umiddelbart vil man tenke at bruk av Senja-dialekt vil gi helt andre assosiasjoner enn til de fargedes hverdag i sørstatene.

Motargumentet mot slik dialektbruk er først og fremst at de språklige assosiasjonene kan avspore leseren i retning av et miljø og et område som slett ikke er det han eller hun leser om. Men på den annen side: Når en forfatter bevisst bruker en språkform som klart atskiller seg fra det normale litteraturspråket, vil noe vesentlig ved verket kunne bli borte dersom man ikke bruker dialekt i oversettelsen. (Rogde 1984: 5)

Rogde har en rekke argumenter for å ta i bruk akkurat denne dialekten, herunder at Senjaværingene i likhet med Walkers personer befinner seg langt fra maktsentrum og har små muligheter for å påvirke sin egen hverdag.

Jeg har forsøkt å gi Higgins den dialekten som tidligere ble snakket av arbeidere i indre Oslo by – Vikamål. Denne dialekten eksisterer av naturlige grunner knapt lenger. For meg synes dette å kunne være en naturlig ekvivalent ettersom den både er en arbeiderklassedialekt og en gammel bydialekt. Både den engelske og den norske er videre å betegne som en sosiolekt. En regional norsk dialekt ville ikke ha fylt samme funksjon i oversettelsen fordi det er et storbymiljø som skildres i Gaskells roman. Dialekt knyttet til klasse er dessuten langt mer markert i byer enn i rurale strøk. Det er videre mange likhetstrekk mellom fabrikkarbeidermiljøet i Kristiania og i Nord-England på midten av 1800-tallet. I tillegg er begge dialekter knyttet til et bestemt område. Andre vil kanskje ha vektlagt andre argumenter som for eksempel den geografiske beliggenheten i kildeteksten, og at det følgelig kunne vært mer nærliggende å velge en dialekt nordfra. Sammenligner man det engelske og norske samfunnet under industrialiseringen er det likheter, men også forskjeller. Likhetene er at skillet mellom by og land blir tydeligere, og man får en voksende arbeiderklasse. En

markant ulikhet er at mens industrialiseringen i Norge skjedde hovedsakelig på Østlandet, vokste det frem store industrisamfunn i Nord-England. Sett i forhold til London forblir de nord-engelske byene på mange måter en utkant; i *North and South* fremstilles Milton som en avkrok i øynene til Margarets slektninger selv om den etter norske forhold i høyeste grad er å anse som en storby. I et nord-sør-perspektiv ville det antagelig være naturlig å gi Higgins en dialekt nordfra, men i Norge finner vi koblingen industrialisering og storbymiljø kun i Kristiania på denne tiden, og jeg synes derfor at det er riktig å anvende en dialekt som ble snakket av arbeiderklassen der.

Jeg vil nå vende tilbake til språket hos middelklassen og tjenerskapet, og vurdere også dette ut fra et nord-sør-perspektiv. Hvis man for det første tenker på at Dixon er fra Sør-England, snakker hun annerledes enn stuepiken og portneren fra Milton. Ordet "reckon" som både Higgins og portneren benytter, er et tydelig nord-engelsk ord. Dette ordet finner man ikke i vokabularet til Dixon. Og hva med familiene Hale og Thornton? Burde deres språk skille seg fra hverandre i oversettelsen? Det finnes språklige elementer som markerer et skille. Mr. Thornton bruker "ay" som synonym til "yes" og sammentrekninger som "d'ye". Slike små nyanser vil dessverre gå tapt i oversettelse. I min oversettelse av *North and South* har jeg vurdert at det viktigste er å markere arbeiderklassedialekten, og at det dessuten er en liten forskjell i språket til henholdsvis middelklassen og tjenerskapet.

### 2.3. Høflige tiltaleformer

Ettersom dette er en oversettelse av en roman fra 1800-tallet, kunne man fint ha forsvart å bruke de norske tiltaleformene "herr", "fru" og "frøken". I oversettelse av en moderne tekst ville jeg ha følt meg mer ukomfortabel med å velge norske tiltaleformer siden disse sjelden er i bruk på norsk lenger i motsetning til britisk kultur hvor høflige tiltaleformer fortsatt anvendes ofte. Jeg har imidlertid valgt å beholde de engelske høflige tiltaleformene "mr.", "mrs." og "miss" også i denne oversettelsen fordi jeg synes dette er en god måte å plassere teksten i en annen kultur på. Disse engelske tiltaleformene er godt innarbeidet i det norske språket; det samme gjelder for "sir" og "Lady". Derimot har jeg valgt å oversette "ma'am/madam" til "frue", da jeg mener at denne formen ikke er like innarbeidet på norsk. For å bli mer trygg på at dette var en rimelig antagelse gikk jeg inn i nyere oversettelser av samtidige engelske romaner. Jeg har sett på Mona Lyche Rambergs oversettelse av George Eliots *Middlemarch* og Ragnfrid Stokkes oversettelser av *Jane Eyre* og *Wuthering Heights* (*Stormfulle høyder*) av henholdsvis Charlotte og Emily Brontë. Jeg har også gått inn i Merete

Alfsens oversettelser av Austens romaner. Alle de foranstående romanene er oversatt i løpet av de to siste tiårene. Samtlige oversettere har valgt å beholde mr., mrs. miss og sir, men har oversatt "madam" med "frue", og jeg velger også å gjøre dette. Imidlertid ønsker jeg å være så konsekvent som mulig, og mener derfor at det vil være riktig å oversette "miss" med "frøken" når tiltaleformen ikke etterfølges av personens navn ettersom denne bruken av "miss" tilsvarer bruken av "madam". Det må da bli som følger: "Ikke gå, frøken! Hun er ikke død: Øyelokkene beveger seg, og her kommer det våte tårer nedover kinnene. Snakk til henne, miss Fanny!" (s. 19). I kildeteksten titulerer Higgins mr. Thornton for "measter". I likhet med "ma'am/madam" ville det ha føltes svært unaturlig med et "measter" inne i Higgins' replikker. Man kan tenke seg flere måter å oversette tittelen "master" på, men i denne sammenhengen blir mr. Thornton titulert i egenskap av sin lederposisjon på fabrikken. Den i dag litt utdaterte tittelen "direktør" ("dirrektør") gjenspeiler mr. Thorntons rolle i denne sammenhengen. På meg virket det unaturlig å bare si "dirrektør". Hvis jeg utelukkende hadde valgt å bruke norske tiltaleformer synes "herr dirrektør" å være et bedre alternativ. Imidlertid passet det godt med Higgins' norske dialekt å henvende seg til mr. Thornton i tredjeperson.

Min bruk av høflighetsformene "De/Dem" bidrar også i stor grad til å markere den temporale avstanden. I vanlig engelsk hadde den mindre høflige "thee/thou" gått ut av bruk og blitt erstattet av "you/you" lenge før Gaskells tid. Det er imidlertid verdt å merke seg at begge formene fremdeles er i bruk i arbeidernes dialekt i *North and South*. Under opprøret i kapittel 22 er det en i mengden som utbryter: "Th' stone were meant for thee; but thou wert sheltered behind a woman!" (s. 76) Han anvender altså ingen høflighetstone overfor mr. Thornton. Vi ser at Higgins bruker den høflige formen når han snakker til mr. Thornton, "I want for to speak to yo', sir." (s. 89) I kapittel 17 når Higgins snakker til datteren Bessy, bruker han derimot den mindre formelle formen: "Poor wench! latter days be farred! Thou'rt looking a sight better already for a little stir and change. Beside, I shall be a deal here to make it more lively for thee." (s. 135)

I dagens norske samfunn er formelle høflighetsformer som tidligere nevnt så å si ute av bruk. "De/Dem" høres knapt lenger, i likhet med "herr", "fru" og "frøken". En norsk oversetter av en moderne britisk tekst vil selvfølgelig måtte vurdere om han eller hun skal benytte tiltaleformene "De/Dem". Bruken av disse vil kunne oppfattes som for stivt og unaturlig i en norsk samtidstekst, og antagelig vil en oversetter måtte renonsere på høflighetsformene til fordel for en mer samtidsorientert tekst. Når det dreier seg om en eldre roman som *North and South*, stiller saken seg helt annerledes. Ettersom jeg ønsket at

oversettelsen skulle gjenspeile at handlingen foregår i en annen tid, var jeg aldri i tvil om at disse høflighetsformene måtte tas i bruk. Dette til tross for at man får et mer markert skille mellom høflighetsformene i målteksten enn i kildeteksten.

Det vil i oversettelse fra engelsk til norsk noen ganger være vanskelig å vurdere hvilke personer som bør bruke hvilke former, og hvilke som er dus, og når det skjer en forandring i forholdene. Jeg erfarte stort sett ingen slik problematikk i min oversettelse bortsett fra ett viktig unntak som jeg kommer tilbake til. En sikker markør på at det er på sin plass med høflighetsform er bruk av fornavn eller ikke. Vi ser dette illustrert i forholdet mellom Margaret og mr. Thornton. Mr. Thornton sier ”Margaret” og ikke ”miss Hale” når han glemmer seg bort etter at hun har besvimt, når han snakker til henne i tankene sine, og til slutt i siste kapittel. Bruken av ”du” vil følgelig måtte brukes. Jeg syntes også at det virker mer troverdig at mrs. Thornton sier ”du” til Margaret når hun henvender seg til henne i tankene i kapittel 38. Margaret bruker aldri mr. Thorntons fornavn, men det er liten tvil om at også hun slutter å anvende høflighetsformen i løpet av siste kapittel. Første gang jeg lar Margaret bruke ”du/deg” er i denne replikkvekslingen:

”Husker du, min kjære?” mumlet han. ”Og hvordan jeg belønnet deg med min uforkammethet den neste dag?”

”Jeg husker hvor urettferdig jeg snakket til deg – det er alt.” (s. 36)

Her gjenspeiler samtalen to personer som kommer hverandre nærmere, og Margaret har mistet mye av sjenansen i forhold til mr. Thornton. Det tok lenger tid for henne enn for ham idet vi ser at hun vedblir å kalle ham mr. Thornton selv etter at han har erklært sin kjærlighet til henne og tiltaler henne ved fornavn.

Mellom Margaret og Thornton-familien er det en gjensidighet som avspeiles i bruken av høflighetsformer, dette i motsetning til forholdet mellom stuepiken Jane og herskapet. I oversettelsen henvender herskapet seg til stuepiken med ”Jane” og ”du”, mens hun selv bruker høflige tiltaleformer overfor dem. Det samme vil gjelde forholdet mellom mr. Thornton og arbeiderne på fabrikken, og da også i samtalen mellom ham og Higgins. Som tidligere nevnt finnes det et skille i Higgins’ dialekt mellom høflige og mindre høflige tiltaleformer i motsetning til standard engelsk. Selv om dette ikke hadde vært tilfelle, ville det neppe vært tvil om at Higgins ville brukt høflighetsform når han snakket til mr. Thornton. Higgins’ norske dialekt tilsier da at han bruker det karakteristiske ”Dere” i stedet for ”De/Dem”. I utgangspunktet hadde jeg ikke tenkt at mr. Thornton skulle anvende høflige tiltaleformer overfor Higgins. Dette skyldes at Higgins er å anse som en vanlig arbeider, og at

mr. Thornton i tillegg snakker til ham på en svært nedlatende måte. Jeg ble tvunget til å revurdere denne beslutningen da jeg la merke til detaljene i følgende utdrag:

‘Well, sir! what do you want with me?’ said Mr. Thornton, facing round at him, as soon as they were in the counting-house of the mill.

‘My name is Higgins’—

‘I know that,’ broke in Mr. Thornton. ‘What do you want, Mr. Higgins? That’s the question.’ (s. 90)

Mr. Thorntons bruk av ”sir” til en som er langt under ham i rang og ”Mr. Higgins” i stedet for bare ”Higgins” er en indikasjon på at det vil være riktig å bruke ”De” i den norske oversettelsen. Det er naturlig å spørre seg hvorfor mr. Thornton adresserer Higgins på denne måten. Dette må antagelig handle om det følgende: Før mr. Thornton får greie på hvem Higgins er, har jeg valgt å bruke tiltaleformen ”du” i ”Hva! Du her fortsatt!”. Like etterpå får han vite at Higgins ikke er hvilken som helst arbeider. Da gjør han etter min mening et poeng av å tiltale Higgins som ”sir” og ”Mr.” på en slik måte at det forsterker den uhøflige tonen. I oversettelsen til norsk blir mr. Thorntons nedlatende holdning til Higgins enda mer markert og tydeligere på grunn av de høflige tiltaleformene. Det går imidlertid også an å tolke det dit hen at mr. Thorntons bruk av ”sir” og ”Mr.” skyldes at han anerkjenner Higgins’ posisjon som en leder blant arbeiderne – en mann som han innerst inne frykter og har respekt for. Noen vil kanskje se det slik at bruken av ”De” uansett markerer høfligheten i for sterk grad og følgelig ville foretrekke å bruke benevnelsen ”du” i en norsk oversettelse.

## **2.4. Kulturspesifikke ord**

Med kulturspesifikke ord tenker jeg på ord som er så nært knyttet til kildekulturen at de vanskelig lar seg oversette. Betydningen av dem kan også være vanskelig å forstå for leseren av målteksten. Her kan skillet mellom fremmedgjøring og hjemliggjøring som strategi lett bli tydelig. I min oversettelse var dette en problematikk som først og fremst meldte seg i Higgins’ språk. I det følgende tar jeg for meg fire eksempler på dette: ”a Paddy”, ”Paddy’s work”, ”navvy” og ”knobstick”. Jeg drøfter først mine oversettelser av hver enkelt av disse fire uttrykkene og hvilke andre alternativer jeg kunne ha valgt. I min oversettelse har jeg ikke benyttet meg av fotnoter, men jeg vil mot slutten av dette kapitlet diskutere om dette ville vært en god idé i en gammel tekst som dette.

‘... it’s for to keep th’ widow and childer of a man who was drove mad by them knobsticks o’ yourn; put out of his place by a Paddy that did na know weft fro’ warp.’ (s. 91)

”...det er for å ta hand om enka og unga til en mann som blei drivi fra vettet av de derre skruebrekkera Deres; bytta ut med en eller annen irsk Paddy som ikke visste foran og bak på en vevstol.” (s. 31)

”Paddy” er en nedsettende term for en ire. Det burde være godt kjent for leseren at det er irer som er blitt hentet inn for å arbeide da de vanlige ansatte streiker. Tidligere i kapittel 38 får vi også beskrevet hvordan Higgins ser misbilligende på de irske arbeiderne. Selv om en norsk leser aldri har hørt ordet ”Paddy” som et synonym for ire, burde han eller hun ikke ha noe problem med denne koblingen i denne konteksten. Likevel velger jeg å legge til adjektivet ”irsk” i stedet for bare ”Paddy” for å hjelpe den norske leseren. Den nedsettende holdningen ville delvis gått tapt dersom jeg hadde brukt bare ”ire” i stedet.

‘If it were summer, said Higgins, ‘I’d take to Paddy’s work, and go as a navvy, or haymaking, or summut, and ne’er see Milton again...’ (s. 91)

”Dersom det var sommer’n,” sa Higgins, ”ville jeg ta på meg Paddy-arbe’ og gå som en rallar eller slåttekar eller ta no’ annet sjauerarbe’, og aldri se Milton igjen...” (s. 32)

Jeg mener at å konstruere et ord som ”Paddy-arbe’” er mulig nettopp på grunn av den tidligere bruken av ”Paddy”; ellers ville det ha vært nødvendig med ”ire-arbe’”. Det er et ord som fungerer bra, men vil den norske leseren forstå betydningen av det? Hva er egentlig ”Paddy’s work”? Dette er betegnelse på en type arbeid som ikke krever trenet arbeidskraft og altså kan utføres av hvem som helst. Det sier seg selv at denne type arbeid sto nederst på rangstigen. I England ble dette arbeidet på denne tiden ofte utført av irer som var tvunget til å ta det de kunne få for å overleve. Norske motstykker vil være begreper som slåttehjelp og sjauere. Higgins nevner jo eksempler på hvilke jobber han kategoriserer som ”Paddy’s work”, og jeg har i tillegg valgt å oversette ”or summut” med ”no’ annet sjauerarbe’” for å vise til hva slags type arbeid det er snakk om. Når mr. Thornton senere i teksten omtaler slike arbeidere som ”labourers” og ikke ”workers”, har jeg også her brukt ”sjauerne”. Det burde derfor være klart *hva* ”Paddy-arbe’” er, men man kan spørre seg om enhver leser ut fra sammenhengen vil forstå *hvorfor* det kalles nettopp dette. Jeg vil hevde at den generelle holdningen til irer tydelig fremgår av teksten, og at en fotnote derfor er unødvendig. I dag vil man nok unngå å bruke slike benevnelser hvor man kobler folkegrupper opp mot arbeid fordi



det er å anse som rasistisk, jamfør det norske begrepet ”negerarbeid”. Hvis man ser bort fra det rasistiske innholdet, hvordan ville det fungert å bruke nettopp negerarbeid (eller retttere sagt ”negerarbe”) i denne oversettelsen? Det kan hevdes at fordelene ved å bruke dette begrepet kunne vært at de fleste norske lesere har en idé om hva slags type arbeid dette uttrykket beskriver, men bortsett fra det ville det vært helt malplassert i denne konteksten.

En av jobbene Higgins klassifiserer som Paddy’s work er å være en ”navvy”. *Oxford English Dictionary* (OED) forklaring på dette ordet er: ”a construction worker; *spec.* a labourer employed in the construction of (originally) a canal, (now freq.) a road, railway, etc”. Ordet er en forkortelse for ”navigator”. Min umiddelbare tanke var at dette uttrykket har en norsk ekvivalent i begrepet ”rallar”. Norsk Ordbok forklarer uttrykket slik: ”omflakkende (jernbane)anleggsarbeider”. Ordet kommer fra svensk og er visstnok en avlegger av ”rallväg” som igjen kommer fra det engelske ”railway”. Jeg har vurdert om ”rallar” gir en for sterk assosiasjon til svenske jernbanearbeidere til at det ikke er riktig å bruke det i min oversettelse. I tillegg er det vel heller tvilsomt om ordet ”rallar” var i bruk på norsk på midten av 1800-tallet ettersom jernbanestrekningen mellom Oslo og Eidsvoll først ble åpnet i 1854. Til tross for dette mener jeg det kan forsvares å bruke ”rallar” da det er et dekkende ord som er allment kjent på norsk.

”Knobstick” er et ord som gjentas ofte i kapittel 38 og som også har flere forekomster tidligere i romanen. OEDs definisjon av ”knobstick” er: ”A name given, by workmen, to one who during a strike or lock-out continues to work on the master’s terms.” ”Knobstick” kan altså sies å være et annet ord for streikebryter, og det er tidligere brukt i romanen av arbeiderne i flere sammenhenger når det har vært snakk om streik. Jeg er ikke sikker på om den eksakte betydning av ordet fremkommer for leseren i disse tilfellene. Følgende utspiller seg i en samtale mellom Margaret og mrs. Hale i kapittel 29:

‘And if I live in a factory town, I must speak factory language when I want it. Why, mamma, I could astonish you with a great many words you never heard in your life. I don’t believe you know what a knobstick is.’  
‘Not I, child. I only know it has a very vulgar sound and I don’t want to hear you using it.’ (s. 233)

”Knobstick” er altså ikke et vanlig brukt ord. I kretsen rundt fabrikken er betydningen kjent, men det er fremmed for folk utenfra – som familien Hale. Mr. Thornton kjenner til ordet i kraft av sin stilling som sjef for arbeiderne. Hvordan oversetter man ”knobstick” til norsk? Jeg var usikker på om det faktisk fantes et tilsvarende norsk ord, det vil si et annet ord for

streikebryter. Jeg fant ingen andre synonymer til streikebryter enn ordet ”skruebrekker” i Norsk Riksmålsordbok. Det har en dansk opprinnelse og har sin forklaring i at ordet streik på dansk tidligere ble kalt ”skrue”. En ”skruebrekker” er følgelig en som bryter streiken. På norsk finner jeg det gjengitt i en tale av Martin Tranmæl i 1912: ”Arbeiderne kan forlate maskinene slik som de er, så ikke den første og beste skruebrekker kan sette dem i gang igjen og fortsette arbeidet” (Arbeiderpartiet URL). I motsetning til Danmark synes ikke ordet å ha fått feste i det norske språket; tidligere dansk industrialisering med en sterkere arbeiderbevegelse kan være en forklaring på dette. Norske lesere vil av den grunn ha problemer med å forstå betydningen av ordet ”skruebrekker”. Et argument for å bruke ”streikebryter” i stedet er at alle forstår innholdet i dette ordet; et argument mot er at dette ordet kun ble forstått av en engere krets, og at det derfor kan forsvares å bruke et lite kjent ord i oversettelsen. Ordet ”skruebrekker” finnes allerede, og det er derfor bedre å bruke dette enn å finne på et nytt ord eller oversette ”knobstick” direkte. I likhet med ”rallar” ble ordet ”skruebrekker” ikke tatt i bruk før senere på 1800-tallet, men det er definitivt ikke et moderne ord.

Nida sier at målet for dynamisk ekvivalens er ”the relationship between receptor and message should be substantially the same as that which existed between the original receptors and the message” (Nida 2004: 156). Dette er en god målsetning ved oversettelse av en samtidig tekst, men dette kan ikke ha samme grad av gyldighet når det gjelder å oversette en eldre tekst. Forholdet mellom min oversettelse og norske lesere bør heller være tilnærmet det samme som mellom engelske nåtidslesere og kildeteksten. Christiane Nord peker på det samme: ”[W]e have to ask which of the various possible source-text receivers should be taken as a model” (Nord 1997: 90). På den ene siden kan man argumentere for at ting som er fremmed først og fremst på grunn av tekstens alder også vil være det for nåtidsleseren av kildeteksten; derfor trenger man ikke forklaringer. ”Skruebrekker” vil være et ukjent ord for de aller fleste nordmenn, men hvor mange engelskmenn kjenner til betydningen av ”knobstick”? Samtidig er det mer vanlig med forklarende fotnoter i nyutgaver av gamle tekster. Penguin-utgaven jeg har brukt har inkludert en fotnote som forklarer at Paddy er en ”Irishman”. Dette har jeg løst i min oversettelse ved å bruke ”irsk Paddy” i stedet for bare ”Paddy”. Penguin-utgaven har derimot ikke en fotnote for ”Paddy’s work” – en Paddy er en ire, men sier det seg selv hva slags arbeid dette er? Jeg mener at en strategi der ting blir forklart i teksten eller i fotnoter er bedre enn en sterk hjemliggjøring, slik som mitt nevnte eksempel med ”negerarbeid” for

”Paddy’s work” ville ha vært. Det kan selvsagt argumenteres for at jeg burde brukt fotnoter i min oversettelse, spesielt hva angår det lite kjente ”skruebrekker”. Her er det særlig avstanden i tid som taler for en slik løsning heller enn avstand mellom de to kulturene. På samme måte som det er stor avstand mellom dagens norske samfunn og de forholdene som blir beskrevet i Gaskells roman, er det stor avstand mellom det samfunnet som skildres i norske romaner på midten av 1800-tallet og dagens norske forhold. Likevel er sannsynligheten for at en engelskmann lettere kobler ordet ”Paddy” til en ire av naturlige årsaker store.

### **3. Språklige utfordringer**

#### **3.1. Valg av hovedstrategi**

Jeg vil nå se nærmere på problemer relatert til å oversette fra norsk til engelsk knyttet til forskjeller mellom de to språkene. Som tidligere nevnt har jeg etterstrebet en stil som markerer den temporale avstanden uten å få et altfor gammelmodig preg. Det har i tillegg vært et overordnet mål å produsere en tekst som flyter godt og har en naturlig norsk språkdrakt. Det foranstående utelukker imidlertid ikke viktigheten av å bevare Gaskells stil i oversettelsen. I en oversettelsessituasjon er det flere hensyn som må tas. Nida uttaler det følgende om denne problemstillingen:

If translation is to meet the four basic requirements of 1) making sense, 2) conveying the spirit and manner of the original, 3) having a natural and easy form of expression, and 4) producing a similar response, it is obvious that at certain points the conflict between content and form (or meaning and manner) will be acute, and that one or the other must give way. (Nida 2004: 160)

I arbeidet med denne oversettelsen har jeg så langt det lar seg gjøre, etterstrebet å legge meg så tett opp til kildeteksten som mulig. Selv om dette er gjennomførbart i mange tilfeller, så er det ofte at resultatet blir tungt og unaturlig på norsk og/eller vanskelig å forstå. Jeg er derfor enig med Nida når han mener at “The form, however, may be changed more radically than the content and still be substantially equivalent in its effect upon the receptor. Accordingly, correspondence in meaning must have priority over correspondence in style” (Nida 2004: 161). Dette innebærer følgelig at mens jeg hovedsakelig har valgt en fremmedgjørende strategi når det gjelder den kulturelle og temporale avstanden, så har jeg etterstrebet en målspråksorientert heller enn en kildespråksorientert oversettelse. Hva angår det språklige vil

min oversettelse ifølge Tourys terminologi heller mot det akseptable heller enn det adekvate fordi jeg setter normene i det norske språket først. Jeg har gjort mitt beste for å bevare Gaskells stil, men når alt kommer til alt må hensynet til det norske språket veie tyngst.

### 3.2. Transposisjon og modulering

Vinay og Darbelnet presenterer syv oversettelsesstrategier, hvorav to av dem er *transposisjon* og *modulering*. Transposisjon innebærer å erstatte en ordklasse med en annen uten å forandre meningen i budskapet. Modulering vil si at formen forandres, og at synsvinkelen endres. En slik omskrivning vil være forsvarlig dersom budskapet ellers blir å anse som uegnet, ikke idiomatisk eller unaturlig på målspråket. Man skiller mellom obligatoriske og valgfrie transposisjoner og moduleringer (Vinay og Darbelnet 2004: 132-3). Skifter fra substantivkonstruksjon til verbkonstruksjon er en svært vanlig transposisjon fra engelsk til norsk. Under arbeidet med oversettelsen har jeg måttet benytte denne endringen mange ganger. Når det gjelder modulering, er det ikke sjelden at en engelsk passiv-konstruksjon blir til en aktiv-konstruksjon i en norsk oversettelse. I min oversettelse finnes videre en rekke andre eksempler på synsvinkelskifte. Som flere av eksemplene nedenfor viser, har jeg foretatt både transposisjon og modulering i samme setning. I de fleste tilfellene er endringene først og fremst motivert av et ønske om en bedre måltekst. Sjeldnere skyldes det at setningen blir ugrammatisk på norsk. Jeg synes det er naturlig å diskutere hvorvidt eller i hvilken grad meningen i budskapet forandres som en følge av transposisjonen og/eller moduleringen.

#### Eksempel 1

However, it was only in compliance with Mrs. Thornton's expressed desire, that she would ask for whatever they might want in the progress of her mother's illness. (s. 70)

Imidlertid hadde jo mrs. Thornton innstendig oppfordret henne til å be om hva de enn måtte trenge under morens sykdomsforløp. (s. 9)

Preposisjonskonstruksjonen "in compliance with Mrs. Thornton's expressed desire" er fullt mulig å oversette direkte til norsk, "i overensstemmelse med mrs. Thorntons uttrykte ønske", men for meg fremstår det som et tungt uttrykk. Jeg har derfor valgt å gjøre om på preposisjonskonstruksjonen ved å benytte en verbkonstruksjon i det jeg forandrer "uttrykte ønske" ("expressed desire") til "innstendig oppfordret". Videre utelater jeg følgelig "i

overensstemmelse med” da denne konstruksjonen kan oppfattes som upersonlig og kanskje hører mer hjemme i en sakprosaetekst.

### Eksempel 2

And simultaneously, the gathering tramp—to which she had been listening, instead of heeding Margaret’s words—was heard just right outside the wall... (s. 71)

Og samtidig kunne man høre den stadig voksende buldringen like utenfor muren – som var det mrs. Thornton hadde lyttet til i stedet for å ense Margarets ord... (s. 10)

Her skjer en modulering fra passiv til aktiv. I den norske oversettelsen har jeg derfor valgt å benytte ”kunne man høre” i stedet for ”ble hørt” og flyttet det frem i hovedsetningen før relativsetningen. I norske setninger er verbets posisjon gjennomgående tidlig i setningen, og det bør ikke være for stor avstand mellom subjekt og verbal. Tidsadverbet ”samtidig” bør heller ikke stå for langt fra verbkonstruksjonen ”kunne høre”. Videre har jeg valgt å flytte stedsadverbialet ”like utenfor muren” lenger frem mot slutten av første hovedsetning. Dette har videre medført at i den norske oversettelsen kommer den relative leddsetningen til sist mens i den engelske teksten er den en innskutt relativ leddsetning. Jeg anser disse endringene for å høre inn under gruppen obligatoriske moduleringer.

### Eksempel 3

’It is only a fainting-fit... ’ (s. 77)

”Hun har bare besvimt...” (s. 16)

I en moderne engelsk tekst vil man sannsynligvis heller anvende verbet ”to faint” for å uttrykke denne handlingen. Her er det naturlig å bruke en verbkonstruksjon i stedet for et ord som ”besvimelse” eller ”besvimelsesanfall” i oversettelsen ettersom det gjelder en konkret situasjon. På norsk høres det kaldt og upersonlig ut med ”det er bare en besvimelse”.

#### Eksempel 4

It was not merely that Margaret was known to Mr. Thornton to have spoken falsely,—though she imagined that for this reason only was she so turned in his opinion, — but that this falsehood of hers bore a distinct reference in his mind to some other lover. (s. 81)

Det var ikke bare at mr. Thornton visste at Margaret hadde snakket usant— selv om hun trodde at dette var den eneste grunnen til at hans oppfatning av henne var så endret – men det var også det faktum at denne usannheten utgjorde en vedvarende påminnelse om en annen beiler. (s. 21)

Den substantiviske leddsetningen ”that Margaret was known to Mr. Thornton to have spoken falsely”, på norsk ”at mr. Thornton visste at Margaret hadde snakket usant” er et predikativt ledd. Dersom jeg skulle ha beholdt den passive verbalkonstruksjonen, ”at Margaret var kjent for mr. Thornton i å ha snakket usant”, ville det etter min oppfatning blitt tungt og unaturlig norsk. Derfor har jeg i den norske leddsetningen valgt å benytte en aktiv form av verbet. Videre har jeg valgt å bruke ordet ”visste” i stedet for ”kjente til” da det engelske verbet ”to know” kan bety både ”vite” og ”kjenne”.

Når det gjelder den substantiviske leddsetningen etter tankestreken, ”that for this reason only was she so turned in his opinion”, vil også i denne setningen på norsk foregå et skifte fra passiv til aktiv form. På norsk vil denne passasjen videre bestå av to substantiviske leddsetninger ut i fra et behov for naturlig språkbruk.

#### Eksempel 5

She enjoyed the thought of showing herself untouched by the ‘glamour,’ which she was well aware Margaret had the power of throwing over many people. She snorted scornfully over the picture of the beauty of her victim; her jet black hair, her clear smooth skin, her lucid eyes... (s. 85)

Hun nøy tanken på å vise at hun selv slett ikke lot seg blende av Margarets skjønnhet som så mange andre mennesker gjorde. Hun fnøs foraktelig mens hun så for seg sitt offer; det kullsvarte håret, den rene glatte huden og de klare skinnende øynene... (s. 26)

Her har jeg funnet det nødvendig å foreta en relativt stor omskrivning først og fremst på grunn av den lange nomenfrasen ”the picture of the beauty of her victim”. Selv om man bytter om til ”så for seg”, blir det likevel noe unaturlig over ”sitt offers skjønnhet”. Løsningen ble å gjøre en større omskrivning. ”Glamour” var uansett et vanskelig ord å oversette; jeg mener at

betydningen av dette ordet blir beholdt i både ”skjønnhet” og ”blende”. Man får altså et ordklasseskifte ved at ”picture” blir til ”så”. Det blir også et skifte av synspunkt som etter min oppfatning fører til en liten meningsforskjell. I kildeteksten er det Margaret som er den aktive og har makt over andre mennesker, mens oversettelsen skifter fokus til at det er andre mennesker som lar seg blende av henne. Dette er interessant fordi det antagelig stemmer best med virkeligheten. Margaret har ikke selv noe ønske om at folk skal bli blendet av hennes skjønnhet slik som det blir fremstilt gjennom mrs. Thorntons øyne. Vi har neppe et fullgodt uttrykk som dekker denne type handling på norsk. På norsk kan man ”la seg blende” av en person. Det gir trolig ikke mening å la en person ”kaste fortryllelse” over en eller flere personer.

#### Eksempel 6

’... You did not appear to me worthy of him...’ (s. 88)

”... Jeg syntes ikke De var ham verdig...” (s. 28)

Dette er et eksempel på synsvinkelskifte. Forandringen fra ”virket” til ”syntes” gjør at mrs. Thornton blir en mer aktiv meningsytrer. Alternativet kunne muligens ha vært ”De virket ikke for meg å være ham verdig.” Denne ordstillingen vil fungere mindre bra på norsk. Jeg har også vurdert å benytte ”Jeg syntes ikke De var god nok for ham” som trolig er et bedre norsk uttrykk i dag. Likevel har jeg valgt ”verdig” av hensyn til kildeteksten.

#### Eksempel 7

’She never meant me to be exposed to insult, I am sure.’ (s. 87)

”Jeg er sikker på at hun aldri ønsket at jeg skulle bli krenket.” (s. 27)

Her er det etter min mening nødvendig å foreta en transposisjon da ”bli krenket” er en mer naturlig norsk uttrykksmåte fremfor ”bli utsatt for krenkelse”. ”Å bli utsatt for krenkelse” hører mer hjemme innenfor juridisk terminologi. Det er videre nødvendig å foreta et synsvinkelskifte fordi det høres unaturlig ut med ”er jeg sikker på” i slutten av setningen. Her blir det ingen meningsforskjell fra kildetekst til måltekst. Denne transposisjonen får også konsekvenser for oversettelsen av de to neste setningene:

‘Insult, Miss Hale!’

‘Yes, madam,’ said Margaret more steadily, ‘it is insult...’ (s. 87)

”Krenket, miss Hale!”

”Ja, frue,” sa Margaret mer sindig, ”jeg føler meg krenket... (s. 27)

### Eksempel 8

’...Miss Hale, I would rather not hear Mr. Lennox’s opinion of my affairs...’ (s. 93)

”...Miss Hale, jeg vil helst slippe å høre hva mr. Lennox mener om mine anliggender...” (s. 35)

I ovenstående setning kan man nok beholde substantivkonstruksjonen også i oversettelsen, ”mr. Lennoxs mening”, men en transposisjon er etter min mening å foretrekke. Dette er et eksempel på at en transposisjon ikke er nødvendig og åpenbar, men det gir bedre norsk å bruke et verb i stedet for et substantiv. Noe annet som taler for det er at man da slipper den litt uheldige genitivkonstruksjonen ”Lennoxs”. Dersom jeg likevel hadde valgt å beholde en genitivkonstruksjon, ville det vært bedre å benytte ”mr. Lennox sine meninger”, men en slik oversettelse ville ha ligget for nært opp til dagens muntlige norsk og ville dermed ha passet dårlig.

Som jeg har vist ovenfor, har hovedmotivasjonen min vært å oversette til et flytende og naturlig norsk. Det er forskjeller i de to språkenes oppbygning som gjør disse endringene nødvendig. På engelsk uttrykker ofte en substantivkonstruksjon det som på norsk bedre uttrykkes med en verbkonstruksjon. På norsk brukes det sjeldnere passivkonstruksjoner enn på engelsk. Dette er viktige hensyn å ta dersom målteksten skal bli en fullverdig norsk tekst. Teksten vil ellers ha dårlig flyt, være tung, og det kan være vanskelig for leseren å følge med. Jeg forstår Nidas definisjoner vedrørende mening kontra stil slik: Stil sett som nærhet til kildeteksten og kildespråket og mening sett i forhold til å skape en forståelig tekst på målspråket. I oversettelsen har jeg når det har vært nødvendig, gitt mening forrang i forhold til stil. Under arbeidet med oversettelsen har jeg erfart at hensynet til en god tekst veier tyngre enn mening hvor det er snakk om mindre meningsforskjeller. I slike tilfeller kan man derfor godt si at stil går foran mening.



### 3.3. Setningslengde og bevaring av Gaskells stil

Selv om min hovedstrategi har vært målspråksorientering, vil jeg trekke frem et aspekt som kan regnes som et eksempel på kildepråksorientering. Jeg har valgt å beholde lengden på Gaskells setninger i stedet for å bryte dem opp i flere deler fordi jeg mener at dette er en viktig del av hennes stil. Til tross for at Nida hevder at mening (eller innhold) må prioriteres fremfor stil (eller form), så betyr ikke det at bevaring av stilen ikke er viktig. “Adherence to content, without consideration of form, usually results in a flat mediocrity, with nothing of the sparkle and the charm of the original” (Nida 2004: 161). Thomas Lundebø skriver i ”Oversettelsens ugjennomsiktighet” at de dårligste oversettelsene er de tilfellene der ”oversetteren har vært så opptatt av å gi et klart utsyn til bokas innhold at stilen er blitt usynlig” (Lundebø 2010: 6). I forbindelse med sin egen nyoversettelse av Balzacs *Far Goriot* peker han på at tegnsettingen i en tidligere oversettelse av samme verk har forandret romanens stil. Svakheten ved den tidligere oversettelsen er at de lange og overlessede setningene som er en viktig del av Balzacs egenart blir delt opp i korte, konsise setninger. ”Flyten blir rett og slett for god” (Lundebø 2010: 6). Setningslengde er en sentral del av en forfatters stil. Andre språk har imidlertid en større åpenhet for lengre setninger enn det norske. Setningslengde kan derfor både behandles som en del av forfatterens stil og som en norm i kildepråket. Lundebøs eksempel kan ses i sammenheng med en endring i norsk oversetterkonvensjon der det i de siste tiårene er blitt mer fokus på å bevare forfatterens stil også i målteksten. Det synes som om hensynet til å gjøre teksten lettere tilgjengelig tidligere gikk foran hensynet til å bevare forfatterens stil. Det er kanskje ikke usannsynlig at mange nyoversettelser av 1800-tallsromaner kan ses i lys av dette. Bevaring av kildetekstens tegnsetting og setningslengde synes å være ett trekk ved denne nye konvensjonen. Lundebø nevner dette i forbindelse med sin nyoversettelse av Balzac, og vi kan også se dette dersom vi sammenligner Daisy Schjelderups 1973-oversettelse av *Wuthering Heights* med Ragnfrid Stokkes fra 2004:

It includes kitchen and parlour, generally, but I believe at *Wuthering Heights* the kitchen is forced to retreat altogether into another quarter: at least I distinguished a chatter of tongues, and a clatter of culinary utensils, deep within; and I observed no signs of roasting, boiling, or baking, about the huge fireplace; nor any glitter of copper saucepans and tin cullenders on the walls. (Brontë 1995: 2)

Det omfatter gjerne kjøkken og oppholdsrom, men jeg tror at kjøkkenet på Wuthering Heights er blitt tvunget til å trekke seg tilbake til et annet rom: jeg skjelnet i det minste prating og klirring av kopper og kar et sted langt der inne. Og jeg så intet tegn til steking, koking eller baking ved det store ildstedet. Det skinte heller ikke i kopperkjeler og tinndørslag på veggene. (Schjelderup 1973: 6)

Vanligvis utgjør det både kjøkken og dagligstue, men på Wuthering Heights tror jeg kjøkkenet er fordrevet til en annen region; i det minste registrerte jeg skvalder av tunger og slamring av kokekar dypt innenfor, og jeg observerte ingen tegn til steking, koking eller baking ved det svære ildstedet, ei heller noe glitter av kobberkar og blikkdørslag langs veggene. (Stokke 2004: 6)

1973-utdraget viser en tekst som er mer oppstykket i forhold til originalen. Det er åpenbart at Stokke har bestrebet seg på å bevare Brontës tegnsetting og setningslengde i større grad enn Schjelderup. Selv om det kan sies å være en norsk språknorm å unngå for lange setninger, har jeg likevel valgt å beholde Gaskells setningslengde i min oversettelse. Dette valget er foretatt fordi det er en viktig del av Gaskells stil, og fordi det etter min mening ikke skaper en unaturlig norsk tekst. Dersom man fokuserer for lite på forfatterens stil til fordel for målspråkets normer, kan man i større grad stå i fare for å endre uttrykket. Berman sier som kjent at man i oversettelse bør tilstrebe seg på å la det fremmede være fremmed.

I forrige underkapittel nevnte jeg at transposisjoner og moduleringer er et nødvendig grep for at målteksten skal flyte og ikke fremstå som tung og uforståelig for leseren. Dette er ikke minst et viktig poeng i en tekst som denne som av mange nok vil oppleves som utfordrende å lese, selv etter at grep som transposisjoner og moduleringer er gjort. Gaskells lange setninger i først og fremst de beskrivende passasjene, må ta "sin del av skylden" for dette. Videre er det mye informasjon som blir puttett inn i disse setningene, og det florerer tidvis av adjektiv og adverb. Mange lesere kan derfor oppfatte Gaskells stil som tung, og dersom jeg har lyktes i å bevare Gaskells stil vil min oversettelse også kunne oppfattes slik. Vi så at Lundebo uttalte at flyten i den tidligere Balzac-oversettelsen rett og slett ble for god. Jeg kunne ha valgt å forenkle Gaskells stil, og dette ville antagelig ha vært i tråd med tidligere norsk oversettelsespraksis. Etter mitt syn ville det ferdige produktet da ikke lenger vært en oversettelse, men derimot en forenkling eller omskrivning. Fordelen med en slik strategi er at man sannsynligvis vil nå frem til flere lesere, men dette bør etter min mening ikke være en viktig motivasjon. I sitt etterord til den norske oversettelsen av *Middlemarch* uttaler Mona Lyche Ramberg seg om hvilken leser hun først og fremst har oversatt for:

Den norske leseren jeg har hatt i tankene, er den som først og fremst er glad i å lese gode bøker, som leser og har lest mye, og som er villig til å gi seg tid og åpne seg for en tekst som i utgangspunktet kanskje kan virke noe fjern og alderdommelig, uten å bli irritert og gi opp. (Lyche Ramberg 1995: 457)

En slik leser vil også kunne sette pris på Gaskells stil og min oversettelse av *North and South*.

### 3.3) Ordlikhet

I det følgende vil jeg se nærmere på utfordringer knyttet til det å bevare ord som gjentas i kildeteksten. Jeg har ikke opplevd dette som et stort problem her, men i andre oversettelser kan gjentakelsene by på store utfordringer for oversetteren, særlig hvis ordet har betydningsulikheter. Det første spørsmålet en oversetter må stille seg i slike tilfeller er om repetisjonen er gjort med hensikt fra forfatterens side. Dette vil ofte være vanskelig å vurdere. Man vil kunne spørre en nålevende forfatter, men denne muligheten er selvfølgelig ikke til stede ved oversettelser av eldre tekster. Hvis oversetteren føler seg sikker på at gjentakelsen er brukt som et litterært virkemiddel, må vedkommende vurdere om det lar seg gjøre å beholde denne gjentakelsen i oversettelsen.

Noen ord på engelsk kan ha i seg et mye videre begrepsinnhold enn hva som inngår i et bestemt norsk ord, slik at det er nødvendig å bruke flere norske ord for på best mulig måte å gjengi hva det antatte innholdet er. Et godt eksempel på et slikt ord er ”character” som gjentas flere ganger i kapittel 38, samtlige i sammenheng med omtale av Margaret. Det norske ordet ”karakter” og det engelske ”character” har samme greske opphav. På engelsk kan ”character” bety både ”personlighet” og ”anseelse”, mens det norske ”karakter” kun omfatter det første.

I de to følgende eksemplene brukes ”character” i betydningen ”rykte/anseelse”, først i samtalen mellom mr. Thornton og moren og senere i samtalen mellom Margaret og mrs. Thornton.

#### Eksempel 1

‘...These half-expressions are what ruin a woman’s character.’  
‘Her character! Mother, you do not dare—’ (s. 84)

”...Det er slike halvkvedede viser som ødelegger en kvinnes rykte.”  
“Hennes rykte! Mor, du våger ikke å –” (s. 25)

### Eksempel 2

'... many a young woman has lost her character before now –' (s. 86)

"... mang en ung kvinne har mistet sitt gode navn og rykte av mindre –" (s. 27)

"Å miste sitt gode navn og rykte" er et fast uttrykk på norsk. En kvinnes rykte kan bli ødelagt, men det kan ikke mistes. Antagelig kunne jeg brukt "gode navn og rykte" også der jeg har brukt "rykte" i mrs. Thorntons replikk, men det ville blitt langt og unaturlig i mr. Thorntons svar. Siden han gjentar det hun sier, må jeg bruke samme ord. Det er altså flere faktorer som spiller inn. Jeg vurderte også å bruke "ry" i det første tilfellet, men dette synes å peke mer i retning av noe som er godt kjent, og ofte har positivt fortegn.

I de to følgende eksemplene refererer "character" til Margarets personlighet:

### Eksempel 3

'...I have good reason to believe, that Miss Hale is in some strait and difficulty connected with an attachment which, of itself, from my knowledge of Miss Hale's character, is perfectly innocent and right...' (s. 84)

"... jeg har gode grunner til å tro at miss Hale er i en eller annen knipe eller vanskelighet som henger sammen med et forhold som, basert på mitt kjennskap til miss Hales karakter, er fullstendig uskyldig og rett..." (s. 25)

### Eksempel 4

'I am happy to say, I did not promise kindness and gentleness, for I felt at the time that it might be out of my power to render these to one of Miss Hale's character and disposition...' (s. 85)

"Jeg er glad for å si at jeg ikke lovet snillhet og godhet, for jeg følte på det tidspunktet at det kunne være utenfor min makt å gi dette til en med miss Hales natur og lynne..." (s. 25)

I eksempel 3 kunne jeg fint bruke det norske "karakter". I eksempel 4 må "character" ses i sammenheng med ordet som kommer etter, "disposition"; sammen utgjør de et fast uttrykk på engelsk. "Natur og lynne" er et tilsvarende norsk uttrykk.

Som det fremgår ovenfor, var det ingen reell mulighet å beholde ordlikheten i oversettelsen der hvor "character" henspiller på Margarets rykte. Det ville knapt gitt mening å bruke "karakter" i stedet for "rykte". Dette er et klart eksempel på at innholdet bør prioriteres

fremfor å beholde ordlikheten, eller sagt på en annen måte: Mening må gå foran stil. Hadde jeg brukt ”karakter” i alle tilfellene for å beholde ordlikheten, ville dessuten hensynet til kildepråket fått forrang, og min målsetning har som tidligere nevnt vært å være målspråksorientert.

Oversettelsen mister uvegerlig den gjentakende effekten og ikke minst det omfattende meningsinnholdet i ordet ”character” ved oversettelse til norsk. Dette er en naturlig konsekvens av at ord på ulike språk har ulike valører. Nedenfor er noen eksempler som ytterligere illustrerer hvor rikt betydningsinnhold ordet ”character” har:

#### Eksempel 5

‘I’ve a notion you’d better not send me to Hamper to ask for a character, my man...’ (s. 90)

”Jeg har på følelsen at De helst ikke bør sende meg til Hamper for en beskrivelse av Deres karakter, min gode mann...” (s. 31)

#### Eksempel 6

‘A pretty character of your sister, indeed!...’ (s. 84)

”Det er sannelig et pent bilde du tegner av din søster!...” (s. 24)

I kapittel 38 forekommer variasjoner over ordet ”false” hyppig i forbindelse med det jeg har oversatt til Margarets ”løgn” eller ”usannhet”. Allerede i første setning støter man på både ”falsely” og ”falsehood”:

#### Eksempel 7

It was not merely that Margaret was known to Mr. Thornton to have spoken falsely...but that this falsehood of hers bore a distinct reference in his mind to some other lover. (s. 81)

Det var ikke bare det at mr. Thornton visste at Margaret hadde snakket usant... men det var også det faktum at denne usannheten utgjorde en vedvarende påminnelse om en annen beiler. (s. 21)

I denne setningen bød det ikke på problemer å beholde ordlikheten. Da jeg senere i avsnittet støtte på uttrykket “But that falsehood!” (s. 81), er ikke dette like uproblematisk. Det lød

kunstig å oversette til ”Men den usannheten!”. Derimot hørtes ”Men den løgnen!” mer naturlig ut. Da jeg ønsket å beholde ordligheten, ble løsningen å forlenge uttrykket til ”Men så var det denne usannheten!” (s. 21)

Et viktig hensyn som taler for å beholde ”usannhet”, i tillegg til ordligheten er at mange sikkert vil hevde at det er en viss betydningsforskjell mellom ”lie/løgn” og ”falsehood/usannhet”. Denne består i at å lyve synes å være en mer aktiv og forsettlig handling enn det å snakke usant. Antagelig er ikke dette argumentet så vektig i denne sammenheng fordi forfatteren bruker ”lie” om samme handling. Dette ses i eksemplene i det foranstående og eksemplene nevnt nedenfor:

#### Eksempel 8

‘And that cursed lie; which showed some terrible shame in the background...’ (s. 85)

”Og den forbannede løgnen, som vitner om en eller annen forferdelig underliggende skam...” (s. 25)

#### Eksempel 9

She thought she had come to speak to her about the falsehood she had told... (s.86)

Hun trodde at hun var kommet for å snakke til henne om usannheten hun hadde fortalt... (s. 26)

#### Eksempel 10

If Mrs. Thornton had spoken to her about the lie she had told... (s. 86)

Dersom mrs. Thornton hadde snakket til henne om løgnen hun hadde fortalt... (s. 27)

Både Margaret og mr. Thornton tenker og omtaler hennes omgåelse av sannheten som både ”lie” og ”falsehood”. Hensynet til å beholde variasjonen bør derfor opprettholdes i oversettelsen.

Til slutt vil jeg diskutere oversettelsen av ”falsehood” i følgende setning:

#### Eksempel 11

‘... I am but uncouth and hard, but I would never have led you into any falsehood for me.’ (s. 85)

”... Jeg er riktignok ukultivert og hard, men jeg ville aldri ha bedt deg om å snakke usant for min skyld.” (s. 25)

Direkte oversatt ville det blitt slik: ”men jeg ville aldri ha ført deg inn i noen form for usannhet for min skyld.” ”Into any falsehood” er et preposisjonsuttrykk med substantiv. Jeg mener det er nødvendig å gjøre om dette til en verbkonstruksjon på norsk, ”bedt deg om å snakke usant”. Dette er enda et eksempel på en substantiv-til-verb-transposisjon som gir en liten meningsforskjell. En direkte oversettelse ville ikke gitt godt språk. Jeg klarte likevel å beholde ordligheten ved denne transposisjonen.

### 3.4) Oversettelse av mottositer

Gaskell starter hvert kapittel med et vers. De er av både kjente og ukjente diktere. For meg fremstår de som folkelige og uformelle i formen og utgjør kanskje på den måten en kontrast til romanens ellers formelle tone. Som oversetter møter jeg andre utfordringer hva angår å beholde versets rim og rytme enn i romanen ellers. Jeg måtte også frigjøre meg mer fra teksten enn hva som var tilfelle i oversettelsen for øvrig; i denne type oversettelse handler det definitivt om overføring av mening heller enn ord for ord. Dersom det er nødvendig å gjøre små forandringer, får dette større konsekvenser enn i en prosatekst, noe jeg erfarte i oversettelsen av to av de tre versene.

Det første verset er ”Kornlov-rimet” i kapittel 22:

*But work grew scarce, while bread grew dear,  
And wages lessened, too;  
For Irish hordes were bidders here,  
Our half-paid work to do.*

#### Mitt første forslag

*Da jobb ble knapt og brød ble dyrt,  
gikk lønningene ned,  
og så ble irske horder hyrt  
for å jobbe i vårt sted.*

I denne oversettelsen klarte jeg å beholde rytmen bortsett fra i siste linje, i tillegg til begge rimene. Det ble imidlertid nødvendig å skrive om ettersom ”jobb ble knapt” blir unaturlig norsk.

### Endelig forslag

*Knappt med penger, brød ble dyrt,  
og jobbene forsvant,  
og så ble irske horder hyrt,  
for mindre lønn de spant.*

Denne omskrivningen fikk altså konsekvenser for både første, andre og fjerde linje. Heldigvis klarte jeg å beholde rimet ”dyrt-hyrt” fra det første forslaget. I den endelige versjonen unngikk jeg også den rytmiske forskyvningen i siste linje.

Som ellers i boken har jeg forsøkt å finne ord og uttrykk som ikke fremstår som for moderne. I oversettelsen av ”Kornlov-rimet” måtte jeg fravike dette hensynet. I Gaskells prosatekst har jeg konsekvent brukt ”arbeid” og ikke ”jobb”; her ble hensynet til versets rytme avgjørende og følgelig ble ordet ”jobbene” mitt valg.

I kapittel 38 er verset hentet fra en skotsk folkevis:

*Then proudly, proudly up she rose,  
Tho' the tear was in her e'e,  
"Whate'er ye say, think what ye may,  
Ye's get na word frae me!"*

### Første forslag

*Så stolt, så stolt hun reiste seg,  
og tørket tårer vekk,  
hva enn du tror, kom med ditt ord,  
jeg sier ei et kvekk.*

Jeg innså at ”et kvekk” ble for moderne og konsekvensen ble derfor at jeg måtte skrive om både andre og fjerde linje:

### Endelig forslag

*Så stolt, så stolt hun reiste seg,  
med tårer på sitt kinn,  
'hva enn du tror, kom med ditt ord,  
jeg sier ingenting.'*



Riktignok gir ”kinn” og ”-ting” bare et halvrim, men jeg synes at ”jeg sier ingenting” uansett er et mer klangfullt alternativ.

Verset i kapittel 52 var det jeg hadde minst vanskeligheter med:

*For joy or grief, for hope or fear,  
For all hereafter, as for here,  
In peace or strife, in storm or shine.*

*I sorg og fryd, i håp og frykt,  
Nå, for alltid, tynt og tykt,  
Kom fred og strid, kom regn og sol.*

Det største rytmiske problemet var at ”glede” som det var mest nærliggende å oversette ”joy” med, har to stavelser. Jeg måtte derfor lete etter enstavelsessynonym til ”glede” og fant ”fryd”.

#### **4. Konklusjon**

Det er viktig å understreke at drøftingene jeg har foretatt i kommentardelen, kun omfatter det jeg anser for å være de mest sentrale problemstillingene. Både når det gjelder det språklige og avstanden i tid og kultur er det mange andre interessante temaer jeg kunne ha diskutert.

Det overordnede målet i arbeidet med denne oversettelsen har vært å bevare det fremmede i teksten samtidig som jeg har ønsket å skape en fullverdig norsk tekst med interesseverdi for dagens lesere. I oversettelsesprosessen har den viktigste erfaringen jeg har gjort, vært at man ikke utelukkende kan ta hensyn til enten kildespråk og kildekultur, eller målspråk og målkultur. Det har hjulpet meg å ha valgt to hovedstrategier: fremmedgjørende fremfor hjemliggjørende når det gjelder den temporale og kulturelle avstanden og målspråksorientering fremfor kildespråksorientering når det gjelder det språklige. Jeg mener likevel at i en god oversettelse må man unngå å være for kategorisk eller absolutt i sin måte å nærme seg stoffet på. Det handler om å finne den riktige balansen. Under hele oversettelsesprosessen har jeg måttet foreta ulike vurderinger i hvert enkelt tilfelle. For eksempel er Nidas idé om at mening skal gå foran stil en fornuftig tilnærming, men jeg har erfart at jeg ofte må revurdere dette og la hensynet til en god tekst gå på bekostning av små meningsforskjeller.

Jeg ønsket både å markere og ta hensyn til den kulturelle og temporale avstanden mellom Gaskells roman og min oversettelse. Når det gjelder det språklige, var min førsteprioritering å oversette til et godt og naturlig norsk. Samtidig var det viktig for meg å bevare Gaskells stil. Som en konsekvens av dette kan oversettelsen tidvis fremstå som noe tung, og noen vil kanskje hevde at dette ikke er godt norsk først og fremst fordi Gaskells lange setninger kommer i konflikt med norske språknormer.

Jeg er klar over at valgene jeg har foretatt er basert på min subjektive vurdering, og at andre kanskje vil være uenige i noen av avgjørelsene mine. Eksempelvis kunne jeg ha valgt en mindre fremmedgjørende strategi: et språk som ikke i så stor grad markerer den temporale avstanden samt bruk av fotnoter for å forklare kulturspesifikke ord. I tillegg kommer som allerede nevnt det faktum at jeg har etterstrebet å bevare Gaskells stil. Et viktig argument for mindre fremmedgjøring og forenkling av språket er at oversettelsen da ville kunnet nå en bredere målgruppe. Schleiermacher sier imidlertid at oversetterens oppgave er ”to impart to the reader the same image, the same impression that he himself received” (Schleiermacher 2004: 49). Jeg deler hans syn på dette, og håper at jeg i min oversettelse gir leseren tilnærmet den samme opplevelsen som jeg fikk da jeg leste *North and South* på originalspråket.

# Litteraturliste

## Kildetekster

Gaskell, Elizabeth (1995) *North and South* [1855]. London, New York: Penguin.

*North and South* by Elizabeth Cleghorn Gaskell.

Tilgjengelig fra: <http://www.gutenberg.org/cache/epub/4276/pg4276.html>

[01.11.2010].

## Litteratur benyttet i kommentardelen

Austen, Jane (2001) *Pride and Prejudice* [1813]. New York, London: W.W. Norton & Company.

Austen, Jane (2003) *Stolthet og fordom* [1813]. Oversatt av: Merete Alfsen. Oslo: Aschehoug.

Berman, Antoine (2004) "Translation and the Trials of the Foreign [1984]", i Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, New York, London: Routledge, s. 276-89.

Brontë, Charlotte (1996) *Jane Eyre* [1847]. London, New York: Penguin.

Brontë, Charlotte (1999) *Jane Eyre* [1847]. Oversatt av: Ragnfrid Stokke. Oslo: Pax Forlag A/S.

Brontë, Emily (1995) *Wuthering Heights* [1847]. Oxford: Oxford University Press.

Brontë, Emily (1973) *Stormfulle høyder* [1847]. Oversatt av: Daisy Schjelderup. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S.

Brontë, Emily (2004) *Stormfulle høyder* [1847]. Oversatt av: Ragnfrid Stokke. Oslo: Pax Forlag A/S.

Eliot, George (1997) *Middlemarch* [1874]. Oxford: Oxford University Press.

Eliot, George (1995) *Middlemarch* [1874]. Oversatt av: Mona Lyche Ramberg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Larsen, Amund B. (1907) *Kristiania Bymål: Vulgærsproget med henblik på den utvungne dagligtale*. Kristiania: Bymålslaget.

Lundebo, Thomas (2010) ”Oversettelsens ugjennomsiktighet”.

Tilgjengelig fra:

[http://oversetterforeningen.no/media/Ugjennomsiktighet\\_av\\_Thomas\\_Lundbo.pdf](http://oversetterforeningen.no/media/Ugjennomsiktighet_av_Thomas_Lundbo.pdf)  
[29.10.2010].

Matus, Jill L. (red.) (2007) *The Cambridge Companion to Elizabeth Gaskell*. Cambridge: Cambridge University Press.

Munday, Jeremy (2007) *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London, New York: Routledge.

Nida, Eugene (2004) “Principles of Correspondence [1964]”, i Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, New York, London: Routledge, s. 153-67.

Nord, Christiane (1997) *Translating as a Purposeful Activity*. Manchester: St. Jerome Publishing.

Ramberg, Mona Lyche (1995) “Oversetters etterord”, i George Eliot *Middlemarch* [1874], Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Rogde, Isak (1984) “Oversetterens forord”, i Alice Walker *Fargen bortenfor* [1982], Oslo: H. Aschehoug & Co., s. 5.

- Schleiermacher, Friedrich (2004) "On the Different Methods of Translating [1813]", i Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, New York, London: Routledge, s. 43-63.
- Toury, Gideon (2004) "The Nature and Role of Norms in Translation [1995]", i Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, New York, London: Routledge, s. 205-18.
- Vinay, Jean-Paul og Jean Darbelnet (2004) "A Methodology for Translation [1958]", i Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, New York, London: Routledge, s. 128-43.
- Wiggen, Geir (1990) "Oslo bymål", i Ernst Håkon Jahr (red.) *Den Store dialektboka*, Oslo: Novus, s. 179-85.

## **Nettbaserte ordbøker**

Kunnskapsforlagets blå språk- og ordboktjeneste. Tilgjengelig fra:

<http://www.ordnett.no/ordbok.html>

Norsk Riksmålsordbok. Tilgjengelig fra:

<http://www.ordnett.no/ordbok.html>

Ordbog over det danske sprog. Tilgjengelig fra:

<http://ordnet.dk/ods/>

Oxford English Dictionary. Tilgjengelig fra:

<http://www.oed.com/>

## **Andre kilder:**

<http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Aps-historie/Taler-av-sentrale-tillitsvalgte-i-Arbeiderpartiet/Godt-sagt!-Uttalelser-fra-kjente-folk> [24.10.2010]

## CHAPTER XXII

### A BLOW AND ITS CONSEQUENCES

*'But work grew scarce, while bread grew dear,  
And wages lessened, too;  
For Irish hordes were bidders here,  
Our half-paid work to do.'*

#### CORN LAW RHYMES

Margaret was shown into the drawing-room. It had returned into its normal state of bag and covering. The windows were half open because of the heat, and the Venetian blinds covered the glass,—so that a gray grim light, reflected from the pavement below, threw all the shadows wrong, and combined with the green-tinged upper light to make even Margaret's own face, as she caught it in the mirrors, look ghastly and wan. She sat and waited; no one came. Every now and then, the wind seemed to bear the distant multitudinous sound nearer; and yet there was no wind! It died away into profound stillness between whiles.

Fanny came in at last.

'Mamma will come directly, Miss Hale. She desired me to apologise to you as it is. Perhaps you know my brother has imported hands from Ireland, and it has irritated the Milton people excessively—as if he hadn't a right to get labour where he could; and the stupid wretches here wouldn't work for him; and now they've frightened these poor Irish starvelings so with their threats, that we daren't let them out. You may see them huddled in that top room in the mill,—and they're to sleep there, to keep them safe from those brutes, who will neither work nor let them work. And mamma is seeing about their food, and John is speaking to them, for some of the women are crying to go back. Ah! here's mamma!'

Mrs. Thornton came in with a look of black sternness on her face, which made Margaret feel she had arrived at a bad time to trouble her with her request. However, it was only in compliance with Mrs. Thornton's expressed desire, that she would ask for whatever they might want in the progress of her mother's illness. Mrs. Thornton's brow contracted, and her mouth grew set, while Margaret spoke with gentle modesty of her mother's restlessness, and Dr. Donaldson's wish that she should have the relief of a water-bed. She ceased. Mrs. Thornton did not reply immediately. Then she started up and exclaimed—

‘They’re at the gates! Call John, Fanny,—call him in from the mill! They’re at the gates! They’ll batter them in! Call John, I say!’

And simultaneously, the gathering tramp—to which she had been listening, instead of heeding Margaret’s words—was heard just right outside the wall, and an increasing din of angry voices raged behind the wooden barrier, which shook as if the unseen maddened crowd made battering-rams of their bodies, and retreated a short space only to come with more united steady impetus against it, till their great beats made the strong gates quiver, like reeds before the wind.

The women gathered round the windows, fascinated to look on the scene which terrified them. Mrs. Thornton, the women-servants, Margaret,—all were there. Fanny had returned, screaming up-stairs as if pursued at every step, and had thrown herself in hysterical sobbing on the sofa. Mrs. Thornton watched for her son, who was still in the mill. He came out, looked up at them—the pale cluster of faces—and smiled good courage to them, before he locked the factory-door. Then he called to one of the women to come down and undo his own door, which Fanny had fastened behind her in her mad flight. Mrs. Thornton herself went. And the sound of his well-known and commanding voice, seemed to have been like the taste of blood to the infuriated multitude outside. Hitherto they had been voiceless, wordless, needing all their breath for their hard-labouring efforts to break down the gates. But now, hearing him speak inside, they set up such a fierce unearthly groan, that even Mrs. Thornton was white with fear as she preceded him into the room. He came in a little flushed, but his eyes gleaming, as in answer to the trumpet-call of danger, and with a proud look of defiance on his face, that made him a noble, if not a handsome man. Margaret had always dreaded lest her courage should fail her in any emergency, and she should be proved to be, what she dreaded lest she was—a coward. But now, in this real great time of reasonable fear and nearness of terror, she forgot herself, and felt only an intense sympathy—intense to painfulness—in the interests of the moment.

Mr. Thornton came frankly forwards:

‘I’m sorry, Miss Hale, you have visited us at this unfortunate moment, when, I fear, you may be involved in whatever risk we have to bear. Mother! hadn’t you better go into the back rooms? I’m not sure whether they may not have made their way from Pinner’s Lane into the stable-yard; but if not, you will be safer there than here. Go Jane!’ continued he, addressing the upper-servant. And she went, followed by the others.

‘I stop here!’ said his mother. ‘Where you are, there I stay.’ And indeed, retreat into the back rooms was of no avail; the crowd had surrounded the outbuildings at the rear, and

were sending forth their awful threatening roar behind. The servants retreated into the garrets, with many a cry and shriek. Mr. Thornton smiled scornfully as he heard them. He glanced at Margaret, standing all by herself at the window nearest the factory. Her eyes glittered, her colour was deepened on cheek and lip. As if she felt his look, she turned to him and asked a question that had been for some time in her mind:

‘Where are the poor imported work-people? In the factory there?’

‘Yes! I left them cowered up in a small room, at the head of a back flight of stairs; bidding them run all risks, and escape down there, if they heard any attack made on the mill-doors. But it is not them—it is me they want.’

‘When can the soldiers be here?’ asked his mother, in a low but not unsteady voice.

He took out his watch with the same measured composure with which he did everything. He made some little calculation:

‘Supposing Williams got straight off when I told him, and hadn’t to dodge about amongst them—it must be twenty minutes yet.’

‘Twenty minutes!’ said his mother, for the first time showing her terror in the tones of her voice.

‘Shut down the windows instantly, mother,’ exclaimed he: ‘the gates won’t bear such another shock. Shut down that window, Miss Hale.’

Margaret shut down her window, and then went to assist Mrs. Thornton’s trembling fingers.

From some cause or other, there was a pause of several minutes in the unseen street. Mrs. Thornton looked with wild anxiety at her son’s countenance, as if to gain the interpretation of the sudden stillness from him. His face was set into rigid lines of contemptuous defiance; neither hope nor fear could be read there.

Fanny raised herself up:

‘Are they gone?’ asked she, in a whisper.

‘Gone!’ replied he. ‘Listen!’

She did listen; they all could hear the one great straining breath; the creak of wood slowly yielding; the wrench of iron; the mighty fall of the ponderous gates. Fanny stood up tottering—made a step or two towards her mother, and fell forwards into her arms in a fainting fit. Mrs. Thornton lifted her up with a strength that was as much that of the will as of the body, and carried her away.

‘Thank God!’ said Mr. Thornton, as he watched her out. ‘Had you not better go upstairs, Miss Hale?’



Margaret's lips formed a 'No!'—but he could not hear her speak, for the tramp of innumerable steps right under the very wall of the house, and the fierce growl of low deep angry voices that had a ferocious murmur of satisfaction in them, more dreadful than their baffled cries not many minutes before.

'Never mind!' said he, thinking to encourage her. 'I am very sorry you should have been entrapped into all this alarm; but it cannot last long now; a few minutes more, and the soldiers will be here.'

'Oh, God!' cried Margaret, suddenly; 'there is Boucher. I know his face, though he is livid with rage,—he is fighting to get to the front—look! look!'

'Who is Boucher?' asked Mr. Thornton, coolly, and coming close to the window to discover the man in whom Margaret took such an interest. As soon as they saw Mr. Thornton, they set up a yell,—to call it not human is nothing,—it was as the demoniac desire of some terrible wild beast for the food that is withheld from his ravening. Even he drew back for a moment, dismayed at the intensity of hatred he had provoked.

'Let them yell!' said he. 'In five minutes more—. I only hope my poor Irishmen are not terrified out of their wits by such a fiendlike noise. Keep up your courage for five minutes, Miss Hale.'

'Don't be afraid for me,' she said hastily. 'But what in five minutes? Can you do nothing to soothe these poor creatures? It is awful to see them.'

'The soldiers will be here directly, and that will bring them to reason.'

'To reason!' said Margaret, quickly. 'What kind of reason?'

'The only reason that does with men that make themselves into wild beasts. By heaven! they've turned to the mill-door!'

'Mr. Thornton,' said Margaret, shaking all over with her passion, 'go down this instant, if you are not a coward. Go down and face them like a man. Save these poor strangers, whom you have decoyed here. Speak to your workmen as if they were human beings. Speak to them kindly. Don't let the soldiers come in and cut down poor-creatures who are driven mad. I see one there who is. If you have any courage or noble quality in you, go out and speak to them, man to man.'

He turned and looked at her while she spoke. A dark cloud came over his face while he listened. He set his teeth as he heard her words.

'I will go. Perhaps I may ask you to accompany me downstairs, and bar the door behind me; my mother and sister will need that protection.'

'Oh! Mr. Thornton! I do not know—I may be wrong—only—'

But he was gone; he was downstairs in the hall; he had unbarred the front door; all she could do, was to follow him quickly, and fasten it behind him, and clamber up the stairs again with a sick heart and a dizzy head. Again she took her place by the farthest window. He was on the steps below; she saw that by the direction of a thousand angry eyes; but she could neither see nor hear any-thing save the savage satisfaction of the rolling angry murmur. She threw the window wide open. Many in the crowd were mere boys; cruel and thoughtless,—cruel because they were thoughtless; some were men, gaunt as wolves, and mad for prey. She knew how it was; they were like Boucher, with starving children at home—relying on ultimate success in their efforts to get higher wages, and enraged beyond measure at discovering that Irishmen were to be brought in to rob their little ones of bread. Margaret knew it all; she read it in Boucher's face, forlornly desperate and livid with rage. If Mr. Thornton would but say something to them—let them hear his voice only—it seemed as if it would be better than this wild beating and raging against the stony silence that vouchsafed them no word, even of anger or reproach. But perhaps he was speaking now; there was a momentary hush of their noise, inarticulate as that of a troop of animals. She tore her bonnet off; and bent forwards to hear. She could only see; for if Mr. Thornton had indeed made the attempt to speak, the momentary instinct to listen to him was past and gone, and the people were raging worse than ever. He stood with his arms folded; still as a statue; his face pale with repressed excitement. They were trying to intimidate him—to make him flinch; each was urging the other on to some immediate act of personal violence. Margaret felt intuitively, that in an instant all would be uproar; the first touch would cause an explosion, in which, among such hundreds of infuriated men and reckless boys, even Mr. Thornton's life would be unsafe,—that in another instant the stormy passions would have passed their bounds, and swept away all barriers of reason, or apprehension of consequence. Even while she looked, she saw lads in the back-ground stooping to take off their heavy wooden clogs—the readiest missile they could find; she saw it was the spark to the gunpowder, and, with a cry, which no one heard, she rushed out of the room, down stairs,—she had lifted the great iron bar of the door with an imperious force—had thrown the door open wide—and was there, in face of that angry sea of men, her eyes smiting them with flaming arrows of reproach. The clogs were arrested in the hands that held them—the countenances, so fell not a moment before, now looked irresolute, and as if asking what this meant. For she stood between them and their enemy. She could not speak, but held out her arms towards them till she could recover breath.

‘Oh, do not use violence! He is one man, and you are many; but her words died away, for there was no tone in her voice; it was but a hoarse whisper. Mr. Thornton stood a little on

one side; he had moved away from behind her, as if jealous of anything that should come between him and danger.

‘Go!’ said she, once more (and now her voice was like a cry). ‘The soldiers are sent for—are coming. Go peaceably. Go away. You shall have relief from your complaints, whatever they are.’

‘Shall them Irish blackguards be packed back again?’ asked one from out the crowd, with fierce threatening in his voice.

‘Never, for your bidding!’ exclaimed Mr. Thornton. And instantly the storm broke. The hootings rose and filled the air,—but Margaret did not hear them. Her eye was on the group of lads who had armed themselves with their clogs some time before. She saw their gesture—she knew its meaning,—she read their aim. Another moment, and Mr. Thornton might be smitten down,—he whom she had urged and goaded to come to this perilous place. She only thought how she could save him. She threw her arms around him; she made her body into a shield from the fierce people beyond. Still, with his arms folded, he shook her off.

‘Go away,’ said he, in his deep voice. ‘This is no place for you.’

‘It is!’ said she. ‘You did not see what I saw.’ If she thought her sex would be a protection,—if, with shrinking eyes she had turned away from the terrible anger of these men, in any hope that ere she looked again they would have paused and reflected, and slunk away, and vanished,—she was wrong. Their reckless passion had carried them too far to stop—at least had carried some of them too far; for it is always the savage lads, with their love of cruel excitement, who head the riot—reckless to what bloodshed it may lead. A clog whizzed through the air. Margaret’s fascinated eyes watched its progress; it missed its aim, and she turned sick with affright, but changed not her position, only hid her face on Mr. Thornton’s arm. Then she turned and spoke again:

‘For God’s sake! do not damage your cause by this violence. You do not know what you are doing.’ She strove to make her words distinct.

A sharp pebble flew by her, grazing forehead and cheek, and drawing a blinding sheet of light before her eyes. She lay like one dead on Mr. Thornton’s shoulder. Then he unfolded his arms, and held her encircled in one for an instant:

‘You do well!’ said he. ‘You come to oust the innocent stranger You fall—you hundreds—on one man; and when a woman comes before you, to ask you for your own sakes to be reasonable creatures, your cowardly wrath falls upon her! You do well!’ They were silent while he spoke. They were watching, open-eyed and open-mouthed, the thread of dark-red blood which wakened them up from their trance of passion. Those nearest the gate stole

out ashamed; there was a movement through all the crowd—a retreating movement. Only one voice cried out:

‘Th’ stone were meant for thee; but thou wert sheltered behind a woman!’

Mr. Thornton quivered with rage. The blood-flowing had made Margaret conscious—dimly, vaguely conscious. He placed her gently on the door-step, her head leaning against the frame.

‘Can you rest there?’ he asked. But without waiting for her answer, he went slowly down the steps right into the middle of the crowd. ‘Now kill me, if it is your brutal will. There is no woman to shield me here. You may beat me to death—you will never move me from what I have determined upon—not you!’ He stood amongst them, with his arms folded, in precisely the same attitude as he had been in on the steps.

But the retrograde movement towards the gate had begun—as unreasoningly, perhaps as blindly, as the simultaneous anger. Or, perhaps, the idea of the approach of the soldiers, and the sight of that pale, upturned face, with closed eyes, still and sad as marble, though the tears welled out of the long entanglement of eyelashes and dropped down; and, heavier, slower plash than even tears, came the drip of blood from her wound. Even the most desperate—Boucher himself—drew back, faltered away, scowled, and finally went off, muttering curses on the master, who stood in his unchanging attitude, looking after their retreat with defiant eyes. The moment that retreat had changed into a flight (as it was sure from its very character to do), he darted up the steps to Margaret.

She tried to rise without his help.

‘It is nothing,’ she said, with a sickly smile. ‘The skin is grazed, and I was stunned at the moment. Oh, I am so thankful they are gone!’ And she cried without restraint.

He could not sympathise with her. His anger had not abated; it was rather rising the more as his sense of immediate danger was passing away. The distant clank of the soldiers was heard just five minutes too late to make this vanished mob feel the power of authority and order. He hoped they would see the troops, and be quelled by the thought of their narrow escape. While these thoughts crossed his mind, Margaret clung to the doorpost to steady herself: but a film came over her eyes—he was only just in time to catch her. ‘Mother—mother!’ cried he; ‘Come down—they are gone, and Miss Hale is hurt!’ He bore her into the dining-room, and laid her on the sofa there; laid her down softly, and looking on her pure white face, the sense of what she was to him came upon him so keenly that he spoke it out in his pain:

‘Oh, my Margaret—my Margaret! no one can tell what you are to me! Dead—cold as you lie there, you are the only woman I ever loved! Oh, Margaret—Margaret!’

Inarticulately as he spoke, kneeling by her, and rather moaning than saying the words, he started up, ashamed of himself, as his mother came in. She saw nothing, but her son a little paler, a little sterner than usual.

‘Miss Hale is hurt, mother. A stone has grazed her temple. She has lost a good deal of blood, I’m afraid.’

‘She looks very seriously hurt,—I could almost fancy her dead,’ said Mrs. Thornton, a good deal alarmed.

‘It is only a fainting-fit. She has spoken to me since.’ But all the blood in his body seemed to rush inwards to his heart as he spoke, and he absolutely trembled.

‘Go and call Jane,—she can find me the things I want; and do you go to your Irish people, who are crying and shouting as if they were mad with fright.’

He went. He went away as if weights were tied to every limb that bore him from her. He called Jane; he called his sister. She should have all womanly care, all gentle tendance. But every pulse beat in him as he remembered how she had come down and placed herself in foremost danger,—could it be to save him? At the time, he had pushed her aside, and spoken gruffly; he had seen nothing but the unnecessary danger she had placed herself in. He went to his Irish people, with every nerve in his body thrilling at the thought of her, and found it difficult to understand enough of what they were saying to soothe and comfort away their fears. There, they declared, they would not stop; they claimed to be sent back.

And so he had to think, and talk, and reason.

Mrs. Thornton bathed Margaret’s temples with eau de Cologne. As the spirit touched the wound, which till then neither Mrs. Thornton nor Jane had perceived, Margaret opened her eyes; but it was evident she did not know where she was, nor who they were. The dark circles deepened, the lips quivered and contracted, and she became insensible once more.

‘She has had a terrible blow,’ said Mrs. Thornton. ‘Is there any one who will go for a doctor?’

‘Not me, ma’am, if you please,’ said Jane, shrinking back. ‘Them rabble may be all about; I don’t think the cut is so deep, ma’am, as it looks.’

‘I will not run the chance. She was hurt in our house. If you are a coward, Jane, I am not. I will go.’

‘Pray, ma’am, let me send one of the police. There’s ever so many come up, and soldiers too.’

‘And yet you’re afraid to go! I will not have their time taken up with our errands. They’ll have enough to do to catch some of the mob. You will not be afraid to stop in this house,’ she asked contemptuously, ‘and go on bathing Miss Hale’s forehead, shall you? I shall not be ten minutes away.’

‘Couldn’t Hannah go, ma’am?’

‘Why Hannah? Why any but you? No, Jane, if you don’t go, I do.’

Mrs. Thornton went first to the room in which she had left Fanny stretched on the bed. She started up as her mother entered.

‘Oh, mamma, how you terrified me! I thought you were a man that had got into the house.’

‘Nonsense! The men are all gone away. There are soldiers all round the place, seeking for their work now it is too late. Miss Hale is lying on the dining-room sofa badly hurt. I am going for the doctor.’

‘Oh! don’t, mamma! they’ll murder you.’ She clung to her mother’s gown. Mrs. Thornton wrenched it away with no gentle hand.

‘Find me some one else to go but that girl must not bleed to death.’

‘Bleed! oh, how horrid! How has she got hurt?’

‘I don’t know,—I have no time to ask. Go down to her, Fanny, and do try to make yourself of use. Jane is with her; and I trust it looks worse than it is. Jane has refused to leave the house, cowardly woman! And I won’t put myself in the way of any more refusals from my servants, so I am going myself.’

‘Oh, dear, dear!’ said Fanny, crying, and preparing to go down rather than be left alone, with the thought of wounds and bloodshed in the very house.

‘Oh, Jane!’ said she, creeping into the dining-room, ‘what is the matter? How white she looks! How did she get hurt? Did they throw stones into the drawing-room?’

Margaret did indeed look white and wan, although her senses were beginning to return to her. But the sickly daze of the swoon made her still miserably faint. She was conscious of movement around her, and of refreshment from the eau de Cologne, and a craving for the bathing to go on without intermission; but when they stopped to talk, she could no more have opened her eyes, or spoken to ask for more bathing, than the people who lie in death-like trance can move, or utter sound, to arrest the awful preparations for their burial, while they are yet fully aware, not merely of the actions of those around them, but of the idea that is the motive for such actions.

Jane paused in her bathing, to reply to Miss Thornton’s question.

‘She’d have been safe enough, miss, if she’d stayed in the drawing-room, or come up to us; we were in the front garret, and could see it all, out of harm’s way.’

‘Where was she, then?’ said Fanny, drawing nearer by slow degrees, as she became accustomed to the sight of Margaret’s pale face.

‘Just before the front door—with master!’ said Jane, significantly.

‘With John! with my brother! How did she get there?’

‘Nay, miss, that’s not for me to say,’ answered Jane, with a slight toss of her head.

‘Sarah did’——

‘Sarah what?’ said Fanny, with impatient curiosity.

Jane resumed her bathing, as if what Sarah did or said was not exactly the thing she liked to repeat.

‘Sarah what?’ asked Fanny, sharply. ‘Don’t speak in these half sentences, or I can’t understand you.’

‘Well, miss, since you will have it—Sarah, you see, was in the best place for seeing, being at the right-hand window; and she says, and said at the very time too, that she saw Miss Hale with her arms about master’s neck, hugging him before all the people.’

‘I don’t believe it,’ said Fanny. ‘I know she cares for my brother; any one can see that; and I dare say, she’d give her eyes if he’d marry her,—which he never will, I can tell her. But I don’t believe she’d be so bold and forward as to put her arms round his neck.’

‘Poor young lady! she’s paid for it dearly if she did. It’s my belief, that the blow has given her such an ascendancy of blood to the head as she’ll never get the better from. She looks like a corpse now.’

‘Oh, I wish mamma would come!’ said Fanny, wringing her hands. ‘I never was in the room with a dead person before.’

‘Stay, miss! She’s not dead: her eye-lids are quivering, and here’s wet tears a-coming down her cheeks. Speak to her, Miss Fanny!’

‘Are you better now?’ asked Fanny, in a quavering voice.

No answer; no sign of recognition; but a faint pink colour returned to her lips, although the rest of her face was ashen pale.

Mrs. Thornton came hurriedly in, with the nearest surgeon she could find.

‘How is she? Are you better, my dear?’ as Margaret opened her filmy eyes, and gazed dreamily at her. ‘Here is Mr. Lowe come to see you.’

Mrs. Thornton spoke loudly and distinctly, as to a deaf person. Margaret tried to rise, and drew her ruffled, luxuriant hair instinctly over the cut.

‘I am better now,’ said she, in a very low, faint voice. I was a little sick.’

She let him take her hand and feel her pulse. The bright colour came for a moment into her face, when he asked to examine the wound in her forehead; and she glanced up at Jane, as if shrinking from her inspection more than from the doctor’s.

‘It is not much, I think. I am better now. I must go home.’

‘Not until I have applied some strips of plaster; and you have rested a little.’

She sat down hastily, without another word, and allowed it to be bound up.

‘Now, if you please,’ said she, ‘I must go. Mamma will not see it, I think. It is under the hair, is it not?’

‘Quite; no one could tell.’

‘But you must not go,’ said Mrs. Thornton, impatiently. ‘You are not fit to go.’

‘I must,’ said Margaret, decidedly. ‘Think of mamma. If they should hear——Besides, I must go,’ said she, vehemently. ‘I cannot stay here. May I ask for a cab?’

‘You are quite flushed and feverish,’ observed Mr. Lowe.

‘It is only with being here, when I do so want to go. The air—getting away, would do me more good than anything,’ pleaded she.

‘I really believe it is as she says,’ Mr. Lowe replied. ‘If her mother is so ill as you told me on the way here, it may be very serious if she hears of this riot, and does not see her daughter back at the time she expects. The injury is not deep. I will fetch a cab, if your servants are still afraid to go out.’

‘Oh, thank you!’ said Margaret. ‘It will do me more good than anything. It is the air of this room that makes me feel so miserable.’

She leant back on the sofa, and closed her eyes. Fanny beckoned her mother out of the room, and told her something that made her equally anxious with Margaret for the departure of the latter. Not that she fully believed Fanny’s statement; but she credited enough to make her manner to Margaret appear very much constrained, at wishing her good-bye.

Mr. Lowe returned in the cab.

‘If you will allow me, I will see you home, Miss Hale. The streets are not very quiet yet.’

Margaret’s thoughts were quite alive enough to the present to make her desirous of getting rid of both Mr. Lowe and the cab before she reached Crampton Crescent, for fear of alarming her father and mother. Beyond that one aim she would not look. That ugly dream of insolent words spoken about herself, could never be forgotten—but could be put aside till she was stronger—for, oh! she was very weak; and her mind sought for some present fact to



steady itself upon, and keep it from utterly losing consciousness in another hideous, sickly swoon.

## CHAPTER XXXVIII

### PROMISES FULFILLED

*'Then proudly, proudly up she rose,  
Tho' the tear was in her e'e,  
"Whate'er ye say, think what ye may,  
Ye's get na word frae me!"'*

#### SCOTCH BALLAD

It was not merely that Margaret was known to Mr. Thornton to have spoken falsely,—though she imagined that for this reason only was she so turned in his opinion,—but that this falsehood of hers bore a distinct reference in his mind to some other lover. He could not forget the fond and earnest look that had passed between her and some other man—the attitude of familiar confidence, if not of positive endearment. The thought of this perpetually stung him; it was a picture before his eyes, wherever he went and whatever he was doing. In addition to this (and he ground his teeth as he remembered it), was the hour, dusky twilight; the place, so far away from home, and comparatively unfrequented. His nobler self had said at first, that all this last might be accidental, innocent, justifiable; but once allow her right to love and be beloved (and had he any reason to deny her right?—had not her words been severely explicit when she cast his love away from her?), she might easily have been beguiled into a longer walk, on to a later hour than she had anticipated. But that falsehood! which showed a fatal consciousness of something wrong, and to be concealed, which was unlike her. He did her that justice, though all the time it would have been a relief to believe her utterly unworthy of his esteem. It was this that made the misery—that he passionately loved her, and thought her, even with all her faults, more lovely and more excellent than any other woman; yet he deemed her so attached to some other man, so led away by her affection for him as to violate her truthful nature. The very falsehood that stained her, was a proof how blindly she loved another—this dark, slight, elegant, handsome man—while he himself was rough, and stern, and strongly made. He lashed himself into an agony of fierce jealousy. He thought of that look, that attitude!—how he would have laid his life at her feet for such tender glances, such

fond detention! He mocked at himself, for having valued the mechanical way in which she had protected him from the fury of the mob; now he had seen how soft and bewitching she looked when with a man she really loved. He remembered, point by point, the sharpness of her words—'There was not a man in all that crowd for whom she would not have done as much, far more readily than for him.' He shared with the mob, in her desire of averting bloodshed from them; but this man, this hidden lover, shared with nobody; he had looks, words, hand-cleavings, lies, concealment, all to himself.

Mr. Thornton was conscious that he had never been so irritable as he was now, in all his life long; he felt inclined to give a short abrupt answer, more like a bark than a speech, to every one that asked him a question; and this consciousness hurt his pride he had always piqued himself on his self-control, and control himself he would. So the manner was subdued to a quiet deliberation, but the matter was even harder and sterner than common. He was more than usually silent at home; employing his evenings in a continual pace backwards and forwards, which would have annoyed his mother exceedingly if it had been practised by any one else; and did not tend to promote any forbearance on her part even to this beloved son.

'Can you stop—can you sit down for a moment? I have something to say to you, if you would give up that everlasting walk, walk, walk.'

He sat down instantly, on a chair against the wall.

'I want to speak to you about Betsy. She says she must leave us; that her lover's death has so affected her spirits she can't give her heart to her work.'

'Very well. I suppose other cooks are to be met with.'

'That's so like a man. It's not merely the cooking, it is that she knows all the ways of the house. Besides, she tells me something about your friend Miss Hale.'

'Miss Hale is no friend of mine. Mr. Hale is my friend.'

'I am glad to hear you say so, for if she had been your friend, what Betsy says would have annoyed you.'

'Let me hear it,' said he, with the extreme quietness of manner he had been assuming for the last few days.

'Betsy says, that the night on which her lover—I forget his name—for she always calls him "he"—'

'Leonards.'

'The night on which Leonards was last seen at the station—when he was last seen on duty, in fact—Miss Hale was there, walking about with a young man who, Betsy believes, killed Leonards by some blow or push.'

‘Leonards was not killed by any blow or push.’

‘How do you know?’

‘Because I distinctly put the question to the surgeon of the Infirmary. He told me there was an internal disease of long standing, caused by Leonards’ habit of drinking to excess; that the fact of his becoming rapidly worse while in a state of intoxication, settled the question as to whether the last fatal attack was caused by excess of drinking, or the fall.’

‘The fall! What fall?’

‘Caused by the blow or push of which Betsy speaks.’

‘Then there was a blow or push?’

‘I believe so.’

‘And who did it?’

‘As there was no inquest, in consequence of the doctor’s opinion, I cannot tell you.’

‘But Miss Hale was there?’

No answer.

‘And with a young man?’

Still no answer. At last he said: ‘I tell you, mother, that there was no inquest—no inquiry. No judicial inquiry, I mean.’

‘Betsy says that Woolmer (some man she knows, who is in a grocer’s shop out at Crampton) can swear that Miss Hale was at the station at that hour, walking backwards and forwards with a young man.’

‘I don’t see what we have to do with that. Miss Hale is at liberty to please herself.’

‘I’m glad to hear you say so,’ said Mrs. Thornton, eagerly. ‘It certainly signifies very little to us—not at all to you, after what has passed! but I—I made a promise to Mrs. Hale, that I would not allow her daughter to go wrong without advising and remonstrating with her. I shall certainly let her know my opinion of such conduct.’

‘I do not see any harm in what she did that evening,’ said Mr. Thornton, getting up, and coming near to his mother; he stood by the chimney-piece with his face turned away from the room.

‘You would not have approved of Fanny’s being seen out, after dark, in rather a lonely place, walking about with a young man. I say nothing of the taste which could choose the time, when her mother lay unburied, for such a promenade. Should you have liked your sister to have been noticed by a grocer’s assistant for doing so?’

‘In the first place, as it is not many years since I myself was a draper’s assistant, the mere circumstance of a grocer’s assistant noticing any act does not alter the character of the

act to me. And in the next place, I see a great deal of difference between Miss Hale and Fanny. I can imagine that the one may have weighty reasons, which may and ought to make her overlook any seeming Impropriety in her conduct. I never knew Fanny have weighty reasons for anything. Other people must guard her. I believe Miss Hale is a guardian to herself.'

'A pretty character of your sister, indeed! Really, John, one would have thought Miss Hale had done enough to make you clear-sighted. She drew you on to an offer, by a bold display of pretended regard for you,—to play you off against this very young man, I've no doubt. Her whole conduct is clear to me now. You believe he is her lover, I suppose—you agree to that.'

He turned round to his mother; his face was very gray and grim. 'Yes, mother. I do believe he is her lover.' When he had spoken, he turned round again; he writhed himself about, like one in bodily pain. He leant his face against his hand. Then before she could speak, he turned sharp again:

'Mother. He is her lover, whoever he is; but she may need help and womanly counsel;—there may be difficulties or temptations which I don't know. I fear there are. I don't want to know what they are; but as you have ever been a good—ay! and a tender mother to me, go to her, and gain her confidence, and tell her what is best to be done. I know that something is wrong; some dread, must be a terrible torture to her.'

'For God's sake, John!' said his mother, now really shocked, 'what do you mean? What do you mean? What do you know?'

He did not reply to her.

'John! I don't know what I shan't think unless you speak. You have no right to say what you have done against her.'

'Not against her, mother! I *could* not speak against her.'

'Well! you have no right to say what you have done, unless you say more. These half-expressions are what ruin a woman's character.'

'Her character! Mother, you do not dare—' he faced about, and looked into her face with his flaming eyes. Then, drawing himself up into determined composure and dignity, he said, 'I will not say any more than this, which is neither more nor less than the simple truth, and I am sure you believe me,—I have good reason to believe, that Miss Hale is in some strait and difficulty connected with an attachment which, of itself, from my knowledge of Miss Hale's character, is perfectly innocent and right. What my reason is, I refuse to tell. But never let me hear any one say a word against her, implying any more serious imputation than that

she now needs the counsel of some kind and gentle woman. You promised Mrs. Hale to be that woman!’

No!’ said Mrs. Thornton. ‘I am happy to say, I did not promise kindness and gentleness, for I felt at the time that it might be out of my power to render these to one of Miss Hale’s character and disposition. I promised counsel and advice, such as I would give to my own daughter; I shall speak to her as I would do to Fanny, if she had gone gallivanting with a young man in the dusk. I shall speak with relation to the circumstances I know, without being influenced either one way or another by the ”strong reasons” which you will not confide to me. Then I shall have fulfilled my promise, and done my duty.’

‘She will never bear it,’ said he passionately.

‘She will have to bear it, if I speak in her dead mother’s name.’

‘Well!’ said he, breaking away, ‘don’t tell me any more about it. I cannot endure to think of it. It will be better that you should speak to her any way, than that she should not be spoken to at all.—Oh! that look of love!’ continued he, between his teeth, as he bolted himself into his own private room. ‘And that cursed lie; which showed some terrible shame in the background, to be kept from the light in which I thought she lived perpetually! Oh, Margaret, Margaret! Mother, how you have tortured me! Oh! Margaret, could you not have loved me? I am but uncouth and hard, but I would never have led you into any falsehood for me.’

The more Mrs. Thornton thought over what her son had said, in pleading for a merciful judgment for Margaret’s indiscretion, the more bitterly she felt inclined towards her. She took a savage pleasure in the idea of ‘speaking her mind’ to her, in the guise of fulfilment of a duty. She enjoyed the thought of showing herself untouched by the ‘glamour,’ which she was well aware Margaret had the power of throwing over many people. She snorted scornfully over the picture of the beauty of her victim; her jet black hair, her clear smooth skin, her lucid eyes would not help to save her one word of the just and stern reproach which Mrs. Thornton spent half the night in preparing to her mind.

‘Is Miss Hale within?’ She knew she was, for she had seen her at the window, and she had her feet inside the little hall before Martha had half answered her question.

Margaret was sitting alone, writing to Edith, and giving her many particulars of her mother’s last days. It was a softening employment, and she had to brush away the unbidden tears as Mrs. Thornton was announced.

She was so gentle and ladylike in her mode of reception that her visitor was somewhat daunted; and it became impossible to utter the speech, so easy of arrangement with no one to address it to. Margaret’s low rich voice was softer than usual; her manner more gracious,

because in her heart she was feeling very grateful to Mrs. Thornton for the courteous attention of her call. She exerted herself to find subjects of interest for conversation; praised Martha, the servant whom Mrs. Thornton had found for them; had asked Edith for a little Greek air, about which she had spoken to Miss Thornton. Mrs. Thornton was fairly discomfited. Her sharp Damascus blade seemed out of place, and useless among rose-leaves. She was silent, because she was trying to task herself up to her duty. At last, she stung herself into its performance by a suspicion which, in spite of all probability, she allowed to cross her mind, that all this sweetness was put on with a view of propitiating Mr. Thornton; that, somehow, the other attachment had fallen through, and that it suited Miss Hale's purpose to recall her rejected lover. Poor Margaret! there was perhaps so much truth in the suspicion as this: that Mrs. Thornton was the mother of one whose regard she valued, and feared to have lost; and this thought unconsciously added to her natural desire of pleasing one who was showing her kindness by her visit. Mrs. Thornton stood up to go, but yet she seemed to have something more to say. She cleared her throat and began:

‘Miss Hale, I have a duty to perform. I promised your poor mother that, as far as my poor judgment went, I would not allow you to act in any way wrongly, or (she softened her speech down a little here) inadvertently, without remonstrating; at least, without offering advice, whether you took it or not.’

Margaret stood before her, blushing like any culprit, with her eyes dilating as she gazed at Mrs. Thornton. She thought she had come to speak to her about the falsehood she had told—that Mr. Thornton had employed her to explain the danger she had exposed herself to, of being confuted in full court! and although her heart sank to think he had not rather chosen to come himself, and upbraid her, and receive her penitence, and restore her again to his good opinion, yet she was too much humbled not to bear any blame on this subject patiently and meekly.

Mrs. Thornton went on:

‘At first, when I heard from one of my servants, that you had been seen walking about with a gentleman, so far from home as the Outwood station, at such a time of the evening, I could hardly believe it. But my son, I am sorry to say, confirmed her story. It was indiscreet, to say the least; many a young woman has lost her character before now——’

Margaret's eyes flashed fire. This was a new idea—this was too insulting. If Mrs. Thornton had spoken to her about the lie she had told, well and good—she would have owned it, and humiliated herself. But to interfere with her conduct—to speak of her character! she—Mrs. Thornton, a mere stranger—it was too impertinent! She would not answer her—not one

word. Mrs. Thornton saw the battle-spirit in Margaret's eyes, and it called up her combativeness also.

'For your mother's sake, I have thought it right to warn you against such improprieties; they must degrade you in the long run in the estimation of the world, even if in fact they do not lead you to positive harm.'

'For my mother's sake,' said Margaret, in a tearful voice, 'I will bear much; but I cannot bear everything. She never meant me to be exposed to insult, I am sure.'

'Insult, Miss Hale!'

'Yes, madam,' said Margaret more steadily, 'it is insult. What do you know of me that should lead you to suspect—Oh!' said she, breaking down, and covering her face with her hands—'I know now, Mr. Thornton has told you——'

'No, Miss Hale,' said Mrs. Thornton, her truthfulness causing her to arrest the confession Margaret was on the point of making, though her curiosity was itching to hear it. 'Stop. Mr. Thornton has told me nothing. You do not know my son. You are not worthy to know him. He said this. Listen, young lady, that you may understand, if you can, what sort of a man you rejected. This Milton manufacturer, his great tender heart scorned as it was scorned, said to me only last night, "Go to her. I have good reason to know that she is in some strait, arising out of some attachment; and she needs womanly counsel." I believe those were his very words. Farther than that—beyond admitting the fact of your being at the Outwood station with a gentleman, on the evening of the twenty-sixth—he has said nothing—not one word against you. If he has knowledge of anything which should make you sob so, he keeps it to himself.'

Margaret's face was still hidden in her hands, the fingers of which were wet with tears. Mrs. Thornton was a little mollified.

'Come, Miss Hale. There may be circumstances, I'll allow, that, if explained, may take off from the seeming impropriety.'

Still no answer. Margaret was considering what to say; she wished to stand well with Mrs. Thornton; and yet she could not, might not, give any explanation. Mrs. Thornton grew impatient.

'I shall be sorry to break off an acquaintance; but for Fanny's sake—as I told my son, if Fanny had done so we should consider it a great disgrace—and Fanny might be led away—',

'I can give you no explanation,' said Margaret, in a low voice. 'I have done wrong, but not in the way you think or know about. I think Mr. Thornton judges me more mercifully than

you;’—she had hard work to keep herself from choking with her tears—’but, I believe, madam, you mean to do rightly.’

‘Thank you,’ said Mrs. Thornton, drawing herself up; ‘I was not aware that my meaning was doubted. It is the last time I shall interfere. I was unwilling to consent to do it, when your mother asked me. I had not approved of my son’s attachment to you, while I only suspected it. You did not appear to me worthy of him. But when you compromised yourself as you did at the time of the riot, and exposed yourself to the comments of servants and workpeople, I felt it was no longer right to set myself against my son’s wish of proposing to you—a wish, by the way, which he had always denied entertaining until the day of the riot.’ Margaret winced, and drew in her breath with a long, hissing sound; of which, however, Mrs. Thornton took no notice. ‘He came; you had apparently changed your mind. I told my son yesterday, that I thought it possible, short as was the interval, you might have heard or learnt something of this other lover——’

‘What must you think of me, madam?’ asked Margaret, throwing her head back with proud disdain, till her throat curved outwards like a swan’s. ‘You can say nothing more, Mrs. Thornton. I decline every attempt to justify myself for anything. You must allow me to leave the room.’

And she swept out of it with the noiseless grace of an offended princess. Mrs. Thornton had quite enough of natural humour to make her feel the ludicrousness of the position in which she was left. There was nothing for it but to show herself out. She was not particularly annoyed at Margaret’s way of behaving. She did not care enough for her for that. She had taken Mrs. Thornton’s remonstrance to the full as keenly to heart as that lady expected; and Margaret’s passion at once mollified her visitor, far more than any silence or reserve could have done. It showed the effect of her words. ‘My young lady,’ thought Mrs. Thornton to herself; ‘you’ve a pretty good temper of your own. If John and you had come together, he would have had to keep a tight hand over you, to make you know your place. But I don’t think you will go a-walking again with your beau, at such an hour of the day, in a hurry. You’ve too much pride and spirit in you for that. I like to see a girl fly out at the notion of being talked about. It shows they’re neither giddy, nor hold by nature. As for that girl, she might be hold, but she’d never be giddy. I’ll do her that justice. Now as to Fanny, she’d be giddy, and not bold. She’s no courage in her, poor thing!’

Mr. Thornton was not spending the morning so satisfactorily as his mother. She, at any rate, was fulfilling her determined purpose. He was trying to understand where he stood; what damage the strike had done him. A good deal of his capital was locked up in new and



expensive machinery; and he had also bought cotton largely, with a view to some great orders which he had in hand. The strike had thrown him terribly behindhand, as to the completion of these orders. Even with his own accustomed and skilled workpeople, he would have had some difficulty in fulfilling his engagements; as it was, the incompetence of the Irish hands, who had to be trained to their work, at a time requiring unusual activity, was a daily annoyance.

It was not a favourable hour for Higgins to make his request. But he had promised Margaret to do it at any cost. So, though every moment added to his repugnance, his pride, and his sullenness of temper, he stood leaning against the dead wall, hour after hour, first on one leg, then on the other. At last the latch was sharply lifted, and out came Mr. Thornton.

‘I want for to speak to yo’, sir.’

‘Can’t stay now, my man. I’m too late as it is.’

‘Well, sir, I reckon I can wait till yo’ come back.’

Mr. Thornton was half way down the street. Higgins sighed. But it was no use. To catch him in the street was his only chance of seeing ‘the measter;’ if he had rung the lodge bell, or even gone up to the house to ask for him, he would have been referred to the overlooker. So he stood still again, vouchsafing no answer, but a short nod of recognition to the few men who knew and spoke to him, as the crowd drove out of the millyard at dinner-time, and scowling with all his might at the Irish ‘knobsticks’ who had just been imported. At last Mr. Thornton returned.

‘What! you there still!’

‘Ay, sir. I mun speak to yo’.’

‘Come in here, then. Stay, we’ll go across the yard; the men are not come back, and we shall have it to ourselves. These good people, I see, are at dinner;’ said he, closing the door of the porter’s lodge.

He stopped to speak to the overlooker. The latter said in a low tone:

‘I suppose you know, sir, that that man is Higgins, one of the leaders of the Union; he that made that speech in Hurstfield.’

‘No, I didn’t,’ said Mr. Thornton, looking round sharply at his follower. Higgins was known to him by name as a turbulent spirit.

‘Come along,’ said he, and his tone was rougher than before. ‘It is men such as this,’ thought he, ‘who interrupt commerce and injure the very town they live in: mere demagogues, lovers of power, at whatever cost to others.’

‘Well, sir! what do you want with me?’ said Mr. Thornton, facing round at him, as soon as they were in the counting-house of the mill.

‘My name is Higgins’—

‘I know that,’ broke in Mr. Thornton. ‘What do you want, Mr. Higgins? That’s the question.’

‘I want work.’

‘Work! You’re a pretty chap to come asking me for work. You don’t want impudence, that’s very clear.’

‘I’ve gotten enemies and backbiters, like my betters; but I ne’er heerd o’ ony of them calling me o’er-modest,’ said Higgins. His blood was a little roused by Mr. Thornton’s manner, more than by his words.

Mr. Thornton saw a letter addressed to himself on the table. He took it up and read it through. At the end, he looked up and said, ‘What are you waiting for?’

‘An answer to the question I axed.’

‘I gave it you before. Don’t waste any more of your time.’

‘Yo’ made a remark, sir, on my impudence: but I were taught that it was manners to say either ”yes” or ”no,” when I were axed a civil question. I should be thankfu’ to yo’ if yo’d give me work. Hamper will speak to my being a good hand.’

‘ I’ve a notion you’d better not send me to Hamper to ask for a character, my man. I might hear more than you’d like.’

‘I’d take th’ risk. Worst they could say of me is, that I did what I thought best, even to my own wrong.’

‘You’d better go and try them, then, and see whether they’ll give you work. I’ve turned off upwards of a hundred of my best hands, for no other fault than following you and such as you; and d’ye think I’ll take you on? I might as well put a firebrand into the midst of the cotton-waste.’

Higgins turned away; then the recollection of Boucher came over him, and he faced round with the greatest concession he could persuade himself to make.

‘I’d promise yo’, measter, I’d not speak a word as could do harm, if so be yo’ did right by us; and I’d promise more: I’d promise that when I seed yo’ going wrong, and acting unfair, I’d speak to yo’ in private first; and that would be a fair warning. If yo’ and I did na agree in our opinion o’ your conduct, yo’ might turn me off at an hour’s notice.’

‘Upon my word, you don’t think small beer of yourself! Hamper has had a loss of you. How came he to let you and your wisdom go?’

‘Well, we parted wi’ mutual dissatisfaction. I wouldn’t gi’e the pledge they were asking; and they wouldn’t have me at no rate. So I’m free to make another engagement; and

as I said before, though I should na' say it, I'm a good hand, measter, and a steady man—specially when I can keep fro' drink; and that I shall do now, if I ne'er did afore.'

'That you may have more money laid up for another strike, I suppose?'

'No! I'd be thankful if I was free to do that; it's for to keep th' widow and childer of a man who was drove mad by them knobsticks o' yourn; put out of his place by a Paddy that did na know weft fro' warp.'

'Well! you'd better turn to something else, if you've any such good intention in your head. I shouldn't advise you to stay in Milton: you're too well known here.'

'If it were summer,' said Higgins, 'I'd take to Paddy's work, and go as a navvy, or haymaking, or summut, and ne'er see Milton again. But it's winter, and th' childer will clem.'

'A pretty navvy you'd make! why, you couldn't do half a day's work at digging against an Irishman.'

'I'd only charge half-a-day for th' twelve hours, if I could only do half-a-day's work in th' time. Yo're not knowing of any place, where they could gi' me a trial, away fro' the mills, if I'm such a firebrand? I'd take any wage they thought I was worth, for the sake of those childer.'

'Don't you see what you would be? You'd be a knobstick. You'd be taking less wages than the other labourers—all for the sake of another man's children. Think how you'd abuse any poor fellow who was willing to take what he could get to keep his own children. You and your Union would soon be down upon him. No! no! if it's only for the recollection of the way in which you've used the poor knobsticks before now, I say No! to your question. I'll not give you work. I won't say, I don't believe your pretext for coming and asking for work; I know nothing about it. It may be true, or it may not. It's a very unlikely story, at any rate. Let me pass. I'll not give you work. There's your answer.'

'I hear, sir. I would na ha' troubled yo', but that I were bid to come, by one as seemed to think yo'd gotten some soft place in, yo'r heart. Hoo were mistook, and I were misled. But I'm not the first man as is misled by a woman.'

'Tell her to mind her own business the next time, instead of taking up your time and mine too. I believe women are at the bottom of every plague in this world. Be off with you.'

'I'm obleeged to yo' for a' yo'r kindness, measter, and most of a' for yo'r civil way o' saying good-bye.'

Mr. Thornton did not deign a reply. But, looking out of the window a minute after, he was struck with the lean, bent figure going out of the yard: the heavy walk was in strange

contrast with the resolute, clear determination of the man to speak to him. He crossed to the porter's lodge:

‘How long has that man Higgins been waiting to speak to me?’

‘He was outside the gate before eight o’clock, sir. I think he’s been there ever since.’

‘And it is now—?’

‘Just one, sir.’

‘Five hours,’ thought Mr. Thornton; ‘it’s a long time for a man to wait, doing nothing but first hoping and then fearing.’

## CHAPTER LII

### ‘PACK CLOUDS AWAY’

*‘For joy or grief, for hope or fear,  
For all hereafter, as for here,  
In peace or strife, in storm or shine.’*

ANON

Edith went about on tip-toe, and checked Sholto in all loud speaking that next morning, as if any sudden noise would interrupt the conference that was taking place in the drawing-room. Two o’clock came; and they still sate there with closed doors. Then there was a man’s footstep running down stairs; and Edith peeped out of the drawing-room.

‘Well, Henry?’ said she, with a look of interrogation.

‘Well!’ said he, rather shortly.

‘Come in to lunch!’

‘No, thank you, I can’t. I’ve lost too much time here already.’

‘Then it’s not all settled,’ said Edith despondingly.

‘No! not at all. It never will be settled, if the ”it” is what I conjecture you mean. That will never be, Edith, so give up thinking about it.’

‘But it would be so nice for us all,’ pleaded Edith. ‘I should always feel comfortable about the children, if I had Margaret settled down near me. As it is, I am always afraid of her going off to Cadiz.’

‘I will try, when I marry, to look out for a young lady who has a knowledge of the management of children. That is all I can do. Miss Hale would not have me. And I shall not ask her.’

‘Then, what have you been talking about?’

‘A thousand things you would not understand: investments, and leases, and value of land.’

‘Oh, go away if that’s all. You and she will be unbearably stupid, if you’ve been talking all this time about such weary things.’

‘Very well. I’m coming again to-morrow, and bringing Mr. Thornton with me, to have some more talk with Miss Hale.’

‘Mr. Thornton! What has he to do with it?’

‘He is Miss Hale’s tenant,’ said Mr. Lennox, turning away. ‘And he wishes to give up his lease.’

‘Oh! very well. I can’t understand details, so don’t give them me.’

‘The only detail I want you to understand is, to let us have the back drawing-room undisturbed, as it was to-day. In general, the children and servants are so in and out, that I can never get any business satisfactorily explained; and the arrangements we have to make to-morrow are of importance.’

No one ever knew why Mr. Lennox did not keep to his appointment on the following day. Mr. Thornton came true to his time; and, after keeping him waiting for nearly an hour, Margaret came in looking very white and anxious.

She began hurriedly:

‘I am so sorry Mr. Lennox is not here,—he could have done it so much better than I can. He is my adviser in this’——

‘I am sorry that I came, if it troubles you. Shall I go to Mr. Lennox’s chambers and try and find him?’

‘No, thank you. I wanted to tell you, how grieved I was to find that I am to lose you as a tenant. But, Mr. Lennox says, things are sure to brighten’——

‘Mr. Lennox knows little about it,’ said Mr. Thornton quietly. ‘Happy and fortunate in all a man cares for, he does not understand what it is to find oneself no longer young—yet thrown back to the starting-point which requires the hopeful energy of youth—to feel one half of life gone, and nothing done—nothing remaining of wasted opportunity, but the bitter recollection that it has been. Miss Hale, I would rather not hear Mr. Lennox’s opinion of my

affairs. Those who are happy and successful themselves are too apt to make light of the misfortunes of others.'

'You are unjust,' said Margaret, gently. 'Mr. Lennox has only spoken of the great probability which he believes there to be of your redeeming—your more than redeeming what you have lost—don't speak till I have ended—pray don't!' And collecting herself once more, she went on rapidly turning over some law papers, and statements of accounts in a trembling hurried manner. 'Oh! here it is! and—he drew me out a proposal—I wish he was here to explain it—showing that if you would take some money of mine, eighteen thousand and fifty-seven pounds, lying just at this moment unused in the bank, and bringing me in only two and a half per cent.—you could pay me much better interest, and might go on working Marlborough Mills.' Her voice had cleared itself and become more steady. Mr. Thornton did not speak, and she went on looking for some paper on which were written down the proposals for security; for she was most anxious to have it all looked upon in the light of a mere business arrangement, in which the principal advantage would be on her side. While she sought for this paper, her very heart-pulse was arrested by the tone in which Mr. Thornton spoke. His voice was hoarse, and trembling with tender passion, as he said:—

'Margaret!'

For an instant she looked up; and then sought to veil her luminous eyes by dropping her forehead on her hands. Again, stepping nearer, he besought her with another tremulous eager call upon her name.

'Margaret!'

Still lower went the head; more closely hidden was the face, almost resting on the table before her. He came close to her. He knelt by her side, to bring his face to a level with her ear; and whispered-panted out the words:—

'Take care.—If you do not speak—I shall claim you as my own in some strange presumptuous way.—Send me away at once, if I must go;—Margaret!—'

At that third call she turned her face, still covered with her small white hands, towards him, and laid it on his shoulder, hiding it even there; and it was too delicious to feel her soft cheek against his, for him to wish to see either deep blushes or loving eyes. He clasped her close. But they both kept silence. At length she murmured in a broken voice:

'Oh, Mr. Thornton, I am not good enough!'

'Not good enough! Don't mock my own deep feeling of unworthiness.'

After a minute or two, he gently disengaged her hands from her face, and laid her arms as they had once before been placed to protect him from the rioters.

‘Do you remember, love?’ he murmured. ‘And how I requited you with my insolence the next day?’

‘I remember how wrongly I spoke to you,—that is all.’

‘Look here! Lift up your head. I have something to show you!’ She slowly faced him, glowing with beautiful shame.

‘Do you know these roses?’ he said, drawing out his pocket-book, in which were treasured up some dead flowers.

‘No!’ she replied, with innocent curiosity. ‘Did I give them to you?’

‘No! Vanity; you did not. You may have worn sister roses very probably.’

She looked at them, wondering for a minute, then she smiled a little as she said—

‘They are from Helstone, are they not? I know the deep indentations round the leaves. Oh! have you been there? When were you there?’

‘I wanted to see the place where Margaret grew to what she is, even at the worst time of all, when I had no hope of ever calling her mine. I went there on my return from Havre.’

‘You must give them to me,’ she said, trying to take them out of his hand with gentle violence.

‘Very well. Only you must pay me for them!’

‘How shall I ever tell Aunt Shaw?’ she whispered, after some time of delicious silence.

‘Let me speak to her.’

‘Oh, no! I owe to her,—but what will she say?’

‘I can guess. Her first exclamation will be, ”That man!”’

‘Hush!’ said Margaret, ‘or I shall try and show you your mother’s indignant tones as she says, ”That woman!”’